

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ

της

ΠΑΣΟΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σαμαρά Αγγελική

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Αύγουστος 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διπλωματική εργασία που ακολουθεί καταπιάνεται με τις έννοιες της Ηθικής και της Δεοντολογίας όσον αφορά στο επάγγελμα του ελεγκτή λογιστή. Καταβάλλεται, σε όλη την έκτασή της, μία προσπάθεια να γίνει γνωστή η εξέχουσα σημασία που διαδραματίζουν οι παραπάνω αρχές στην άσκηση του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Παρουσιάζεται η σημαντικότερη επιστημονική αρθρογραφία και βιβλιογραφία σχετική με την επιστήμη του Ελέγχου καθώς και με τις προαναφερθείσες έννοιες, όπως, επίσης διεξάγεται και μία εμπειρική έρευνα, η οποία έχει ως στόχο να φανερώσει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται, από τους ελεγκτές λογιστές, τα διάφορα διλήμματα ηθικού τύπου που ενδέχεται να προκύψουν κατά τη διενέργεια του ελέγχου τους.

Μέσω της εμπειρικής προσέγγισης προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα για τα μέλη που απαρτίζουν το Σ.Ο.Ε.Λ. τόσο γενικού όσο και ειδικού τύπου. Δίνονται, δηλαδή, πληροφορίες που αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία των μελών του καθώς και, πιο συγκεκριμένα, πληροφορίες σχετικές με τον ηθικό προσανατολισμό των ελεγκτών λογιστών του Σώματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	vi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Σκοπός Της Εργασίας.....	2
1.2 Ερευνητικά Ερωτήματα	2
1.3 Μεθοδολογία.....	2
1.4 Δομή Της Εργασίας.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	
ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	10
3.1 Η Ελεγκτική Ως Έννοια	10
3.2 Ιστορική Αναδρομή του Ελέγχου.....	11
3.2.1 Αρχαία Χρόνια.....	11
3.2.2 Μεσαίωνα.....	12
3.2.3 Βιομηχανική Επανάσταση	13
3.2.4 Σύγχρονη Εποχή	14
3.3 Το Αντικείμενο του Ελέγχου	15
3.4 Το Υποκείμενο Του Ελέγχου.....	15
3.5 Οι Διακρίσεις Του Ελέγχου	16
3.6 Ορισμός Της Ηθικής	18
3.7 Επαγγελματική Ηθική	19
3.7.1 Οι Αρχές Της Επαγγελματικής Ηθικής Της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών	20
3.7.1.1 Ακεραιότητα	20
3.7.1.2 Αντικειμενικότητα	21
3.7.1.3 Επαγγελματική Ικανότητα Και Δέουσα Επιμέλεια	22
3.7.1.4 Εχεμύθεια.....	22
3.7.1.5 Επαγγελματική Συμπεριφορά	23

3.8 Νόμος και Ηθική	24
3.9 Η Δεοντολογία Γενικά	25
3.10 Γενικά Για Τους Κώδικες Δεοντολογίας.....	26
3.11 Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας Των Μελών Του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών	28
3.11.1 Γενικές Αρχές.....	29
3.11.2 Ειδικές Διατάξεις	30
3.11.2.1 Παροχή Επαγγελματικών Υπηρεσιών	30
3.11.2.2 Ανεξαρτησία Και Αντικειμενικότητα Του Ελέγχου	31
3.11.2.3 Εχεμύθεια.....	32
3.11.2.4 Ποιοτική Επάρκεια Εργασιών Ελέγχου.....	33
3.11.2.5 Διαφήμιση – Αθέμιτος Ανταγωνισμός	33
3.11.2.6 Σχέσεις Με Συναδέλφους Και Ελεγκτικούς Φορείς.....	34
3.11.2.7 Προστασία του κύρους του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.....	35
3.11.3 Ειδικές Αρμοδιότητες και Υποχρεώσεις Και Τελικές Διατάξεις.....	35
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	36
4.1 Εισαγωγικά.....	36
4.2 Μεθοδολογία.....	37
4.3 Ερωτηματολόγιο	37
4.4 Ανάλυση Των Αποτελεσμάτων	37
4.4.1 Πρώτο Σκέλος Ερωτηματολογίου	38
4.4.2 Δεύτερο Σκέλος Ερωτηματολογίου	41
4.4.3 Τρίτο Σκέλος Ερωτηματολογίου	45
4.4.4 Τέταρτο Σκέλος Ερωτηματολογίου	50
4.4.5 Συνδυαστική Ανάλυση Αποτελεσμάτων	56
4.4.6 Ανακεφαλαίωση Των Αποτελεσμάτων.....	61
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	69

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	73
Παράρτημα Ι: Κατάλογος Πινάκων	73
Παράρτημα ΙΙ: Ερωτηματολόγιο	73

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1: Φύλο.....	38
Διάγραμμα 1.2: Ηλικία.....	39
Διάγραμμα 1.3: Μορφωτικό Επίπεδο.....	40
Διάγραμμα 1.4: Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας.....	41
Διάγραμμα 1.5: Γνώση του Κανονισμού Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.....	42
Διάγραμμα 1.6: Γνώση του Κώδικα Ηθικής για Επαγγελματίες Λογιστές της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (IFAC)	42
Διάγραμμα 1.7: Παρακολούθηση Μαθημάτων Επαγγελματικής Ηθικής ή Δεοντολογίας....	43
Διάγραμμα 1.8: Υποχρεωτική ή Όχι η Παρακολούθηση Μαθημάτων Επαγγελματικής Ηθικής ή Δεοντολογίας.....	43
Διάγραμμα 1.9: Ενημέρωση Σχετικά με Οικονομικά Σκάνδαλα	44
Διάγραμμα 1.10: Πρώιμη Γνωριμία με την Επαγγελματική Ηθική και Δεοντολογία.....	45
Διάγραμμα 1.11: Διαμόρφωση της Ηθικής από τις Εμπειρίες.....	46
Διάγραμμα 1.12: Συμφέρον και Ηθική.....	47
Διάγραμμα 1.13: Νόμος και Ηθική.....	48
Διάγραμμα 1.14: Καταπάτηση του Νόμου στην Περίπτωση μη Ύπαρξης Συνεπειών.....	48
Διάγραμμα 1.15: Υπογραφή Εγγράφου μετά από Αίτημα Ατόμου Απολύτου Εμπιστοσύνης.....	49
Διάγραμμα 1.16: Κατοχή Μετοχών Πελάτη.....	50
Διάγραμμα 1.17: Εκμετάλλευση Οικονομικών Στοιχείων Πελάτη.....	51
Διάγραμμα 1.18: Δώρο Υψηλής Χρηματικής Αξίας από Πελάτη.....	52
Διάγραμμα 1.19: Συνάδελφος που Λειτουργεί Ενάντια στις Αρχές της Ηθικής.....	53
Διάγραμμα 1.20: Αίτημα Ανωτέρου για Αλλαγή Γνώμης σε Έκθεση Ελέγχου	54
Διάγραμμα 1.21: Συμφέροντα που Εξυπηρετεί ένας Ελεγκτής.....	55
Διάγραμμα 1.22: Απασχόληση Συγγενή ή Γνωστού σε Εταιρία - Πελάτη.....	56
Διάγραμμα 2.1: Φύλο και Διαμόρφωση Ηθικής.....	57
Διάγραμμα 2.2: Ηλικία και Διαμόρφωση Ηθικής	58
Διάγραμμα 2.3: Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας και Εκμετάλλευση Οικονομικών Στοιχείων.....	59
Διάγραμμα 2.4: Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας και Συνάδελφος που Λειτουργεί	

Ανήθικα.....	60
Διάγραμμα 2.5: Μορφωτικό Επίπεδο και Εντολή Ανωτέρου	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελεγκτική είναι, σήμερα, η επιστήμη που διαδραματίζει το σημαντικότερο ρόλο στο οικονομικό περιβάλλον μίας χώρας. Η όλη υπόστασή της βασίζεται στην έγκυρη διενέργεια του έλεγχου των προς δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης ώστε να παραχθούν αποτελέσματα αντικειμενικά και αξιόπιστα. Το όλο βάρος αυτής της διαδικασίας είναι απαραίτητο να φέρουν εις πέρας τα πρόσωπα που την εκπροσωπούν, δηλαδή οι ελεγκτές λογιστές.

Οι ελεγκτές λογιστές είναι αυτοί που καλούνται να διεκπεραιώσουν το έργο τους με συνέπεια και επαγγελματική συμπεριφορά. Μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο καθίσταται δυνατή η επίτευξη της εμπιστοσύνης των επενδυτών και γενικότερα όλων των εξωτερικών χρηστών των οικονομικών καταστάσεων. Ο παραπάνω στόχος, όμως, δεν είναι πάντα εύκολο να επιτευχθεί. Κατά τη διενέργεια του ελεγκτικού τους έργου, οι ελεγκτές λογιστές αντιμετωπίζουν μία πληθώρα ηθικών διλλημάτων τα οποία θέτουν σε δοκιμασία τόσο την ευθυκρισία τους όσο και την επαγγελματική τους συνείδηση.

Για την αντιμετώπιση όλων αυτών των εμποδίων, δεοντολογικής φύσεως, που προκύπτουν είναι αναγκαία μία κατευθυντήρια γραμμή, η οποία λειτουργεί ως αρωγός στην όλη διαδικασία του ελέγχου και βοηθά τους ελεγκτές να φέρουν εις πέρας, με αμεροληψία, το έργο που έχουν επιληφθεί. Το ρόλο αυτό έχουν αναλάβει οι Κώδικες Ηθικής και Κανονισμοί Δεοντολογίας που έχουν συνταχθεί για το ελεγκτικό έργο. Μέσω αυτών δίνεται στους ελεγκτές η λύση για τα διάφορα ηθικά προβλήματα που συναντούν καθώς και ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να τα αντιμετωπίσουν.

Φυσικά, η ύπαρξη τους και μόνο δεν είναι αρκετή για την αντιμετώπιση των διλλημάτων ηθικού χαρακτήρα. Εκτός από τις διατάξεις των κωδίκων και κανονισμών σημαντικό ρόλο στην επιστήμη του ελέγχου διαδραματίζει και η ίδια η συμπεριφορά των εκπροσώπων της καθώς και οι ηθικής και δεοντολογικής φύσεως αρχές τους. Μέσω της εργασίας αυτής διενεργείται μία προσπάθεια ώστε να έρθουν στην επιφάνεια τόσο τα ηθικά αυτά όπλα (κανονισμοί και κώδικες) τα οποία έχουν στη διάθεση τους οι ελεγκτές λογιστές, όσο και ο ίδιος ο ηθικός προσανατολισμός τους.

1.1 Σκοπός Της Εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να τονισθεί, όσο το δυνατόν περισσότερο, ο εξέχων ρόλος που διαδραματίζει η Ηθική και η Δεοντολογία στο επάγγελμα του ελεγκτή. Ευθύνη του ελεγκτή είναι η παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων με τρόπο αντικειμενικό και αμερόληπτο. Για την επίτευξη αυτού, ακριβώς, του στόχου η διεκπεραίωση των ελέγχων είναι απαραίτητο να γίνεται σύμφωνα με τους προβλεπόμενους Κανονισμούς Δεοντολογίας και τους Κώδικες Ηθικής.

Πέραν της θεωρητικής έρευνας, στην οποία χρησιμοποιούνται θεωρητικές προσεγγίσεις και ορισμοί, διεξήχθη και η εμπειρική ώστε, με την ανάλυσή της, να δοθεί ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στη σπουδαιότητα αυτών των όρων. Μέσω του πρακτικού μέρους γίνεται μία προσπάθεια παρουσίασης της ηθικής αντίληψης και συμπεριφοράς που επικρατεί στα μέλη των ελεγκτικών οργανισμών της Ελλάδας. Καθίσταται δυνατή μία γνωριμία με τον ηθικό προσανατολισμό κάποιων από τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών καθώς και του κώδικα ηθικής και των αξιών που ενστερνίζονται, κατά την άσκηση των επαγγελματικών τους καθηκόντων.

1.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η συγκεκριμένη εργασία καλείται να απαντήσει σε ερωτήματα σχετικά με την Ηθική και Δεοντολογία κατά την άσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων του ελεγκτή. Διερευνάται το κατά πόσο οι ελεγκτές είναι γνώστες των διαφόρων Κωδίκων και Κανονισμών που υπάρχουν για την Ηθική και τη Δεοντολογία, ο βαθμός στον οποίο είναι εξοικειωμένοι με αυτούς, αν τελικά τους ακολουθούν και, στην περίπτωση που όντως συμμορφώνονται με αυτούς, αν αυτό το πράττουν εκούσια ή λόγω των διαφόρων νομικών μηχανισμών.

1.3 Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Αρχικά αναλύονται οι έννοιες της Ηθικής και Δεοντολογίας και στη συνέχεια γίνεται μία προσπάθεια, μέσω της συμπλήρωσης και ανάλυσης ανώνυμων ερωτηματολογίων, να δοθούν αυτές οι έννοιες και πρακτικά μέσω των

απαντήσεων των ελεγκτών λογιστών. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, λοιπόν, για τη συγγραφή της εργασίας χωρίζεται, αντίστοιχα, σε δύο μέρη.

Το πρώτο μέρος (Κεφάλαια 2 έως 3) περιλαμβάνει τη θεωρητική έρευνα, η οποία βασίστηκε σε μια συλλογή πληροφοριών μέσω δημοσιευμένων άρθρων εφημερίδων και περιοδικών, ξένου κυρίως τύπου, αποσπασμάτων ακαδημαϊκών βιβλίων, νομοθεσίας και τέλος μέσω συλλογής δεδομένων από έγκυρες ιστοσελίδες του διαδικτύου.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας αποτελείται από την εμπειρική έρευνα. Το πρακτικό αυτό κομμάτι δημιουργήθηκε μέσω της διαδικασίας ερωτηματολογίων, τα οποία μοιράστηκαν σε ελεγκτές λογιστές και οι απαντήσεις των οποίων αναλύθηκαν με το στατιστικό εργαλείο ανάλυσης SPSS. Η μεθοδολογία της εμπειρικής έρευνας αναλύεται διεξοδικότερα στο Κεφάλαιο 4.

1.4 Δομή Της Εργασίας

Η συγκεκριμένη εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια στα οποία παρουσιάζεται η έννοια του ελέγχου, η επαγγελματική Ηθική και Δεοντολογία καθώς και μία εμπειρική έρευνα με την οποία γίνεται μία προσπάθεια να δοθούν οι παραπάνω έννοιες και πρακτικά.

Στο παρόν κεφάλαιο, που αποτελεί το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, παρουσιάζεται ο σκοπός της εργασίας, τα ερωτήματα που προέκυψαν, οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη σύνθεσή της και, τέλος, η δομή της.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελείται από τη βιβλιογραφική επισκόπηση των διαφόρων άρθρων και συγγραμμάτων που αποτέλεσαν τις πηγές εμπνεύσεως αυτής της εργασίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για το θεσμικό πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Αρχικά, γίνεται μια αναφορά στην έννοια της Ελεγκτικής μέσω ορισμών και αναλύσεων συγγραφέων που έχουν ασχοληθεί διεξοδικά με αυτήν την επιστήμη. Ακολουθεί η ιστορική της εξέλιξη ανά τους αιώνες, η οποία ξεκινά από τα αρχαία ακόμα χρόνια και μέσω διαφόρων εξελίξεων και συμβάντων καταλήγει στη σύγχρονη εποχή με τη μορφή που έχει η Ελεγκτική σήμερα. Επίσης, αναλύονται το αντικείμενο του ελέγχου, το οποίο δεν είναι άλλο από το σκοπό του ελέγχου, και το υποκείμενο του ελέγχου, που έχει να κάνει με το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο. Τέλος, σε ότι αφορά στον έλεγχο, αναφέρονται τα διάφορα είδη του, τα οποία κατατάσσονται ανάλογα με τις κατηγορίες του.

Οι επόμενες ενότητες είναι αφιερωμένες στην Ηθική. Ξεκινώντας με μία γενικότερη ανάλυση της ηθικής και μία εννοιολογική προσέγγισή της καταλήγουμε, σταδιακά, στην

πλευρά που μας απασχολεί, αυτή της επαγγελματικής ηθικής. Στη συνέχεια αναλύονται οι αρχές της επαγγελματικής ηθικής όπως αυτές ορίζονται από τη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών. Στην τελευταία ενότητα, που αφορά στην Ηθική, διαφοροποιείται η έννοια της ηθικής από αυτή του νόμου, που αποτελεί μία συνήθη λανθασμένη ταύτιση.

Το τρίτο κεφάλαιο κλείνει με την έννοια της επαγγελματικής δεοντολογίας. Η πρώτη ενότητα, στην οποία αναφέρεται ο όρος αυτός, ξεκινά με τον ορισμό της δεοντολογίας και με μία ανάλυση της έννοιάς της. Στην επόμενη ενότητα γίνεται μία γνωριμία με τους Κώδικες Δεοντολογίας έτσι ώστε να πραγματοποιηθεί η σύνδεση με την επόμενη ενότητα, στην οποία αναλύεται, ο μόνος επίσημος οδηγός περί κωδίκων στην Ελλάδα, ο Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Το κεφάλαιο κλείνει με μία εκτενή ανάλυση του κανονισμού.

Το τέταρτο κεφάλαιο αποτελεί το πρακτικό κομμάτι της παρούσας εργασίας και συμπεριλαμβάνει την εμπειρική έρευνα. Η πρώτη ενότητα περιέχει κάποια εισαγωγικά στοιχεία για την έρευνα, τα οποία ακολουθούνται από τη μεθοδολογία, με την οποία επιχειρείται να γίνει κατανοητή η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή των συμπερασμάτων. Στη συνέχεια παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο, όπως δόθηκε και μοιράστηκε στους ελεγκτές, και, τέλος, πραγματοποιείται η ανάλυση των αποτελεσμάτων, η οποία χωρίζεται σε τέσσερα μέρη για την καλύτερη κατανόησή τους. Τέλος, η έρευνα κλείνει με την ανάλυση των αποτελεσμάτων που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον κατά το συνδυασμό τους με τις μεταβλητές των ερωτήσεων του πρώτου μέρους καθώς και με μία ανακεφαλαίωση των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την εμπειρική έρευνα στο σύνολό της.

Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα κυριότερα συμπεράσματα, όπως αυτά προέκυψαν τόσο από το θεωρητικό όσο και από το πρακτικό κομμάτι της εργασίας, αναφέρονται οι περιορισμοί που προέκυψαν κατά τη συγγραφή της και με βάση αυτούς προτείνονται σημεία για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Το παρόν κεφάλαιο έχει ως στόχο τη βιβλιογραφική επισκόπηση των σημαντικότερων άρθρων πάνω στα οποία βασίστηκε η συγκεκριμένη εργασία. Οι αδιάκοπες δημοσιεύσεις των επιστημονικών περιοδικών και εντύπων φανερώνουν το συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον του επιστημονικού κοινού καθώς και την ευαισθητοποίηση του πάνω στα θέματα της Ηθικής και της Δεοντολογίας. Πέραν των άρθρων γίνεται και μία αναφορά σε δικαστικές περιπτώσεις και σκάνδαλα σχετικά με ελεγκτές λογιστές.

Οι Keller et al. (2007) ερεύνησαν τους παράγοντες που επηρεάζουν τα ηθικά πρότυπα των αμερικανών φοιτητών λογιστικής. Το αποτέλεσμα της μελέτης έδειξε ότι ανάλογα με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο (προπτυχιακοί ή μεταπτυχιακοί φοιτητές), τη θρησκευτική τους προσήλωση αλλά και την εργασιακή τους εμπειρία άλλαζαν και οι ηθικές τους επιλογές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το φύλο δεν παρουσίαζε σημαντικές στατιστικές διαφορές. Ένα ακόμα ενδιαφέρον κομμάτι είναι ότι η θρησκεία φαίνεται να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην απόφαση που τελικά λαμβάνεται όταν τίθεται κάποιο δίλλημα ηθικής.

Οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2013), μετά από μια λεπτομερή αναφορά στην επιστήμη του ελέγχου και αφού έχουν ορίσει πλήρως τα χαρακτηριστικά της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου, προχωρούν στην ανάλυση του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του ελέγχου αυτού. Στο σύγγραμμα εξετάζεται, επίσης, ο τρόπος με τον οποίο ένας ελεγκτής επιλέγει το δείγμα στο οποίο θα ασκήσει τον έλεγχό του καθώς και τα βήματα διενέργειας του εσωτερικού ελέγχου. Τέλος ακολουθεί η παρουσίαση του εσωτερικού, εξωτερικού αλλά και φορολογικού ελέγχου των στοιχείων μιας οντότητας, παρουσίαση η οποία δεν θα μπορούσε να λείπει από το σύγγραμμα αυτό.

Ο Ferry (2012) χρησιμοποιεί το παράδειγμα της τυπικής αλληλεπίδρασης μεταξύ της γενικής θεωρίας της επιχειρηματολογίας και της δικαστικής πρακτικής της επιχειρηματολογίας με σκοπό την αποσύνδεση θεμελιωδών εννοιών. Μέσω, λοιπόν, της ανάλυσης δύο γνωστών υποθέσεων του κοινού δικαίου, της Donoghue κατά Stevenson (1932) και της Hedley Byrne & Co Ltd κατά Heller & Partners Ltd (1963), προσπαθεί να συγκρίνει μια ερμηνεία θεμελιωμένη στο πνεύμα του νόμου, σε αντίθεση με μια στενή ερμηνεία της νομολογίας. Καταλήγει έτσι στο συμπέρασμα ότι στην πρώτη περίπτωση η ηθική και η νομική ευθύνη διαχωρίζονται ενώ στη δεύτερη ταυτίζονται.

Οι Welford et al. (2007), διεξήγαγαν μία έρευνα, μέσω ερωτηματολογίων, στις επιχειρήσεις του Χονγκ Κονγκ. Αντικείμενο της μελέτης τους υπήρξε το πώς αντιλαμβάνονται τα στελέχη των επιχειρήσεων, οι επενδυτές, οι περιβαλλοντικοί και κοινωνικοί Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί, οι πανεπιστημιακοί, οι αντιπρόσωποι των Μ.Μ.Ε. και της κυβέρνησης τις προτεραιότητες της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Από ένα δείγμα 491 απαντήσεων, ενώ οι κατατάξεις της κάθε ομάδας διέφεραν, ξεχώρισαν οι σημαντικότερες διαστάσεις της. Ως σπουδαιότερες προέκυψαν το περιβάλλον, η υγιεινή και ασφάλεια, η διακυβέρνηση, η διοίκηση ανθρώπινου παράγοντα και η διαφθορά. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ως λιγότερο σημαντικός παράγοντας κρίνεται η φιλανθρωπία. Ο πίνακας των σημαντικότερων διαστάσεων όπως προέκυψε από την έρευνα παρατίθεται στο παράρτημα.

Οι Porter και Kramer (2007), ορμώμενοι από την παραπάνω έρευνα, οδηγούνται στο συμπέρασμα ότι οι περισσότερες πρωτοβουλίες της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης δεν λαμβάνονται μετά από ένα στρατηγικό πλάνο των επιχειρήσεων αλλά προς αποφυγή αντιδράσεων διαφόρων ακτιβιστικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από τη ισχυρή απόκλιση ως προς τις προτεραιότητες, που παρουσιάζει η κάθε ομάδα ενδιαφερομένων στην παραπάνω έρευνα. Δεν υπάρχει, λοιπόν, ένα κοινός τόπος μεταξύ των ΜΚΟ και της κοινωνίας, με επακόλουθο και αυτές οι πρωτοβουλίες που λαμβάνονται από τις επιχειρήσεις να μην έχουν στην ουσία τους αναμενόμενους στόχους. Για την επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας είναι απαραίτητη η πραγματική ενσωμάτωση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στον στρατηγικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων ώστε να παραχθούν γόνιμα αποτελέσματα.

Οι Chen et al. (2011) διενήργησαν μία μελέτη σχετικά με την απόδοση των στρατηγικών ελέγχου Bayesian σε αναλογία με την έκταση της ενημέρωσης των ελεγκτών λογιστών. Η θεωρία της αξιοπιστίας αποτέλεσε τη βάση αξιολόγηση μιας σειράς δοκιμών ελέγχου από τις οποίες προέκυψαν στη συνέχεια οι στρατηγικές Bayesian. Η διενέργεια διαφορετικών ελέγχων αξιοπιστίας καθώς και τα αναλογικά ποσά του συνόλου των ανακριβειών σε ένα δείγμα ελεγκτών οδήγησαν στην ολοκλήρωση της στρατηγικής ελέγχου. Η όλη διαδικασία πήρε τη μορφή μιας μελέτης προσομοίωσης από την οποία προέκυψαν πολλά και ποικίλα ευρήματα. Σημαντικότερο από αυτά αποτέλεσε η διαπίστωση ότι οι νεότερες ισχυρές στρατηγικές ελέγχου, που έχουν αναπτυχθεί στον τομέα της έρευνας ελέγχου, είναι πιο ευαίσθητες σε μη δειγματοληπτικά σφάλματα από τις υπάρχουσες στρατηγικές της ελεγκτικής πρακτικής.

Οι Ziegenfuss και Anusorn (1994) κάνουν μια πλήρη αναφορά στον Κώδικα Δεοντολογίας. Συναντάμε στο άρθρο τους μια διεξοδική ανάλυση του τρόπου με τον οποίο επηρεάζονται οι αξίες και η ηθική των ελεγκτών κατά τη διεξαγωγή του επαγγελματικού τους έργου. Συγκρίνονται, επίσης, οι προσωπικές ηθικές αντιλήψεις με αυτές των εταιρικών ηθικών αξιών. Το αποτέλεσμα της σύγκρισης δίνεται μέσω μελέτης που προέκυψε από την αποστολή ερωτηματολογίων σε 1.000 μέλη του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών, που βρίσκεται στις Νοτιοανατολικές Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί αυτό το αποτέλεσμα, καθώς ενώ δείχνει ότι οι επαγγελματικές αξίες των ελεγκτών επηρεάζονται θετικά σε μεγάλο βαθμό από τον Κώδικα Δεοντολογίας, παρ' όλα αυτά δεν προκύπτει ουδεμία σχέση μεταξύ των αξιών αυτών και των προσωπικών αντιλήψεών τους για τα ηθικά προβλήματα.

Οι Lin και Fraser (2008) διεξήγαγαν μία έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Κίνα χρησιμοποιώντας ένα δείγμα 93 ελεγκτών λογιστών. Μέσω της έρευνας αυτής ήθελαν να συγκεντρώσουν στοιχεία σχετικά με την επίδραση που ασκούν τα λογιστικά πρότυπα, η παροχή πρόσθετων συμβουλευτικών υπηρεσιών, η παλαιότητα των ελεγκτών καθώς και η ικανότητα αντίδρασής τους κάτω από συνθήκες συγκρουόμενων συμφερόντων. Οι διαφορές που προέκυψαν από την έρευνα αποδόθηκαν στις πολιτισμικές διαφοροποιήσεις των διαφόρων χωρών των ελεγκτών. Το αποτέλεσμα της έρευνας έδειξε ότι οι Βρετανοί ελεγκτές δεν είναι τόσο πιθανό να υποκύψουν σε πιέσεις πελατών τους λόγω των παραπάνω μεταβλητών. Κάτι τέτοιο δεν ίσχυε για τους Κινέζους ελεγκτές λογιστές, οι οποίοι θεωρούσαν περισσότερο πιθανό να υποκύψουν σε πιέσεις λόγω των παραπάνω μεταβλητών. Διαφορά παρατηρήθηκε και ως προς τη σπουδαιότητα των μεταβλητών, καθώς οι υπηρεσίες και ο ανταγωνισμός κριθήκαν από τους Κινέζους ως ιδιαίτερης σημασίας σε αντίθεση με τα λογιστικά πρότυπα και το βαθμό των ελεγκτών, τα οποία περνούν σχεδόν απαρατήρητα. Ακριβώς το αντίστροφο έδειξαν τα αποτελέσματα των Βρετανών ελεγκτών λογιστών.

Ο Rushton (2002), στο άρθρο του περί Επαγγελματικής Ηθικής, προτείνει τη βιωσιμότητα ως κριτήριο για την επιχειρηματική ηθική. Το επιχείρημα του έγκειται ότι στον σημερινό κόσμο η επιχειρηματική επιτυχία εξαρτάται από το κατά πόσο μια επιχείρηση μπορεί να αντέξει σε βάθος χρόνων. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να επιτευχθεί με τη συνδρομή διαφόρων παραγόντων όπως είναι ο σεβασμός του περιβάλλοντος, των εργαζομένων, των πελατών και των ενδιαφερομένων γενικότερα. Προϋπόθεση σύνδεσης της δεοντολογίας με τη βιωσιμότητα αποτελεί η λήψη αποφάσεων δεοντολογίας σε στρατηγικό επίπεδο. Πράγματι, η βιωσιμότητα θα έπρεπε να τοποθετείται σε κλίμακα μίας παγκόσμιας

ηθικής . Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι η εταιρική κοινωνική ευθύνη αποδίδει. Πάνω σε αυτή την τοποθέτηση παρατίθεται και το εξής παράδειγμα: ο δείκτης Dow Jones βιωσιμότητας ξεπέρασε το δείκτη Dow Jones κατά 36% κατά την τελευταία τριετία. Αυτό δείχνει ότι η λήψη ηθικών αποφάσεων πηγαίνει χέρι-χέρι με την επιτυχημένη επιχείρηση.

Περί δεοντολογίας κάνει λόγο και ο Duska (2005). Στο επιστημονικό του άρθρο αναφέρει τα μεγαλύτερα σκάνδαλα του 21^{ου} αιώνα και τους τρόπους με τους οποίους οι ελεγκτικές εταιρείες έπαιξαν ρόλο σε αυτά. Ορμώμενος από τη λογιστική διαχείριση της Global Crossing, παρουσιάζει τις μεγάλες ευθύνες του εξωτερικού ελεγκτή. Αυτές δεν είναι άλλες από την υπευθυνότητα που πρέπει να διακρίνει τον εξωτερικό ελεγκτή για τη δημόσια χρήση των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες εννοείται ότι θα πρέπει να αντιπροσωπεύουν μια δίκαιη εικόνα της οικονομικής κατάστασης της εταιρείας, και από την ευθύνη της διαφύλαξης των χρηματοπιστωτικών αγορών και την αναφορά των παράτυπων πρακτικών που διαστρεβλώνουν την εικόνα των καταστάσεων. Η έννοια του «επαγγελματικού σκεπτικισμού» προβληματίζει έντονα τον συγγραφέα καθώς είναι μία στάση που θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από σκέψη, προβληματισμό και μια κριτική αξιολόγηση των στοιχείων του ελέγχου. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα καταπάτησης όλων των παραπάνω χρησιμοποιείται αυτό της ελεγκτικής εταιρείας Arthur Andersen.

Ο Moore (2007) τόνισε τη σημασία της συνέπειας και της ολοκλήρωσης σε μια θεωρία ηθικής. Η συνέπεια ορίζεται ως απουσία αντιφάσεων ενώ η ολοκλήρωση ως προσχεδιασμός συνθηκών που όταν πραγματοποιηθούν είναι αρκετές ώστε να χαρακτηρίσουν μία πράξη. Ο χαρακτηρισμός της πράξης αυτής μπορεί να είναι οποιοσδήποτε. Είτε «καλή» είτε «κακή» είτε «οτιδήποτε άλλο». Τελικά καταλήγει στο, όχι τόσο ελπιδοφόρο συμπέρασμα, ότι τόσο οι κλασικές (δεοντολογία, τελολογία, αρετή), όσο και οι πιο σύγχρονες θεωρίες ηθικής είναι ως ένα βαθμό ασυνεπείς ή ανολοκλήρωτες.

Οι Salehi και Mahadevaswamy (2008) διερευνούν το κατά πόσο οι εξωτερικοί χρήστες των οικονομικών καταστάσεων έχουν υψηλές προσδοκίες από τον εξωτερικό ελεγκτή ως προς το έργο που αυτός παρουσιάζει. Επίσης, προσπαθούν να προσδιορίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στις προσδοκίες που έχουν οι επενδυτές ως προς την υπευθυνότητα των ελεγκτών μεταξύ δύο χωρών. Τέλος, ασχολούνται με το μέγεθος της ευθύνης των ελεγκτών και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί αυτό να προσδιοριστεί.

Οι ελεγκτές που δεν κινούνται μέσα στα πλαίσια της ηθικής και της δεοντολογίας δέχονται κυρώσεις. Η μεγαλύτερη όμως τιμωρία τους δεν είναι άλλη από την καταστροφή της φήμης τους και την πλήρη αποσύνθεση της ακεραιότητας και αντικειμενικότητάς τους. Αυτό

ακριβώς διερεύνησαν οι Wilkins et al. (2006), οι οποίοι διαπίστωσαν ότι όταν αποκαλύπτεται μία εταιρική απάτη το 60% των επιχειρήσεων βιώνει την παραίτηση του εμπλεκόμενου στελέχους μέσα σε μόλις 24 μήνες από την αποκάλυψή της. Τα στελέχη αυτά μάλιστα έχουν τις μισές μόνο πιθανότητες επαναπρόσληψης σε σχέση με αυτά που δεν σχετίζονται με κάποιο σκάνδαλο.

Ο Παπάς (1999) ορίζει τις αρχές της ελεγκτικής και παραθέτει μια πλήρη αναφορά των απαραίτητων προσόντων που θα πρέπει να κατέχει ο κάθε ελεγκτής. Οι υποχρεώσεις καθώς και οι ευθύνες με τις οποίες είναι επιφορτισμένος ο εκάστοτε ελεγκτής δεν θα μπορούσαν να λείπουν από μια τέτοια ανάλυση. Στη συνέχεια δίνεται βαρύτητα στον εσωτερικό έλεγχο και τα είδη στα οποία διακρίνεται, αναλύοντας καθένα από αυτά. Τέλος ακολουθεί η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς του εσωτερικού ελέγχου.

Ένα από τα πιο γνωστά σκάνδαλα που συγκλόνισαν την τότε ελεγκτική κοινότητα είναι αυτό της γνωστής εταιρίας Enron και της μεγάλης ελεγκτικής εταιρείας Arthur Andersen. Ο Thomas (2002) ασχολήθηκε με την περίπτωση αυτή με σκοπό να εντοπίσει τους πρωταρχικούς λόγους της κατάρρευσης αλλά και τις αλλαγές που προέκυψαν τόσο στον έλεγχο όσο και στην εταιρική διακυβέρνηση της Enron. Με αυτά ασχολήθηκαν οι πέντε μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες των Η.Π.Α (Big Five), το Αμερικάνικο Ινστιτούτο AICPA καθώς και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

Με το σκάνδαλο της Enron ασχολήθηκε και ο Evans (2011). Στο επιστημονικό του έργο πραγματοποιεί μια ανάλυση από τη σκοπιά της Ηθικής και της Δεοντολογίας θέτοντας διάφορα ερωτήματα όπως το πώς θα μπορεί να αισθάνονται τα μέλη της διοίκησης της Enron για την κατάσταση των κεφαλαίων των πελατών τους ή το ποιος θα μπορούσε να έχει τέτοια δύναμη ώστε να αλλάξει τα αποτελέσματα κ.α. Εμφανής είναι, σε όλο το κείμενο, ο προβληματισμός του ως προς την εξαπάτηση που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη φύση, η οποία στον οικονομικό τομέα πήρε τη μορφή της με αυτό το σκάνδαλο. Τέλος προσπαθεί να βρει τρόπους ώστε να αποφευχθούν παρόμοιες περιπτώσεις στο μέλλον ή έστω να ελαχιστοποιηθούν.

Τα παραπάνω άρθρα αποτελούν τον κύριο κορμό πάνω στον οποίο βασίστηκε η ανάπτυξη της παρούσας εργασίας και η θεωρητική προσέγγιση ειδικότερα. Μέσω αυτών δίνονται στο επόμενο κεφάλαιο οι έννοιες της Ηθικής και Δεοντολογίας καθώς και της Ελεγκτικής. Επίσης, οι δικαστικές περιπτώσεις και τα εταιρικά σκάνδαλα αποτέλεσαν σημαντική βοήθεια ως προς την διαπίστωση του ηθικού προσανατολισμού των ελεγκτών καθώς και των λόγων που μπορεί αυτός να ανατραπεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.1 Η Ελεγκτική Ως Έννοια

Ο Καζαντζής στο επιστημονικό του σύγγραμμα «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος - Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων» ορίζει την Ελεγκτική ως «...τον επιστημονικό κλάδο της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια». (Καζαντζής, 2006)

Η Ελεγκτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις πιο βασικές επιστήμες σχετικές με τη διοίκηση των οικονομικών μονάδων, επιστήμες όπως η Οικονομική, Η Στατιστική, η Νομική, η Πληροφορική κ.α. Όπως και οι προαναφερθείσες έτσι και αυτή ως επιστημονικός κλάδος παράγει νέα γνώση μέσα από τη διεξαγωγή έγκυρης και έγκαιρης έρευνας, που με τη σειρά της οδηγεί σε καινούργια συμπεράσματα σχετικά με το αντικείμενο του ελέγχου και την ελεγκτική εργασία.

Η Ελεγκτική όμως αποτελεί και τεχνική. Αξιοποιεί την παραπάνω νέα γνώση έτσι ώστε να καθορίσει συγκεκριμένα πρότυπα και διαδικασίες που θα δίνουν τη δυνατότητα, στους ασκούντες την τεχνική αυτή, να οδηγούνται στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Σκοπός της τεχνικής είναι η εύρεση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στο συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. εξακρίβωση της αξιοπιστίας των λογιστικών καταστάσεων) και στο μέσο (π.χ. ελεγκτική διαδικασία). (Παπάς, 2005)

Κλείνοντας με την έννοια του ελέγχου δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί η οριοθέτηση του από τον Mattingly (1963), ο οποίος υπήρξε ένας από τους πρώτους συμβούλους του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών της χώρας μας, ο οποίος ορίζει τον έλεγχο ως την «εξέταση των βιβλίων μιας οικονομικής μονάδας, των δικαιολογητικών εγγράφων, των αποδεικνυόντων την αλήθεια, ακρίβεια και νομιμότητα των εν αυτοίς εγγράφων, η ζήτηση των απαιτούμενων πληροφοριών, ως και η διενέργεια δοκιμαστικών επαληθεύσεων, πασών των εργασιών τούτων διεξαγόμενων εις τοιαύτην έκτασιν ώστε να

πεισθεί ο ελεγκτής περί της ακρίβειας και αλήθειας των ως άνω βιβλίων και των βάσει τούτων συνταχθεισών οικονομικών καταστάσεων».

Ενώ, φυσικά, η παραπάνω τοποθέτηση δίνει ακόμα και σήμερα με πλήρη περιεκτικότητα την έννοια του ελέγχου θα ήταν άδικο να μην αναφερθεί και μια εννοιολογική προσέγγιση της σύγχρονης ελεγκτικής καθώς αποτελεί κλάδο δυναμικά εξελισσόμενο. Σύμφωνα , λοιπόν, με αυτήν την προσέγγιση η ελεγκτική αποτελεί «...ένα σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών, με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε Λογιστικό-διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συγκερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση».(Τσακλάγκανος,2005)

Όπως, λοιπόν, διαφαίνεται, από τα παραπάνω, βασικό μέλημα της επιστήμης του ελέγχου είναι να δηλώσει την πραγματική και αντικειμενική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό είναι άλλωστε που καθιστά την Ελεγκτική και ως έναν από τους δυναμικότερους κλάδους της Οικονομικής Επιστήμης. Αποτελεί έναν θεσμό, καθώς τα αποτελέσματα του ελέγχου είναι αυτά που σχηματίζουν γνώμη στους εξωτερικούς χρήστες. Μια γνώμη σχετικά με την ακρίβεια, την αξιοπιστία καθώς και την αντικειμενικότητα των οικονομικών καταστάσεων των υπό έλεγχο επιχειρήσεων και εταιριών.

3.2 Ιστορική Αναδρομή του Ελέγχου

Η Ελεγκτική, όπως όλες οι επιστήμες, δεν δημιουργήθηκε από το μηδέν αλλά μέσω συνεχών εξελίξεων ανά τους αιώνες. Έχει τις ρίζες της στα αρχαία ακόμα χρόνια, όπου και γεννήθηκε λόγω των τότε αναγκών, και στη συνέχεια μέσω συστηματικών εξελίξεων οδηγήθηκε στη σημερινή ολοκληρωμένη μορφή της.

3.2.1 Αρχαία Χρόνια

Ανατρέχοντας στα ιστορικά κείμενα ανά τους αιώνες εύκολα οδηγείται κανείς στη διαπίστωση ότι η ανάγκη του ελέγχου υπήρξε εμφανής από τα αρχαία ακόμα χρόνια. Πολλά ιστορικά κείμενα αναφέρουν κάποιες υποτυπώδεις μορφές ελέγχου λόγω της αναγκαιότητας που υπήρχε, από τότε ακόμα, για την επισκόπηση των καθημερινών συναλλαγών. Η πρακτική, λοιπόν, αυτή του ελέγχου συναντάται σε αρκετές περιοχές όπως η Βαβυλώνα, η Κίνα, η Αίγυπτος, η Μεσοποταμία, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η Αρχαία Ελλάδα κ.α.

Καθίσταται προφανές ότι ο έλεγχος και η ιστορία του βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ύπαρξη της λογιστικής. Οι πολιτισμοί που αναφέρθηκαν παραπάνω είχαν αναπτύξει από πολύ νωρίς οικονομικά συστήματα. Υπάρχουν αναφορές ότι γύρω στο 3.000 π. Χ. ακόμα, οι Νινευίτες της Βαβυλώνας χρησιμοποιούσαν εμπορικούς νόμους και εκθέσεις. Στην αρχαία Αίγυπτο είχε αναπτυχθεί το επάγγελμα του λεγόμενου «επιστάτη» διότι υπήρχε η ανάγκη του ελέγχου των συγκομιδών καθώς ήταν η κυριότερη πηγή φορολογίας.

Ανάγκη ελέγχου παρουσιάστηκε και στην αρχαία Ελλάδα και ειδικότερα στην αρχαία Αθήνα. Πριν από το 300 π. Χ. είχαν δημιουργηθεί θεσμοί, όπως αυτοί των «λογιστών» και των «εύθυνων», για την επίβλεψη των οικονομικών του κράτους. Επίσης στην υπόλοιπη Ελλάδα συναντάμε τους θεσμούς των «εξεταστών», των «συνηγόρων», των «δοκιμαστηρίων», των «αρχισκόπων», των «κατόπτων» και των «απολόγων».

Μορφές ελέγχου δεν θα μπορούσαν να λείπουν φυσικά και σε μία από τις μεγαλύτερες αυτοκρατορίες όπως αυτή της Ρώμης, όπου σε υπαλλήλους της αυτοκρατορίας, όπως στους «ύπατους» είχε ανατεθεί ο έλεγχος των δημοσίων οικονομικών. Τους «ύπατους» ακολούθησαν διαδοχικά οι «κήνσορες» ή αλλιώς «τιμητές» με τελευταίους τους «ταμίες». Σε μια τόσο μεγάλη αυτοκρατορία ήταν απαραίτητη όχι μόνο η συλλογή των φόρων αλλά και η επίβλεψη του δημόσιου πλούτου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η αγγλική λέξη «auditing», η λέξη «ελεγκτική» δηλαδή στα ελληνικά, προέρχεται το λατινικό ρήμα «audier». Το ρήμα αυτό σημαίνει «ακούω» και έχει τις βάσεις του σε εκείνη ακριβώς την περίοδο όπου όλοι οι παραπάνω υπάλληλοι «άκουγαν» τους φορολογούμενους, καθώς η τότε υποβολή της δήλωσης εισοδήματος γινόταν προφορικά. (Salehi και Mahadevaswamy, 2008)

3.2.2 Μεσαίωνας

Όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω χρησίμευαν καθαρά και μόνο στην εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του φορολογικού συστήματος καθώς η έννοια της μεγιστοποίησης των κερδών ήταν κάτι το άγνωστο για τους τότε λαούς. Η έννοια αυτή εισήχθη στο τέλος του Μεσαίωνα όπου είχαμε την εκτόξευση του εμπορίου στις μεγάλες Ιταλικές πρωτεύουσες.

Η Βενετία, η Φλωρεντία και η Πίζα είχαν την πρωτοκαθεδρία καθώς είχαν αλλάξει την τότε γνωστή έννοια του εμπορίου, με τους εμπόρους ταξιδιώτες, προσθέτοντας τους εμπορικούς οίκους. Οι οίκοι αυτοί αναπτύχθηκαν πολύ γρήγορα δημιουργώντας αυτόματα και την ανάγκη ανάπτυξης ενός συστήματος καταχώρησης διαφορετικό από αυτό της καταγραφής μίας μόνο πτυχής της συναλλαγής (μονογραφικό σύστημα).

Ο πρώτος που περιέγραψε το σύστημα της διπλογραφίας, διότι ήταν πλέον ζωτικής σημασίας η παύση της αδιάλειπτης υπεξαίρεσης των μετρητών στις συναλλαγές, ήταν ο Ιταλός μοναχός Luca Pacioli. Τη σκέψη του ανέπτυξε στο βιβλίο *Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita* (20 Νοεμβρίου 1494).

Μπορεί η πραγματεία του Ιταλού μοναχού να εισήχθη το 1494 όμως η έννοια του «ελεγκτή» υπήρχε από πολύ παλαιότερα. Η πρώτη εμφάνιση της ανάγεται στο 1285 επί Εδουάρδου του Α΄. Εκείνη την περίοδο αναπτύχθηκε μια πιο ανεπίσημη έννοια του όρου, η οποία καθιερώθηκε λίγο αργότερα, το 1298 στο Λονδίνο, όπου ο Δήμαρχος και οι Δημοτικοί Αρχοντες ονομάζονταν επίσημα «auditors».

Η πρώτη, όμως, Ένωση Επαγγελματιών δημιουργήθηκε περίπου τρεις αιώνες μετά και πάλι στην Ιταλία και συγκεκριμένα στη Βενετία. Το 1581, λοιπόν, δημιουργήθηκε το «Collegio dei Raxonati» ένας αυστηρός κρατικός θεσμός που άσκησε μεγάλη επιρροή με αποτέλεσμα τη μετέπειτα δημιουργία παρόμοιων θεσμών στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Χαρακτηριστικό αποτελεί το παράδειγμα της Γαλλίας, όπου στα τέλη του 17ου αιώνα (επί Colbert) υπήρχε το Ελεγκτικό Συνέδριο του Παρισιού στο οποίο ένας ελεγκτής αναλάμβανε το καθήκον της επαλήθευσης όλων των λογαριασμών και υπολογισμών. Ο Bertrand-Francois Bareme (1640 – 1703), ο οποίος ασχολήθηκε στο συγγραφικό του έργο και με τη διπλογραφική λογιστική μέθοδο, ήταν για πολλά χρόνια επιφορτισμένος με αυτό το καθήκον. (Καζαντζής, 2006)

3.2.3 Βιομηχανική Επανάσταση

Αν και η εισαγωγή του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος ήταν ένας από κυριότερους λόγους της γέννησης του ελεγκτικού μηχανισμού, με την έναρξη βιομηχανικής επανάστασης στη Μεγάλη Βρετανία είχαμε την πλήρη εκτόξευσή του. Το 1780, λοιπόν, η εμφάνιση των μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων δημιούργησε πολύπλοκες γραφειοκρατικές δομές καθώς και την ανάγκη για εύρεση εξωτερικών κεφαλαίων. Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που θα εξυπηρετούσαν τις οικονομικές ανάγκες τόσο των εθνικών όσο και των διεθνών εταιρειών.

Όλα τα παραπάνω οδήγησαν στη δημιουργία του εταιρικού νόμου του 1862 καθώς κρίθηκε επιτακτική η ανάγκη ενίσχυσης της αξιοπιστίας των πληροφοριών που περιείχαν οι λογαριασμοί. Με το νόμο αυτό ορίζονταν οι βασικές αρχές του ελεγκτικού επαγγέλματος ώστε αυτό να κατασταθεί κοινωνικά σεβαστό. Η πλήρης οργάνωση του επήλθε στο δεύτερο

μισό του 19ου αιώνα στο Εδιμβούργο (Walker, 1995) και υιοθετήθηκε αρχικά κι από άλλες αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας και στη συνέχεια από ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο.

Το ελεγκτικό επάγγελμα σύντομα θεωρήθηκε απαραίτητο στις ανάγκες της αγοράς και καθιερώθηκε από τη νομοθεσία ως υποχρεωτική η διεκπεραίωση των ελέγχων των εταιρειών. Αυτές οι εξελίξεις ήταν που οδήγησαν στο σχηματισμό των ελεγκτικών εταιρειών καθώς και στη ζήτηση ειδικών για την τήρηση των λογιστικών βιβλίων και τον έλεγχο. Η καθιέρωση του ελέγχου ως επάγγελμα ήταν πλέον θέμα χρόνου. (Salehi και Mahadevaswamy, 2008)

3.2.4 Σύγχρονη Εποχή

Στη σύγχρονη εποχή θεσπίστηκαν στην επιστήμη της Ελεγκτικής ορισμένοι κανόνες δεοντολογίας, οι οποίοι θα πρέπει να διέπουν το έργο του κάθε ελεγκτή. Ο ελεγκτής είναι απαραίτητο να ακολουθεί τους κανόνες αυτούς συστηματικά και με ευσυνειδησία. Επίσης, καταστάθηκε απαραίτητη η κατοχή εξειδικευμένων γνώσεων από μέρος του ελεγκτή για τη σωστή διεκπεραίωση της εργασίας του. Οι Η.Π.Α., στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, υπήρξαν πρωτοπόροι ως προς την εξέλιξη της πρακτικής του ελέγχου και στη συνέχεια ακολούθησαν και οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Στην Ελλάδα η αρχική μέριμνα για την ίδρυση οργανωμένου σώματος Ελεγκτών λήφθηκε αρχικά με το νόμο 5076/1931. Η υλοποίησή τους όμως έγινε περίπου 20 χρόνια αργότερα. Το 1955, λοιπόν, με το νόμο 3329/1955 ιδρύθηκε το «Σώμα Ορκωτών Λογιστών» (Σ.Ο.Λ.), το οποίο στη συνέχεια αναδιοργανώθηκε ριζικά, σύμφωνα με τα πρότυπα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, με το νόμο 1969/1991 δημιουργήθηκε το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών (Σ.Ο.Ε.) το οποίο μετονομάστηκε σε Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) και Ορκωτοί Ελεγκτές σε Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές. Η τελευταία, που αποτελεί και τη σημερινή του ονομασία, αποδόθηκε οριστικά με τη διάταξη του άρθρου 38 του νόμο 2733/1999 .

Σήμερα θεσμός της η Ελεγκτικής έχει επεκταθεί σε όλο τους τομείς της σημερινής κοινωνίας. Αξιοσημείωτη είναι η κάθετη οργάνωση της λειτουργίας του ελέγχου σε μια οικονομία από ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρείες. Βασική ευθύνη του ελεγκτή δεν αποτελεί πλέον η ανακάλυψη της απάτης αλλά η διαπίστωση της ορθότητας των οικονομικών καταστάσεων και των αποτελεσμάτων των οικονομικών μονάδων. (Τσακλάγκανος,2005)

3.3 Το Αντικείμενο του Ελέγχου

Η διαδικασία του ελέγχου (εσωτερικού και εξωτερικού) δεν είναι κάτι το προαιρετικό αλλά καθίσταται αναγκαία με το νόμο 2190/1920 «Περί Ανώνυμων Εταιρειών». Με το νόμο αυτό ορίζεται ένα από τα δύο βασικότερα σημεία του εννοιολογικού πυρήνα της Ελεγκτικής που είναι το αντικείμενο του ελέγχου. Το άλλο σημείο είναι το υποκείμενο του έλεγχου και μέχρι το 1980 ο η έννοια του ελέγχου προσεγγιζόταν με τα δύο αυτά σημεία.

Μέσω του νόμου 2190/1920 γίνονται σαφείς οι βασικοί σκοποί του ελέγχου, οι οποίοι είναι οι εξής:

- Ο εντοπισμός και φυσικά η πρόληψη ακούσιων ή εκούσιων λογιστικών λαθών,
- Η διερεύνηση, αποκάλυψη και καταστολή ηθελημένων ή μη σφαλμάτων και απατών,
- Η έγκριση και η ανάλυση μετά από συστηματικό έλεγχο της ακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων,
- Η αξιολόγηση της σύνταξης και παράθεσης του κύκλου εργασιών, των κοστολογίων, της πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης, της εσωτερικής αξίας των μετοχών της κ.α. Τα παραπάνω αποτελούν επιμέρους σημεία των οικονομικών καταστάσεων ιδιαίτερα κατατοπιστικά για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση,
- Η πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων,
- Ο καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής εικόνας καθώς και η υπογράμμιση των ατελειών της διαχειριστικής απεικόνισης και τέλος
- Η ισοστάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των όποιου είδους απαιτήσεων της επιχείρησης έτσι ώστε ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων να κατασταθεί δυνατός. (Τσακλάγκανος,2005).

3.4 Το Υποκείμενο Του Ελέγχου

Η έννοια του υποκειμένου του ελέγχου έχει να κάνει με το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο, το οποίο δεν είναι άλλο από τον ελεγκτή. Η όλη διαδικασία του ελέγχου βασίζεται

κατά βάση στο πρόσωπο που την πραγματοποιεί. Ο ελεγκτής είναι αυτός που τη σχεδιάζει βήμα βήμα ώστε να έχει τελικά τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Ο ελεγκτής μπορεί να είναι είτε εσωτερικός είτε εξωτερικός.

Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι υπάλληλος της υπό έλεγχο επιχείρησης κι έχει ως στόχο του την επιβεβαίωση της ορθότητας των οικονομικών της στοιχείων. Ανήκει στα στελέχη της επιχείρησης και είναι υπάλληλος της. Για τη διευκόλυνση του έργου του και την ομαλή διεξαγωγή του ελέγχου το τμήμα των εσωτερικών ελέγχων, όπου ανήκει εσωτερικός ελεγκτής, υπάγεται οργανωτικά στη διοίκηση ή στην επιτροπή ελέγχου της επιχείρησης.

Ο εξωτερικός ελεγκτής, αντίθετα, είναι ανεξάρτητος ελεγκτής και συχνά αναφέρεται ως ορκωτός ελεγκτής λογιστής. Σε αντίθεση με τον εσωτερικό ελεγκτή, ελέγχει μεν τις οικονομικές καταστάσεις μίας επιχείρησης δεν ανήκει, όμως, σε αυτήν. Η ανάγκη χρήσης των υπηρεσιών του μπορεί να είναι είτε υποχρεωτική είτε εκούσια. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι ίδιοι οι νόμοι μιας χώρας υποχρεώνουν μία επιχείρηση σε εξωτερικό έλεγχο, όπως, επίσης, υπάρχει και η περίπτωση η ίδια η επιχείρηση, μέσω των μετόχων της, να ζητήσει να υποβληθεί σε αυτήν τη διαδικασία. Η δεύτερη περίπτωση λαμβάνει χώρα διότι ο εξωτερικός ελεγκτής, σε αντίθεση με τον εσωτερικό, έχει ένα επιπλέον πλεονέκτημα. Ο ορκωτός ελεγκτής δεν συσχετίζεται με την επιχείρηση με κανένα τρόπο και έτσι ασκεί το επάγγελμά του ανεπηρέαστος από εξωτερικούς παράγοντες και πιέσεις. Δεν έχει κανενός είδους δεσμούς με τη διοίκηση με αποτέλεσμα τα πορίσματά του να έχουν μεγαλύτερο κύρος και αξιοπιστία. (Παπαδάτου, 2001)

3.5 Οι Διακρίσεις Του Ελέγχου

Ο έλεγχος μπορεί να καταταχτεί σε διάφορες κατηγορίες. Μία κατηγορία αποτελεί ο σκοπός του ελέγχου. Ανάλογα με το σκοπό, διακρίνεται σε προληπτικό και κατασταλτικό. Ο προληπτικός έλεγχος λαμβάνει χώρα κατά την εκτέλεση μιας οικονομικής συναλλαγής με στόχο την πρόληψη πιθανών λαθών. Με το πέρας του προληπτικού διεξάγεται ο κατασταλτικός ώστε να αποκαλυφθούν οποιαδήποτε λάθη ή παραλείψεις που διέφυγαν του προληπτικού ελέγχου.

Μία άλλη κατηγορία διάκρισης είναι η έκταση. Σύμφωνα με αυτήν οι έλεγχοι διακρίνονται σε γενικούς και ειδικούς. Οι γενικοί επεκτείνονται σε ολόκληρη τη διαχειριστική περίοδο μιας δεδομένης χρονικής περιόδου (π.χ. ετήσιος έλεγχος

Ισολογισμού και Αποτελεσμάτων Χρήσης). Οι ειδικοί, αντίθετα, εστιάζουν σε ένα συγκεκριμένο τομέα, για παράδειγμα τον έλεγχο των αποθεμάτων.

Ανάλογα με την διάρκειά του ο έλεγχος χωρίζεται σε μόνιμο ή διαρκή, τακτικό ή περιοδικό και έκτακτο ή περιστασιακό. Η πρώτη κατηγορία ελέγχου λαμβάνει χώρα καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής χρήσης. Ο τακτικός μπορεί να διεξαχθεί κατά τακτές χρονικές περιόδους (ετήσιοι, τριμηνιαίοι, κ.τ.λ.), ενώ ο έκτακτος σε ειδικές περιπτώσεις λόγω έκτακτων περιστάσεων, όπως υπόνοια για κατάχρηση.

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η διάκριση ως προς την ευρύτερη διοίκηση της κοινωνίας. Αυτή γίνεται ανάλογα με την εξάρτηση του προσώπου, οικονομική ή άλλη, από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα καθώς και με τον ειδικότερο σκοπό στον οποίο αποβλέπει το έργο του. Στην κατηγορία αυτή έχουμε τους εσωτερικούς, εξωτερικούς και κρατικούς ελέγχους. Στην πρώτη περίπτωση, ο ελεγκτής είναι ανεξάρτητος επαγγελματίας, ένας ορκωτός ελεγκτής και ασκεί έλεγχο στην εταιρεία κατόπιν πρόσκλησης από τους μετόχους της ή λόγω νομοθετικής επιβολής. Στη δεύτερη, ο ελεγκτής βρίσκεται σε υπαλληλική σχέση με την υπό έλεγχο επιχείρηση και είναι στην ουσία υπάλληλος της. Στην Τρίτη περίπτωση, αυτή των κρατικών ελέγχων, υπάγονται οι έλεγχοι που ασκούν και διενεργούν διάφοροι κρατικοί φορείς. Οι σημαντικότεροι έλεγχοι αυτού του είδους είναι:

- ο φορολογικός έλεγχος, στον οποίο υποβάλλονται τα υποκείμενα σε φορολογία φυσικά και νομικά πρόσωπα με σκοπό την επαλήθευση της ακρίβειας των φορολογικών δηλώσεών τους. Σε περίπτωση μη υποβολής τους, στόχος είναι ο υπολογισμός της φορολογητέας ύλης καθώς και ο προσδιορισμός των φορολογικών υποχρεώσεων που προκύπτουν. Ο φορολογικός έλεγχος διακρίνεται και αυτός, με τη σειρά του, σε κατηγορίες. Υπάρχει ο προληπτικός φορολογικός έλεγχος, ο προσωρινός και ο τακτικός.
- Δεύτερη κατηγορία τακτικού ελέγχου αποτελεί ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και
- Τέλος ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά στους λογαριασμούς του δημοσίου τομέα, στον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και στις δαπάνες που πραγματοποιούνται με ενίσχυση από τους πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Καζαντζής, 2006)

3.6 Ορισμός Της Ηθικής

Η Ηθική είναι ένας όρος που έχει απασχολήσει κατά καιρούς πολλούς επιστήμονες. Ο καθένας με τη σειρά του προσπάθησε να την ορίσει έτσι ώστε να γίνει πιο κατανοητή η έννοια και ο σκοπός της. Μάλιστα από τα αρχαία ακόμα χρόνια, ο Σωκράτης υποστήριξε ότι η θεμελιώδης έννοια της ηθικής αντιπροσωπεύεται από τη λέξη «καλό» και «καθήκον». Η πρώτη και κύρια λειτουργία της ηθικής, λοιπόν, είναι να καθορίσει τους ηθικούς όρους και μόνο η γνώση των ορισμών της αρετής καθιστά τον άνθρωπο πραγματικά ενάρετο. Συνεπώς, η ηθική προσεγγίζει την έννοια καλοσύνη (που έγκειται σε μια θεολογική σκοπιά του υπέρτατου καλού) και την έννοια του καθήκοντος (που έγκειται στην κοινωνική αντίληψη των ευθυνών μέσα στην κοινωνία).

Ο προσδιορισμός της Ηθικής με την έννοια του «καλού» δίνεται και από τους George και John Steiner. Ορίζουν, έτσι, την ηθική ως την «μελέτη του καλού και του κακού, του σωστού και του λάθους, του δίκαιου και του άδικου». Βεβαίως, οι παραπάνω έννοιες είναι αμφιλεγόμενες και δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Επιπρόσθετα, η Ηθική αποτελεί μια εφαρμογή των ηθικών αρχών στην επιλογή απόφασης ανάμεσα στο σωστό και το λάθος (Rushton, 2002).

Επίσης, σύνδεση της Ηθικής με το «καλό» κάνει και ο Gillon (1986). Σύμφωνα με τους Νόμους της Ηθικής, ο άνθρωπος οφείλει να ενεργεί με γνώμονα το καλό όλων, να προστατεύει τη ζωή και να μην την καταστρέφει, να σέβεται την προσωπικότητα και την περιουσία των άλλων, να προστατεύει και να βοηθά τους αδυνάτους και τέλος να είναι χρήσιμος στις σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους, να μην είναι εκδικητικός και να θυσιάζεται για αυτούς.

Φυσικά έχουν δοθεί κι άλλοι ορισμοί για την έννοια της ηθικής. Είναι η μελέτη των ηθών (αξιών, αντιλήψεων, συμπεριφορών) μιας κοινωνίας και κατά επέκταση το σύστημα των κανόνων σκέψης και συμπεριφοράς που ρυθμίζει τις πράξεις και τις στάσεις μιας κοινωνίας σε ορισμένο τόπο και χρόνο. Επίσης η ηθική θα ήταν δυνατό να οριστεί κι ως ένα σύνολο προσωπικών αξιών που κατευθύνει τις ενέργειες του ατόμου. Είναι ένας συνεχώς εξελισσόμενος κώδικας συμπεριφοράς που εξαρτάται από τις περιστάσεις και τις εμπειρίες της ζωής του ατόμου.

Σύμφωνα με τον Rawls κατά την επιλογή των ηθικών αρχών εμφανίζονται δεσμεύσεις και περιορισμοί στην έννοια του τι ακριβώς σημαίνει ορθό. Στο πλαίσιο της θεωρίας της μερικής συμμόρφωσης έχουμε την υποχρέωση να ελέγχουμε όλα τα ηθικά διλήμματα που θα

έρθουν στην επιφάνεια. Ο έλεγχος αυτός, φυσικά, πρέπει να γίνεται μέσα στα πλαίσια της ελευθερίας καθώς η κοινωνική δικαιοσύνη είναι μια αξία που δεν αντιτίθεται σε αυτήν αλλά αντίθετα την απαιτεί και την συμπεριλαμβάνει. Η κοινωνική ευημερία προϋποθέτει αποστασιοποίηση από τα εγωιστικά συμφέροντα που χαρακτηρίζουν το άτομο, το οποίο καλείται να ακολουθήσει την αρχή της μεγιστοποίησης της ευημερίας αυτών που βρίσκονται στη χειρότερη θέση και δε θα ήταν πολύ πρόθυμοι να αποδεχθούν αλλαγές που θα τη μείωναν. (Rawls, 2007)

3.7 Επαγγελματική Ηθική

Η Ηθική χαρακτηρίζει το άτομο σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και σε όλους του τομείς της. Πέραν των καθημερινών σχέσεων που δημιουργεί ο άνθρωπος η Ηθική και οι αρχές της τον απασχολούν ιδιαίτερα και στο εργασιακό του περιβάλλον. Οι ηθικές αυτές αξίες (values) και αρχές (principles) των ανθρώπων μεταβιβάζονται στον τόπο εργασίας τους είτε μέσω της συμμετοχής τους σε αυτόν είτε μέσω της ηγεσίας τους κι έτσι διαμορφώνουν την τελική του μορφή. Η τελική αυτή μορφή ολοκληρώνεται μέσω των αποφάσεων που τελικά λαμβάνουν όταν έρχονται αντιμέτωποι με ηθικά διλήμματα.

Τα ηθικά διλήμματα, που αναφέρθηκαν παραπάνω, μπορεί να προκύψουν σε οποιαδήποτε φάση της εργασίας του ατόμου σε μία ανθρώπινη οργάνωση. Ωστόσο, κάθε ανθρώπινη οργάνωση διοικείται από ανθρώπους, οι οποίοι, φυσικά, έχουν ηθικές αξίες, έχουν όμως και επιθυμίες. Αυτές μπορεί να είναι είτε επιθυμίες για την απόκτηση ισχύος είτε για την απόκτηση χρήματος κ.λπ..Όλα τα παραπάνω δυσχεραίνουν την ομαλή λειτουργία ενός εργασιακού περιβάλλοντος.

Η Ηθική, στον επαγγελματικό χώρο, κατηγοριοποιείται σε κανόνες, η τήρηση των οποίων καθίσταται αποστολή ιδιαίτερος δύσκολη. Στο χώρο εργασίας, όμως, δεν υπάρχει προκαθορισμένο σύστημα, το οποίο να έχει πάντα την αρμοδιότητα αποκατάστασης των ανήθικων πράξεων. Για αυτόν ακριβώς το λόγο η διατήρηση της Ηθικής καθίσταται καθαρά και μόνο στην ευχέρεια και προθυμία των εκάστοτε εργαζομένων. (Θανόπουλος, 2009)

3.7.1 Οι Αρχές Της Επαγγελματικής Ηθικής Της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC) δεν θα μπορούσε φυσικά να μην έχει διαμορφώσει ειδικούς κανόνες και αρχές όσον αφορά στην Ηθική στο επάγγελμα του ελεγκτή. Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών, που ιδρύθηκε το 1977, έχει ως σκοπό την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, την ενίσχυση του επαγγέλματος των λογιστών και φυσικά τη δημιουργία οικονομιών οι οποίες θα λειτουργούν κάτω από υψηλής ποιότητας επαγγελματικά πρότυπα.

Η IFAC αριθμεί την παρουσία της σε 123 χώρες και εκπροσωπεί πάνω από 2,5 εκ. λογιστές και ορκωτούς ελεγκτές. Λόγω αυτού, τα αρμόδια συμβούλια της, γνωρίζοντας την ανάγκη καθοδήγησης και ενημέρωσης των ομάδων αυτών, εκδίδουν και ενημερώνουν συνεχώς τον Κώδικα Ηθικής για Επαγγελματίες Λογιστές. Παρόμοια πορεία ακολουθεί και για τα υπόλοιπα πρότυπα, όπως τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (International Standards on Auditing-ISAs), τα Διεθνή Εκπαιδευτικά Πρότυπα και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Δημοσίου Τομέα.

Ο Κώδικας Ηθικής για Επαγγελματίες Λογιστές καταρτίστηκε από το International Standards Board for Accountants της IFAC και εμπεριέχει τις πέντε βασικές αρχές της επαγγελματικής ηθικής. Αυτές είναι η Ακεραιότητα, η Αντικειμενικότητα, η Επαγγελματική Ικανότητα και Δέουσα Επιμέλεια, η Εχεμύθεια και η Επαγγελματική Συμπεριφορά. Οι αρχές αυτές αναλύονται εκτενώς στη συνέχεια. (Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants, 2008)

3.7.1.1 Ακεραιότητα

Η Ακεραιότητα αποτελεί την πρώτη αρχή του Κώδικα Ηθικής και προτρέπει τον ελεγκτή λογιστή να είναι έντιμος και ειλικρινής. Στην επαγγελματική του πορεία είναι απαραίτητο πάντοτε να ακολουθεί το δίκαιο και το ηθικό και να παρουσιάζει την εικόνα των οικονομικών καταστάσεων έτσι όπως πραγματικά είναι. Ένας «ακέραιος» χαρακτήρας δεν είναι δυνατό να επηρεάζεται και να χειραγωγείται με αποτέλεσμα να επηρεάζονται η γνώμη και οι αποφάσεις του.

Στην παράγραφο 110.2 του Κώδικα αναφέρεται ρητά η πορεία που θα πρέπει να ακολουθείται από έναν ελεγκτή όσον αφορά τις εκθέσεις και πληροφορίες. Έτσι, λοιπόν, αυτές θα πρέπει να αποφεύγονται όταν:

- Η πληροφόρηση που παρέχουν είναι παραπλανητική ή λανθασμένη.
- Οι υποβληθείσες πληροφορίες δεν έχουν τεθεί υπό την απαιτούμενη σκέψη πριν την οριστική υποβολή τους.
- Τίθεται θέμα απόκρυψης ή παράλειψης σημαντικών πληροφοριών.

Εφόσον ισχύει οτιδήποτε από τα παραπάνω οι ελεγκτές έχουν υποχρέωση να αποσύρουν την έκθεση αυτή και να υποβάλλουν καινούργια, αναθεωρημένη έκθεση, από την οποία θα έχουν διορθώσει όλα τα ελαττωματικά σημεία.

Η Ακεραιότητα, όμως, που θα πρέπει να επιδεικνύουν οι ελεγκτές λογιστές δεν σταματά στα παραπάνω. Εμπεριέχει, επίσης, τη συνεχή και αδιάλειπτη ενημέρωσή τους πάνω στην ηθική και τη νομοθεσία του επαγγέλματος έτσι ώστε να μπορούν να κρίνουν ακριβέστερα την παρανομία ή όχι μιας πράξης. Η προστασία του κύρους του επαγγέλματος είναι μία από τις βασικότερες πτυχές αυτής της αρχής. Προτεραιότητα, λοιπόν, για έναν ελεγκτή δεν θα μπορούσε παρά να είναι η προστασία του δημοσίου συμφέροντος καθώς και η προστασία του οργανισμού.

Η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών θεωρείται πράξη θεμιτή εφόσον λαμβάνει χώρα σε ηθικά πλαίσια. Παρουσίαση ψευδών οικονομικών καταστάσεων και παροχή αβάσιμων διαβεβαιώσεων είναι ενάντια στην έννοια της Ακεραιότητας. Ακεραιότητα σημαίνει παροχή υψηλής ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών ώστε να επιτευχθεί η εμπιστοσύνη του κοινού ως προς το ελεγκτικό επάγγελμα και τους επαγγελματίες του χώρου. Η συμμετοχή σε συγκρουόμενα συμφέροντα αντιτίθεται στην έννοια της Ακεραιότητας και Ανεξαρτησίας. (Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants, 2008)

3.7.1.2 Αντικειμενικότητα

Η αρχή της Αντικειμενικότητας προϋποθέτει ότι οι αποφάσεις που λαμβάνει ένας επαγγελματίας ελεγκτής λογιστής παραμένουν ανεπηρέαστες από οποιοδήποτε είδους συμφέροντα και προκαταλήψεις. Ο ελεγκτής δεν μπορεί να επηρεάζεται και να χειραγωγείται και η κρίση του θα πρέπει να παραμένει, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, αντικειμενική.

Η Ανεξαρτησία διαδραματίζει και πάλι σημαντικό ρόλο στην αρχή αυτή καθώς παραμένοντας ένας ελεγκτής ανεξάρτητος από εξωτερικές παρεμβάσεις παραμένει συνάμα και αντικειμενικός. Οι εξωτερικές παρεμβάσεις μπορεί να εμφανίζονται με οποιαδήποτε μορφή είτε ως υψηλής χρηματικής αξίας δώρα, είτε ως πρόσκληση σε δραστηριότητες που θα

μπορούσαν να τον επηρεάσουν, είτε, ακόμα, ως περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων. Ο ελεγκτής λογιστής δεν θα πρέπει να αποδέχεται τίποτα από τα παραπάνω και να συνεχίζει ανεπηρέαστος το ελεγκτικό του έργο.

Η συλλογή, αξιολόγηση καθώς και γνωστοποίηση οποιασδήποτε πληροφορίας είναι απαραίτητο να γίνεται με απόλυτη ειλικρίνεια ώστε να προστατευτεί το δημόσιο συμφέρον. Εννοείται ότι τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα των πελατών πρέπει να προστατεύονται εξίσου με εξαίρεση την αναγκαστική αποκάλυψη τους εφόσον ζητηθεί από κρατικές υπηρεσίες ή δικαστικούς λειτουργούς. (Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants, 2008)

3.7.1.3 Επαγγελματική Ικανότητα Και Δέουσα Επιμέλεια

Με τον όρο της Επαγγελματικής Ικανότητας ο Κώδικας Ηθικής προσπαθεί να τονίσει τη σημασία που έχει η συνεχής εκπαίδευση και ενημέρωση του ορκωτού ελεγκτή. Αποτελεί καθήκον του επαγγελματία λογιστή να κρατείται συνεχώς ενημερωμένος πάνω στις διάφορες εξελίξεις του κλάδου του. Η επαγγελματική επιδεξιότητα για να επιτευχθεί και να διασφαλιστεί απαιτεί συνεχή μάθηση και ενημέρωση. Οι εξελίξεις πάνω στο επάγγελμα αυτό είναι αδιάλειπτες και για να μπορούν να γίνονται κατανοητές από τον ελεγκτή απαιτείται γνώση και επιστημοσύνη.

Η Επιμέλεια σε ένα επάγγελμα είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί πόσο μάλλον η Δέουσα Επιμέλεια. Η τελευταία εμπεριέχει την υποχρέωση του ελεγκτή να παρέχει τις υπηρεσίες του με τη δέουσα επιμέλεια και προσοχή, δηλαδή οδηγούμενος από τα ισχύοντα ελεγκτικά πρότυπα. Τα παραπάνω όμως δεν ισχύουν μόνο για τον ελεγκτή λογιστή αυτόν καθ' εαυτόν αλλά και για τα πρόσωπα που τον πλαισιώνουν, όπως είναι οι βοηθοί και οι συνεργάτες, οι οποίοι θα πρέπει, επίσης, να λαμβάνουν την κατάλληλη εκπαίδευση και εποπτεία από τον επαγγελματία λογιστή. (Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants, 2008)

3.7.1.4 Εχεμύθεια

Η Εχεμύθεια είναι μία από τις βασικότερες αρετές του ελεγκτικού επαγγέλματος. Τα προσωπικά δεδομένα και οι πληροφορίες που αποκτά όταν ασκεί τις επαγγελματικές του υπηρεσίες δεν θα πρέπει να διαδίδονται σε τρίτους. Φυσικά, εξαιρούνται οι περιπτώσεις της

αναγκαστικής αποκάλυψης σε περίπτωση που τίθεται ζήτημα νομικό και είναι απαραίτητη η προσκόμιση των πληροφοριών αυτών καθώς και η εξουσιοδότηση γνωστοποίησης τους στον ελεγκτή από τον ίδιο τον πελάτη.

Η προστασία αυτή δεν αφορά μόνο τους τρέχοντες πελάτες αλλά οποιαδήποτε εταιρία που έχει συνεργαστεί ο ελεγκτής στο παρελθόν. Η επίτευξη της εμπιστοσύνης ως προς τον οργανισμό έγκειται στη σιγουριά του πελάτη ότι τα μυστικά του θα παραμείνουν ασφαλή, όχι μόνο κατά τη διάρκεια, αλλά και με το πέρας της συνεργασίας. Επιπρόσθετα, ο ελεγκτής λογιστής είναι αυτός που είναι υπεύθυνος για τους βοηθούς του και για τη διασφάλιση της μη αποκάλυψης των ευαίσθητων πληροφοριών ενός πελάτη σε τρίτους.

Γίνεται ξεκάθαρο από τον Κώδικα Ηθικής ότι δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να χρησιμοποιήσει ένας επαγγελματίας λογιστής τις ευαίσθητες πληροφορίες μιας εταιρίας προς όφελός του. Ξεκαθαρίζεται, όμως, και το γεγονός ότι αυτές οι πληροφορίες δεν πρέπει να γνωστοποιούνται ούτε στο κοινωνικό του περιβάλλον. Είναι απαραίτητο να αποκρύπτονται και από συγγενικά πρόσωπα αλλά και από επαγγελματικούς συνεργάτες καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος της ακούσιας, από μέρους του, δημοσιοποίησης τους.

Η απόκρυψη εμπιστευτικών πληροφοριών μπορεί κάλλιστα να αφορά ακόμα και τους εργαζόμενους της ίδιας της εταιρίας-πελάτη. Η αποκάλυψή τους μπορεί πολλές φορές να προκαλέσει συγκρούσεις και να δυσχεράνει τόσο το εργασιακό περιβάλλον όσο και το έργο του ελεγκτή. Υπάρχουν περιπτώσεις ιδιαιτέρως ανταγωνιστικού κλίματος σε κάποιες εταιρίες καθώς και συγκρουόμενων συμφερόντων με αποτέλεσμα η αποκάλυψη οποιωνδήποτε πληροφοριών να προκαλέσει προβλήματα. (Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants, 2008)

3.7.1.5 Επαγγελματική Συμπεριφορά

Η τελευταία, αλλά εξίσου σημαντική, αρχή του Κώδικα είναι η Επαγγελματική Συμπεριφορά. Η έννοια αυτή εμπερικλείει την υποχρέωση που έχει ο ελεγκτής να αποφεύγει οποιαδήποτε πράξη που θα προσέβαλλε το επάγγελμά του. Οι σχετικοί νόμοι και κανονισμοί, τόσο οι σχετικοί με το επάγγελμα όσο και οι νόμοι που ισχύουν για την κοινωνία γενικότερα, είναι απαραίτητο να ακολουθούνται ανεξαιρέτως. Η καταπάτηση ακόμα και των τελευταίων δυσφημεί το επάγγελμα και αμφισβητεί τις υπηρεσίες που παρέχει ο ελεγκτής λογιστής.

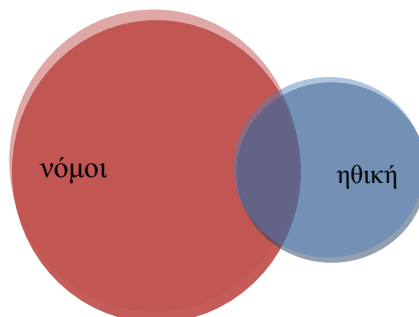
Η Επαγγελματική Συμπεριφορά και κατά πόσο μπορεί να διατηρηθεί φαίνεται ιδιαιτέρως στην περίπτωση της διαφήμισης. Ο τρόπος που οι ελεγκτές λογιστές διαφημίζουν

τους ίδιους, τις εταιρίες ή τις υπηρεσίες τους δείχνει και κατά πόσο ακολουθούν αυτή την αρχή. Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή καθώς οποιαδήποτε υπερβολή μπορεί να δυσφημίσει το επάγγελμα. Απαραίτητη κρίνεται η ειλικρίνεια και η σύνεση ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και φυσικά ο σεβασμός ως προς τις υπηρεσίες των ανταγωνιστών. (Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants, 2008)

3.8 Νόμος Και Ηθική

Μία συνήθης παρεξήγηση όσον αφορά στην ηθική είναι η ταύτιση της με το νόμο. Ακόμα και αυτοί που γνωρίζουν τις αρχές της δεοντολογίας και της ηθικής παρουσιάζουν δυσκολία στο να διαχωρίσουν τις δύο έννοιες. Αυτή έγκειται κυρίως στην πεποίθηση που έχουν οι περισσότεροι ότι εφόσον ένας ελεγκτής λογιστής δρα μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας αυτόματα θα είναι και ηθικός. Η αντίληψη αυτή θα ήταν λογικό να ισχύει αν η κοινωνία ήταν ουτοπικά πλασμένη. Φυσικά κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Ανάλογα με τις εποχές και τις κοινωνίες είχαν δημιουργηθεί διάφοροι νόμοι, οι οποίοι με τα σημερινά πρότυπα δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ιδιαίτερα ηθικοί.

Οι νόμοι ακολουθούνται επειδή πρέπει ενώ η ηθική επειδή φαντάζει ως η εντιμότερη πράξη. Κατά αυτόν ακριβώς τον τρόπο την παρουσιάζει και το Ινστιτούτο Διεθνούς Ηθικής: «Η συμμόρφωση (με νόμους) είναι αυτό που αναγκαζόμαστε να κάνουμε, ενώ η ηθική είναι αυτό που κάνουμε επειδή είναι σωστό. Ο σκοπός τους είναι κοινός η εξαιρετική συμπεριφορά αλλά η προοπτική τους διαφορετική, εξαναγκαστική η μία, συνεργατική η άλλη». Παρόμοια σκέψη εκφράζει στο συγγραφικό του έργο «Επιχειρηματική Ηθική και Δεοντολογία» ο καθηγητής Γιάννης Θανόπουλος. Στο έργο του αυτό παρομοιάζει «το ηθικό πλαίσιο σαν ένα κύκλο και το νομικό πλαίσιο του ίδιου χώρου σαν έναν άλλο κύκλο. Οι κύκλοι αυτοί μερικώς επικαλύπτουν ο ένας τον άλλον και δεν είναι των ίδιων διαστάσεων.» Παρακάτω ακολουθεί ένα σχήμα για το πώς θα μπορούσαν να μοιάζουν αυτοί οι δύο κύκλοι:

Στο αλληλεπικαλυπτόμενο κομμάτι του παραπάνω σχήματος, δηλαδή εκεί που η ηθική συναντά τους νόμους, βρίσκουμε την επαγγελματική δεοντολογία. Η δεοντολογία αυτή, όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενη ενότητα, εκφράζεται με τους κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας. Τον επίσημο κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας στην Ελλάδα αποτελεί ο Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ.. (Θανόπουλος, 2009)

Από όλα αυτά συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι οι νόμοι δεν προϋποθέτουν απαραίτητα ηθική συμπεριφορά απλά υπαγορεύουν ποιες πράξεις θεωρούνται ένομες. Ένας νόμος χρησιμοποιείται ως απαγόρευση ώστε να αποτραπούν κάποιες αδικοπραξίες ή αδικίες. Αναφέρεται, δηλαδή, σε υπάρχουσες καταστάσεις και γνωστές πράξεις, οι οποίες θεωρείται ότι μπορούν να ανατραπούν με τη θέσπιση ενός νόμου. Σε ένα, όμως, τόσο μεταβαλλόμενο και απρόβλεπτο επάγγελμα όπως αυτό του ελεγκτή λογιστή είναι πολύ δύσκολο, έως και ακατόρθωτο, να προβλεφθούν όλες αυτές οι σχετικά με το επάγγελμα πράξεις. Επειδή, λοιπόν, δεν υπάρχουν οι απαραίτητοι νόμοι σε όλες τις καταστάσεις, με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος κατά την άσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων του ένας ελεγκτής, θεωρείται απαραίτητη η ηθική του κρίση ώστε να την εφαρμόζει ανάλογα την περίπτωση.

Εδώ ακριβώς είναι που χρησιμεύουν οι κανόνες δεοντολογίας. Αυτοί είναι που προσφέρουν μία κατευθυντήρια γραμμή για το ποια συμπεριφορά θεωρείται ηθική και ποια όχι. Αυτοί δημιουργούν τις προϋποθέσεις για να μπορέσουν οι ελεγκτές λογιστές να οδηγηθούν σε ένα σωστό και ηθικό συμπέρασμα. Οι κανόνες αυτοί, φυσικά, δεν μπορούν να προσφέρουν τίποτα αν δεν συνδυαστούν και με τις προσωπικές ηθικές αρχές και αξίες. Οι κανόνες αποτελούν απλά μία καθοδήγηση, ο τρόπος που θα μεταφραστούν και εφαρμοστούν έγκειται στην διακριτική ευχέρεια του εκάστοτε λογιστή και στο αίσθημα ηθικής που τον διακρίνει.

3.9 Η Δεοντολογία Γενικά

Δεοντολογία ονομάζεται εκείνο το σύστημα ηθικής για το οποίο ηθικές πράξεις είναι οι πράξεις σύμφωνα με το καθήκον και ανεξάρτητα από το ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες. Τα άτομα, δηλαδή, τα οποία διακατέχονται από τη δεοντολογία τα διέπει μία αίσθηση καθήκοντος ως προς τις νόμιμες αξιώσεις και ανάγκες των άλλων, όπως αυτές καθορίζονται από την εφαρμογή της λογικής σε έναν ηθικό κανόνα.

Τον πιο επιφανή ηθικό κανόνα έχει διατυπώσει ο Immanuel Kant, ο οποίος έκανε λόγο για την «Κατηγορηματική Επιταγή» (Categorical Imperative), (Immanuel Kant, Θεμέλια Μεταφυσικής των ηθών, Beck, 1959, pp. 9-28). Η πιο απλή και εκλαϊκευμένη διατύπωση του είναι: «... δεν θα έπρεπε κανείς ποτέ να ενεργεί παρά μόνο με τέτοιο τρόπο, ο οποίος θα του επιτρέπει να γίνεται το γνωμικό του, οικουμενικός νόμος».

Με τον παραπάνω ηθικό κανόνα και με τη βοήθεια της λογικής μπορεί να αξιολογηθεί οποιαδήποτε πράξη και να προσδιοριστεί αν είναι ηθική ή ανήθικη. Τα καθήκοντα ενός ατόμου ως προς τους άλλους δεν μπορούν παρά να μη δημιουργούν και δικαιώματα ως προς αυτούς. Η Εκκλησία, ο Χάρτης των δικαιωμάτων του πολίτη, ο στρατός κ.α. συμβάλλουν ώστε ο καθένας να οδηγηθεί στην κατανόηση των ιδεών αυτών.

Βέβαια όσο λογική και αν ακούγεται αυτή η θεωρία και ενώ αποτελεί την πιο αποδεχομένη θεωρία περί ηθικής δεν μπορεί παρά να έχει και αρκετούς επικριτές. Η σημαντικότερη ένστασή τους έγκειται στο ότι οποιονδήποτε ηθικό κανόνα ή γνώμονα κι αν κατασκευάσει κανείς, σχεδόν πάντα είναι δυνατόν να βρίσκει αναγκαίες τις εξαιρέσεις. Αν παραδείγματος χάριν εφαρμόσουμε την Κατηγορηματική Επιταγή σχετικά με το ψεύδος, αναμενόμενο είναι ότι οι περισσότεροι άνθρωποι θα συμφωνούσαν ότι είναι πράξη μη ηθική. Αυτό φυσικά δεν ισχύει πάντοτε καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις η καταφυγή σε αυτό φαντάζει ως την πιο ηθική πράξη. Το παραπάνω ζήτημα βέβαια δεν θα μπορούσε να μην έχει απαντηθεί από τον W. D. Ross (1930), ο οποίος υποστήριξε ότι στους κανόνες που δημιουργούνται, αν και εκ πρώτης όψεως φαίνονται να ισχύουν, η αναγνώριση των εξαιρέσεων κρίνεται στη συνέχεια αναγκαία. Στην ουσία, λοιπόν, η προσέγγιση αυτή μεταθέτει το βάρος της απόδειξης στο άτομο που θα παραβίαζε τον κανόνα.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα προσέγγιση, έντονα επηρεασμένη από την Καντιανή δεοντολογία, αναπτύχθηκε και από τον J. Rawls. Η προσέγγισή του έχει πάρει την ετικέτα «contractualism» ή «contractarianism» λόγω του τρόπου με το οποίο χρησιμοποιεί την ιδέα του κοινωνικού συμβολαίου. Η παραπάνω προσέγγιση περιγράφεται από τους Bayles και Henley (1983) ως εξής: «Ο σύγχρονος Αμερικάνος φιλόσοφος J. Rawls, έχει εκπονήσει την περιγραφή της δικαιοσύνης που έχει ρίζες από τον Lock, Rousseau και Kant. Η κατευθυντήρια ιδέα πίσω από αυτήν την περιγραφή είναι το κοινωνικό συμβόλαιο σε μορφή παρόμοια με αυτήν που αποτελεί τη βάση της 5ης διατύπωσης της Κατηγορηματικής Επιταγής του Kant. Η διατύπωση αυτή αναφέρει ότι: «κάθε λογικό πλάσμα πρέπει να λειτουργεί, σαν να ήταν ο ίδιος, μέσω των ρήσεων του, μέλος του νομοθετικού σώματος στο οικουμενικό βασίλειο.». Σε αυτήν την διατύπωση ο Kant χρησιμοποιεί την αντίληψη περί

κοινωνικού συμβολαίου φανερά επηρεασμένος από τον Jean-Jacques Rousseau (1712-1788), αν και η ερμηνεία του γίνεται με τον δικό του χαρακτηριστικό τρόπο».(pp. 59-60)

3.10 Γενικά Για Τους Κώδικες Δεοντολογίας

Η λέξη «κώδικας» σημαίνει μια λογική συστηματική καταγραφή κανόνων. Το πλεονέκτημα του είναι η συγκέντρωση, το ορισμένο, η σαφήνεια των κανόνων , η λογική, όχι ιστορική καταγραφή τους, η ευχέρεια πρόσβασης και τροποποίησης. (Κοτσίρης, 1995) Όλα τα επαγγέλματα στις σημερινές κοινωνίες επιτάσσουν την ύπαρξη αυτού του κώδικα, ενός κώδικα δεοντολογίας που θα τους επιτρέπει να κινούνται κάτω από μια ορισμένη επαγγελματική συμπεριφορά.

Οι αξίες των μελών ενός επαγγελματικού συνόλου αντικατοπτρίζονται από αυτόν τον κώδικα δεοντολογίας, ο οποίος και αποτελεί το σύνολο των αρχών σχετικά με την αποδεκτή και ηθικά ορθή συμπεριφορά των μελών του συνόλου αυτού. Πολύ σημαντικό κομμάτι της έννοιας του κώδικα δεοντολογίας είναι ότι δεν μπορεί να επιβληθεί στα μέλη του αλλά θα πρέπει τα ίδια να αποδέχονται οικειοθελώς τις αρχές του. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για ένα σύνολο νομικών κανόνων αλλά ένα σύνολο πεποιθήσεων, τις οποίες τα μέλη του ενστερνίζονται και ακολουθούν τόσο στην καθημερινή τους συμπεριφορά όσο και στην επαγγελματική τους δραστηριότητα.

Ειδικότερα ο κώδικας δεοντολογίας που διέπει τις επιχειρήσεις έχει να κάνει με ένα σύνολο τυπικών κανόνων που σηματοδοτούν την κατεύθυνση της οικονομικής δράσης και συμπεριφοράς της εκάστοτε επιχείρησης. Αποτελεί μια έγγραφη δήλωση, που καθορίζει επακριβώς τις εταιρικές αρχές, την ηθική, τους κανόνες συμπεριφοράς και τη φιλοσοφία της επιχείρησης. Αναφέρεται στην ανάληψη ευθυνών που αφορούν στους υπαλλήλους, στους μετόχους, στους πελάτες, στο περιβάλλον και σε κάθε άλλο κομμάτι της κοινωνίας (stakeholders). Επίσης, καθορίζει ένα σύνολο κοινών αξιών με σκοπό να δώσουν στην επιχείρηση ταυτότητα και επιχειρησιακή κουλτούρα, όραμα, πρότυπα συμμόρφωσης και κανόνες συναλλαγής- διαπραγμάτευσης με όλους όσους έχουν έννομο συμφέρον έναντι της επιχείρησης (Singh 2002). Οριοθετεί θέματα που εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

- θέματα ηθικής συμπεριφοράς μεταξύ των ανωτέρων στελεχών και το χειρισμό των εσωτερικών συγκρούσεων, τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο,
- θέματα ως προς τις υποχρεώσεις των ανώτερων οικονομικών στελεχών για τη σύνταξη και παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και

- θέματα που αφορούν στην εφαρμογή και συμμόρφωση με τους κανόνες και τους περιορισμούς που θεσπίζουν οι εποπτικές αρχές. (Singh 2002)

Οι ελεγκτές λογιστές, λοιπόν, όπως και τα μέλη άλλων επαγγελματιών έχουν τον δικό τους κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής. Δυστυχώς δεν υπάρχει ένας γενικής αποδοχής που να μπορεί να υιοθετηθεί από όλους τους ελεγκτές όλου του κόσμου καθώς μπαίνουν στη μέση οι διαφορές που υπάρχουν στα ήθη, στα έθιμα, στις αρχές και στις αξίες των ελεγκτών ανά τον κόσμο.

Όσον αφορά στον έλεγχο ο S.M. Mintz (1997) υπήρξε υποστηρικτής τριών θεωρητικών προσεγγίσεων, οι οποίες μπορούν να αναγάγουν τα θέματα της ηθικής στην λογιστική και στην ελεγκτική. Οι τρεις αυτές προσεγγίσεις αναλύονται παρακάτω:

- Προσέγγιση του ωφελιμισμού: Στην προσέγγιση αυτή ο ελεγκτής είναι απαραίτητο να εκτιμήσει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα όλων των μερών μιας απόφασης και μετά να προβεί στη λήψη της. Η εκτίμηση αυτή θα τον βοηθήσει ώστε να βρει μια χρυσή τομή ανάμεσα στα υπέρ και στα κατά όλων αυτών που θα επηρεασθούν από τη συμπεριφορά του. Το μειονέκτημα αυτής της απόφασης καθίσταται προφανές από τα παραπάνω καθώς είναι σχεδόν αδύνατη η ακριβής εκτίμηση των ωφελειών και των βαρών της εκάστοτε απόφασης.
- Προσέγγιση των δικαιωμάτων: Η προσέγγιση αυτή έχει τις βάσεις της στην αρχή των δικαιωμάτων. Δηλαδή στο γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένα δικαιώματα τα οποία και θα πρέπει να γίνονται σεβαστά από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Η προσέγγιση αυτή είναι πολύ σημαντική για τους ελεγκτές καθώς έχουν πολύ μεγάλη ευθύνη έναντι του δημοσίου συμφέροντος. Ένας επαγγελματίας ελεγκτής λογιστής λαμβάνει αποφάσεις μόνο και μόνο όταν δεν προσβάλλει τα δικαιώματα οποιουδήποτε άλλου ανθρώπου.
- Προσέγγιση της δικαιοσύνης: Στην τρίτη προσέγγιση αναλύονται οι έννοιες της ισότητας, της αμεροληψίας και του δικαίου. Οι έννοιες αυτές διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο σε όλη την επαγγελματική πορεία του ελεγκτή καθώς οποιαδήποτε απόφαση και αν λάβει την έχει πρώτα αναλύσει μέσω του πρίσματος της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας. (S.M. Mintz, 1997)

Όπως σε όλα, λοιπόν, τα επαγγέλματα έτσι και στο επάγγελμα του ελεγκτή λογιστή η ύπαρξη ενός κώδικα δεοντολογίας κρίνεται ιδιαιτέρως απαραίτητη. Η αναγκαιότητα αυτή οφείλεται, φυσικά, στο ότι το επάγγελμα του ελεγκτή βασίζεται ως επί το πλείστον στην

εμπιστοσύνη που υπάρχει προς το πρόσωπό του, την ακεραιότητα του χαρακτήρα του και φυσικά την επαγγελματική του επάρκεια.

3.11 Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας Των Μελών Του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών

Η επαγγελματική δεοντολογία των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ. αποτυπώνεται σε ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί, που αναφέρονται παρακάτω, βασίζονται στον Κανονισμό Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ. (Φ.Ε.Κ. 364 Β' /7-5-1997), ο οποίος αποτελεί το μόνο επίσημο οδηγό ως προς την επαγγελματική δεοντολογία λόγω του ότι τα δημοσιευθέντα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα δεν περιλαμβάνουν τέτοιου είδους κανόνες.

Η δημιουργία του Κανονισμού αυτού είχε ως στόχο την προστασία του επιστημονικού και επαγγελματικού κύρους του Σ.Ο.Ε.Λ., των μελών καθώς και των ελεγκτικών φορέων του. Η προστασία αυτή φυσικά δεν περιορίζεται μόνο στα στενά πλαίσια του οργανισμού αλλά επεκτείνεται και στον κάθε εξωτερικό χρήστη των υπηρεσιών του. Για το λόγο αυτό είναι μείζονος σημασίας η διασφάλιση παροχής ποιοτικών υπηρεσιών από τα μέλη του. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου ο Κανονισμός επιτάσσει την τήρηση των ακόλουθων γενικών αρχών, ειδικών και τελικών διατάξεων καθώς και ειδικών αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων. (Φ.Ε.Κ. 364 Β' /7-5-1997)

3.11.1 Γενικές Αρχές

Οι Γενικές Αρχές του Κανονισμού της Επαγγελματικής Δεοντολογίας ξεκινούν με το Άρθρο 1. Σε αυτό περιλαμβάνεται ο σκοπός, στον οποίο αναφέρεται ότι ο ορκωτός ελεγκτής και κάθε άλλο μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ., οφείλει:

- Να συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια έναντι των ελεγχόμενων, των συναδέλφων μελών του Σ.Ο.Ε.Λ. και των μελών των θεσμοθετημένων οργάνων του Σ.Ο.Ε.Λ. και να διαβιώνει ως τίμιος και συνετός οικογενειάρχης.
- Να μην αναλαμβάνει την οποιαδήποτε ανατιθέμενη σ' αυτόν εργασία, αν δεν είναι βέβαιος ότι έχουν τηρηθεί όλες οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες που προβλέπονται από το νόμο, τον παρόντα Κανονισμό, τις αποφάσεις και οδηγίες του Εποπτικού Συμβουλίου, καθώς και τους εσωτερικούς κανόνες του ελεγκτικού φορέα του οποίου είναι μέλος.

- Να παρέχει τις επαγγελματικές υπηρεσίες του και να προβαίνει στις επιβαλλόμενες γνωστοποιήσεις, με τρόπο αντικειμενικό, ακολουθώντας πάντοτε τα εγκεκριμένα από το Εποπτικό Συμβούλιο πρότυπα και οδηγίες.
- Να τηρεί επιμελώς όλους τους κανόνες που διασφαλίζουν την ανεξαρτησία του έναντι των ελεγχόμενων.
- Να μην χρησιμοποιεί την ιδιότητα του Ορκωτού Ελεγκτή για την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ιδίου ή προσκείμενου σ' αυτόν πρόσωπου.
- Να μην αρνείται, να μην αναβάλλει ή εγκαταλείπει χωρίς δικαιολογημένο λόγο οποιαδήποτε ανατεθείσα σ' αυτόν εργασία.
- Να μην παρέχει ανακριβή ή παραπλανητικά στοιχεία και πληροφορίες σε ελεγχόμενους και τρίτους, καθώς και στα θεσμικά ή εντεταλμένα όργανα του Σ.Ο.Ε.Λ..
- Να μην δυσφημεί, απειλεί, προσβάλλει ή εκβιάζει ελεγχόμενους, συναδέλφους, ελεγκτικούς φορείς ή όργανα του Σ.Ο.Ε.Λ..
- Να μην ανταγωνίζεται με τρόπο αθέμιτο άλλα μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ. ή ελεγκτικούς φορείς και να μην επιδιώκει την προσέλκυση ή διατήρηση εργασιών με μη διαφανή μέσα.
- Να προστατεύει το κύρος του θεσμού του Σ.Ο.Ε.Λ. και των οργάνων του, καθώς και των αποφάσεων και οδηγιών του Εποπτικού Συμβουλίου και να μην συγκαλύπτει οποιαδήποτε παράβαση του παρόντος κανονισμού που περιήλθε σε γνώση του. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2 Ειδικές Διατάξεις

Ο Κανονισμός δεν θα μπορούσε να μην περιέχει πέρα από τις Γενικές Αρχές που προαναφέρθηκαν παραπάνω και Ειδικές Διατάξεις. Οι Ειδικές αυτές Διατάξεις έχουν να κάνουν με την Παροχή των Επαγγελματικών Υπηρεσιών, την Ανεξαρτησία και την Αντικειμενικότητα του Ελέγχου, την Εχεμύθεια, την Ποιοτική Επάρκεια Εργασιών Ελέγχου, τη Διαφήμιση, τις Σχέσεις με Συναδέλφους και Ελεγκτικούς Φορείς και φυσικά την Προστασία του Κύρους του Σ.Ο.Ε.Λ. Όλα τα παραπάνω αναλύονται εκτενώς στη συνέχεια.

3.11.2.1 Παροχή Επαγγελματικών Υπηρεσιών

Όπως αναφέρεται ρητά στο άρθρο 3 του Κανονισμού, ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής πρέπει πάντοτε να τηρεί τις αρχές και οδηγίες που παρέχονται από το Σ.Ο.Ε.Λ. και να οδηγείται στην διεξαγωγή των συμπερασμάτων του μέσω της δικής του προσωπικής εργασίας και εμπειρίας.

Δίνεται φυσικά η δυνατότητα στον Ορκωτό Ελεγκτή Λογιστή να χρησιμοποιεί βοηθούς ώστε να οδηγηθεί στο τελικό στάδιο της έκφρασης της γνώμης του, οι οποίοι θα εργάζονται πάντοτε κάτω από τη δική του ευθύνη και επίβλεψη.

Οι προαναφερθέντες βοηθοί θα πρέπει οπωσδήποτε να είναι μέλη εγγεγραμμένα στα μητρώα του Σ.Ο.Ε.Λ. καθώς η χρήση οποιουδήποτε άλλου προσώπου ως βοηθού απαγορεύεται ρητά από τον κανονισμό. Η απαγόρευση αυτή αίρεται μόνο σε περίπτωση χρησιμοποίησης ειδικού εμπειρογνώμονα σε καταστάσεις που προκύπτει αντικείμενο ελέγχου για το οποίο απαιτούνται ειδικές γνώσεις ώστε να διεξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με αυτό. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2.2 Ανεξαρτησία Και Αντικειμενικότητα Του Ελέγχου

Η Ανεξαρτησία είναι εξ' ορισμού μία έννοια που είναι σχεδόν αδύνατον να επεξηγηθεί πλήρως. Είναι παρ' όλα αυτά μία από τις σημαντικότερες έννοιες του κανονισμού καθώς είναι αυτή που κυρίως δίνει αξία στις οικονομικές καταστάσεις. Για τη διασφάλιση της ο Σ.Ο.Ε.Λ. θέσπισε κάποιους κανόνες έτσι ώστε να καταστήσει την έκφραση επί των οικονομικών καταστάσεων αντικειμενική.

Ως επί το πλείστον οι κανόνες κινούνται γύρω από την αμοιβή του Ελεγκτή. Τονίζεται, λοιπόν, δε θα πρέπει για κανένα λόγο να αποδεχθεί αμοιβή πέραν του νομίμου ακόμα και πρόσθετες υπηρεσίες που πρόσφερε αν δεν έχουν τηρηθεί οι προβλεπόμενες από τον κανονισμό διάφανες διαδικασίες. Εννοείται φυσικά ότι ο χρηματισμός για τη μεταποίηση του πορίσματος του ελέγχου θεωρείται παράνομος.

Οι επαγγελματικές υπηρεσίες είναι απαραίτητο να περιορίζονται μόνο στις νόμιμες και να μην παρέχονται σε ασυνήθιστη έκταση. Η γνώμη του θα πρέπει να είναι ανεπηρέαστη από υποδείξεις και να χαρακτηρίζεται από αμερόληπτη στάση και φυσικά οποιουδήποτε είδους παρεμβάσεις δε θα πρέπει να γίνονται αποδεκτές. Το ίδιο ισχύει και από τη μεριά του ελεγκτή ο οποίος θα πρέπει να είναι αφοσιωμένος μόνο στο έργο του καθώς απαγορεύεται να κρίνει οποιεσδήποτε επιχειρηματικές αποφάσεις του ελεγχόμενου.

Τέλος, υπάρχει επιφύλαξη ως προς τον έλεγχο όταν εμπλέκονται συγγενικά ή φιλικά ως προς τον ελεγκτή πρόσωπα διότι σε κάθε περίπτωση θεωρείται απαραίτητη η τήρησης της κείμενης νομοθεσίας και των αποφάσεων του Εποπτικού Συμβουλίου για τα ασυμβίβαστα και τις απαγορεύσεις ως προς το επάγγελμα.

Αν παρ' όλα αυτά ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής αδυνατεί να διατηρήσει την αμεροληψία και αντικειμενικότητα του έχει τη δυνατότητα μη αποδοχής ή διακοπής των εργασιών του ακολουθώντας τις οριζόμενες από την παράγραφο 4 του άρθρου 8 διαδικασίες.

Ο τελευταίος κανόνας του Άρθρου 4 δεν θα μπορούσε να αποτελεί παρά μόνο λογικό επακόλουθο όλων των παραπάνω. Σε αυτόν, λοιπόν, τονίζεται ότι ένας ορκωτός ελεγκτής για να μπορεί να διατηρήσει ανεπηρέαστη την κρίση του, απαγορεύεται να αναλάβει τον έλεγχο μιας οικονομικής μονάδας στην οποία συμμετείχε είτε αυτός είτε μέλος της διοίκησης του ελεγκτικού φορέα του ως διευθυντικό στέλεχος, ως μέλος της διοίκησης ή ως οικονομικός, λογιστικός ή φορολογικός σύμβουλος συνδεδεμένος είτε με σχέση εξαρτημένης εργασίας είτε ως ελεύθερος επαγγελματίας. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2.3 Εχεμύθεια

Η εχεμύθεια του ελεγκτή είναι στην ουσία η βάση στην οποία στηρίζεται η σχέση ελεγκτή και πελάτη. Αποτελεί τη δέσμευση ότι όλα τα προσωπικά δεδομένα της εταιρίας είναι ασφαλή από την πλευρά του ελεγκτή σε οποιαδήποτε περίπτωση. Ακόμα και μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου και τη λήξη της παροχής των επαγγελματικών υπηρεσιών απαγορεύεται στον ελεγκτή η δημοσιοποίηση οποιωνδήποτε πληροφοριών σχετικά με τον πελάτη.

Καθίσταται σαφές ότι στην ίδια υποχρέωση οφείλουν να υπακούν και οι διοικητικοί και οι τεχνικοί σύμβουλοι του κάθε ελεγκτικού φορέα, καθώς και τα όργανα ποιοτικού ελέγχου του Σ.Ο.Ε.Λ.. Η παραπάνω υποχρέωση είναι απαραίτητο να υπενθυμίζεται και στους βοηθούς από τον εκάστοτε ορκωτό ελεγκτή.

Μόνη εξαίρεση στα παραπάνω αποτελεί η περίπτωση αναγκαστικής αποκάλυψης στοιχείων λόγω υποχρέωσης από το νόμο ή λόγω υπεράσπισης του ελεγκτή ενώπιον δικαστικής αρχής ή υποστήριξης των θέσεων του ενώπιον του Εποπτικού ή του Πειθαρχικού Συμβουλίου του Σ.Ο.Ε.Λ.. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2.4 Ποιοτική Επάρκεια Εργασιών Ελέγχου

Η διάταξη αυτή έχει να κάνει με τις τυπικές διαδικασίες που θα πρέπει να τηρούνται στον έλεγχο. Οποσδήποτε, λοιπόν, ο ελεγκτής θα πρέπει να τηρεί ιδιαίτερο φάκελο, για πέντε τουλάχιστον έτη μετά την ημερομηνία έκδοσης της Έκθεσης Ελέγχου, φύλλα εργασίας καθώς και λοιπά στοιχεία του ελέγχου τα οποία είναι απαραίτητα να παραδίδει χωρίς καθυστέρηση.

Από το περιεχόμενο των παραπάνω θα πρέπει να καθίσταται σαφές ότι ακολουθήθηκαν τα προβλεπόμενα πρότυπα και οδηγίες καθώς και να διαφαίνονται πλήρως τα στοιχεία με τη βοήθεια των οποίων οδηγήθηκε ο ελεγκτής στην έκφραση της γνώμης του.

Τυχόν άρνηση ή καθυστέρηση παράδοσής των ζητούμενων φακέλων στο εντεταλμένο όργανο του Σ.Ο.Ε.Λ. παραπέμπεται στο Πειθαρχικό Συμβούλιο ως σκόπιμη παράβαση κανονιστικής διάταξης αφού έχει ακολουθηθεί η απαραίτητη για αυτό διαδικασία. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση κενών ή άλλων ελλείψεων στους φακέλους καθώς και στο ενδεχόμενο που ο ορκωτός ελεγκτής αρνηθεί να παράσχει τα ζητούμενα πρόσθετα στοιχεία και πληροφορίες ή να διευκολύνει τον έλεγχό τους σε περίπτωση επιτόπου επίσκεψης εντεταλμένου οργάνου του Σ.Ο.Ε.Λ. στην οικονομική μονάδα που ελέγχεται. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2.5 Διαφήμιση – Αθέμιτος Ανταγωνισμός

Στο άρθρο 7 του κανονισμού αναφέρεται τόσο ότι έχει να κάνει με την προβολή και τη διαφήμιση του ελεγκτή όσο και ότι έχει να κάνει με τον αθέμιτο ανταγωνισμό. Ο όρος διαφήμιση χρησιμοποιείται για να δηλωθεί οτιδήποτε σχετικό με τη γνωστοποίηση στο κοινό πληροφοριών που αφορούν τις υπηρεσίες οι οποίες προσφέρονται από κάποιο συγκεκριμένο ελεγκτή ή συγκεκριμένη εταιρία ελεγκτών.

Η διαφήμιση δεν θεωρείται αντιδεοντολογική όταν εφαρμόζεται μέσα στα ορισμένα από τον κανονισμό πλαίσια. Όταν δηλαδή χρησιμοποιείται για λόγους ενημέρωσης του κοινού για πραγματικά δεδομένα με σκοπό την αποφυγή παραπλάνησής του και έχει ως στόχο αυστηρά και μόνο την προστασία του είναι καθόλα αποδεκτή. Αντίθετα όταν πραγματοποιείται για λόγους ιδιοτελείς που αφορούν την προσωπική προβολή του ελεγκτή και της εργασίας του, θεωρείται πράξη μη επιτρεπτή.

Σε ότι αφορά τώρα το κομμάτι του αθέμιτου ανταγωνισμού, υπάρχει ρητή απαγόρευση στον ορκωτό ελεγκτή να υποβάλλει προσφορά παροχής υπηρεσιών σε πελάτη

χωρίς να υπάρχει έγγραφη πρόσκληση του προαναφερθέντα που να έχει γνωστοποιηθεί στο Σ.Ο.Ε.Λ και χωρίς να έχουν τηρηθεί οι απαραίτητες διαδικασίες. Τονίζεται, επίσης ότι κάθε διευθύνων σύμβουλος, διευθύνων εταίρος ή διαχειριστής ενός ελεγκτικού φορέα, υποχρεούται να παρέχει τις ζητούμενες πληροφορίες αναφορικά με την τιμολόγηση και την είσπραξη της αμοιβής συγκεκριμένης εργασίας, καθώς και με την τήρηση των προβλεπομένων προϋποθέσεων γνωστοποίησης προς το Σ.Ο.Ε.Λ. της κάθε προσφερόμενης σε τρίτους υπηρεσίας. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2.6 Σχέσεις Με Συναδέλφους Και Ελεγκτικούς Φορείς

Στην ειδική διάταξη του άρθρου 8 αναλύεται η σχέση που θα πρέπει να έχει ο ορκωτός ελεγκτής τόσο με τους συναδέλφους του όσο και με τους ελεγκτικούς φορείς. Όσον αφορά στις σχέσεις με τους συναδέλφους βασικό ρόλο διαδραματίζουν οι τρεις ακόλουθες έννοιες, η ειλικρίνεια, η ευγένεια και η εκτίμηση. Ο κάθε ανεξάρτητος ελεγκτής, δηλαδή, θα πρέπει να συμπεριφέρεται στους συναδέλφους του με σεβασμό και με τρόπο που να προάγει τις καλές σχέσεις μέσα στο επάγγελμα.

Η παραπάνω διάταξη καθίσταται ιδιαίτερα χρήσιμη ειδικά στην περίπτωση που ένας ορκωτός ελεγκτής αντικαθιστά ή αντίστοιχα αντικαθίσταται από έναν συνάδελφο ελεγκτή ή στην περίπτωση που κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία ελεγκτών από διαφορετικούς φορείς. Στην πρώτη, ειδικά, περίπτωση ο απερχόμενος ελεγκτής υποχρεούται να ενημερώσει πλήρως τον νέο ελεγκτή σχετικά με την υπό έλεγχο εταιρία αφού φυσικά έχει πάρει πρώτα τη συγκατάθεση του πελάτη διότι δίχως αυτήν ο νέος διορισμός δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός. Εννοείται ότι ο νέος ελεγκτής οφείλει να ρωτήσει εγγράφως τον απερχόμενο τους λόγους για τους οποίους πιστεύει ότι απομακρύνεται από το συγκεκριμένο έλεγχο και να κοινοποιήσει το έγγραφο αυτό στο Εποπτικό Συμβούλιο.

Στην παραπάνω περίπτωση της απομάκρυνσης ο νέος ελεγκτής έχει και αυτός το δικαίωμα να αρνηθεί το διορισμό του στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα αν διαπιστώσει ότι η τελευταία δεν έχει εξοφλήσει πλήρως τη νόμιμη αμοιβή ελέγχου προηγούμενης χρήσης ή χρήσεων. Γνωστοποιεί, λοιπόν, αυτή του την επιφύλαξη εγγράφως στη διοίκηση της οικονομικής μονάδας με κοινοποίηση προς το Εποπτικό Συμβούλιο και η γνωστοποίηση αυτή μπορεί να αρθεί μόνο μετά από εξόφληση ή με ειδική έγκριση του παραπάνω φορέα. (<http://www.soel.gr>)

3.11.2.7 Προστασία του κύρους του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών

Λογιστών

Η τελευταία Ειδική Διάταξη, αλλά όχι λιγότερο σημαντική, είναι η προστασία του κύρους του Σ.Ο.Ε.Λ. από τους ίδιους τους ελεγκτές. Η οποιαδήποτε προσπάθεια υποβάθμισης του επαγγελματικού του κύρους και των ελεγκτών του ή των ελεγκτικών φορέων του αποτελεί πράξη αθέμιτη και απαγορευτική. Επιπρόσθετα σε καμία περίπτωση δεν γίνεται αποδεκτός ο σχολιασμός των προσφερόμενων υπηρεσιών με μόνη εξαίρεση την εμπιστευτική αναφορά προς το συμβούλιο ή τους υπόλοιπους ελεγκτικούς φορείς.

Στη διάταξη αυτή ορίζεται λεπτομερώς το τι θεωρείται υποβάθμιση από μέρους ενός ορκωτού ελεγκτή ή ενός ελεγκτικού φορέα. Ως απαράδεκτες νοούνται οι συνεχείς αποκλίσεις από αποφάσεις και οδηγίες του Εποπτικού Συμβουλίου και φυσικά η τήρηση προτύπων διαφορετικών από τα αποδεχόμενα από το Σώμα. Τέλος θεωρείται απρεπής και ανάρμοστη οποιαδήποτε συμπεριφορά προσβλητική κατά οργάνων του Σ.Ο.Ε.Λ., κατά οργάνου του ελεγχόμενου, κατά συναδέλφου μέλους του Σ.Ο.Ε.Λ. ή κατά της διοίκησης ελεγκτικού φορέα. (<http://www.soel.gr>)

3.11.3 Ειδικές Αρμοδιότητες και Υποχρεώσεις Και Τελικές Διατάξεις

Μετά το πέρας των Ειδικών Διατάξεων ο Κανονισμός αναφέρεται και σε κάποιες Ειδικές Αρμοδιότητες που διέπουν τα μέλη του. Αυτές φυσικά κινούνται γύρω από την υποχρέωση που έχουν σχετικά με την τήρηση του Κανονισμού και την άμεση καταγγελία οποιασδήποτε παράβασής του. Ενέχει φυσικά κυρώσεις για αυτές τις παραβάσεις οι οποίες εξετάζονται από το Εποπτικό Συμβούλιο και αυτό πράττει αναλόγως την περίπτωση. Δεν αποκλείεται η παραπομπή στο Πειθαρχικό Συμβούλιο αλλά ακόμα και η διαγραφή ενός μέλους από το Σ.Ο.Ε.Λ..

Τέλος στις Μεταβατικές και Τελικές Διατάξεις τονίζεται στο Άρθρο 12 η κανονική ισχύς των προηγούμενων αποφάσεων και οδηγιών και ορίζεται ένα ελάχιστο όριο αξιοπρεπούς διαβίωσης των μελών του Σώματος. Με το άρθρο αυτό ο Κανονισμός προσπαθεί να προστατεύσει όσα μέλη του βρίσκονται σε επαγγελματική αδράνεια, χωρίς, φυσικά αυτή να οφείλεται σε δική τους υπαιτιότητα. (<http://www.soel.gr>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

4.1 Εισαγωγικά

Η έρευνα που ακολουθεί διεξήχθη μέσω της συμπλήρωσης και ανάλυσης ανώνυμων ερωτηματολογίων με σκοπό τόσο τη διερεύνηση του βαθμού εξοικείωσης των ορκωτών ελεγκτών λογιστών με τους Κανονισμούς Ηθικής και Δεοντολογίας όσο και τη διαπίστωση του κατά πόσο αυτοί ακολουθούνται σε υποθετικές επαγγελματικές καταστάσεις με τις οποίες θα μπορούσαν να έρθουν αντιμέτωποι οι ελεγκτές λογιστές.

Ως δείγμα για τη διεξαγωγή των ερωτηματολογίων επιλέχθηκε ένας αριθμός ελεγκτών λογιστών από ελεγκτικές εταιρίες της Θεσσαλονίκης. Στάλθηκαν 63 ερωτηματολόγια στο σύνολο τους από τα οποία απαντήθηκαν τα 48 (ποσοστό ανταπόκρισης 76,19 %). Κύριος στόχος της έρευνας ήταν να επιλεγθούν άτομα, τα οποία θα ήταν μέλη, του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ώστε οι απαντήσεις να είναι όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστες λόγω της εμπειρίας που διακρίνει τα μέλη του.

Η έρευνα είναι ποσοτικής φύσεως και κάθε ερωτηματολόγιο αποτελείται από 22 ερωτήσεις. Οι 22 αυτές ερωτήσεις είναι χωρισμένες σε τέσσερις (4) ενότητες με τα ερωτήματα να ξεκινούν αρχικά με τα δημογραφικά στοιχεία, στη συνέχεια με κάποιες γενικές ερωτήσεις όσον αφορά στη γνωριμία των ερωτώμενων με την Ηθική και Δεοντολογία, στο τρίτο μέρος οι ερωτήσεις γίνονται πιο συγκεκριμένες στα παραπάνω θέματα και τέλος χρησιμοποιούνται κάποια ερωτήματα με τη μορφή μικρών μελετών περιπτώσεων όπου ζητείται από τους ερωτωμένους να περιγράψουν την αντίδρασή τους στην εκάστοτε περίπτωση.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ερωτήσεις της πρώτης κατηγορίας, όπου εμπεριέχονται τα δημογραφικά στοιχεία, αποτελούν στην ουσία μεταβλητές ελέγχου οι οποίες συμβάλλουν σε μία βαθύτερη ανάλυση των αποτελεσμάτων. Κατά αυτόν τον τρόπο καθίσταται δυνατός ο συνδυασμός των απαντήσεων και δίνεται η δυνατότητα κατανόησης ενός μέσου τρόπου σκέψης των ανθρώπων του χώρου.

4.2 Μεθοδολογία

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τη διεξαγωγή της διαδικασίας των ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του **SPSS**. Το SPSS είναι ένα από τα πλέον χρησιμότερα εργαλεία στατιστικής ανάλυσης καθώς επιτρέπει την επεξεργασία των απαντήσεων με ποικίλους τρόπους ανάλογα με τα επιθυμητά αποτελέσματα. Προσφέρει τη δυνατότητα εύρεσης τόσο πιο απλών όσο και πιο σύνθετων στατιστικών συναρτήσεων. Μέσω της χρήσης αυτού του εργαλείου καθίσταται δυνατή η εύρεση ποσοστών, μέσων όρων καθώς και κατανομών, αναλόγως με τις ανάγκες της έρευνας και, φυσικά, δίνεται η δυνατότητα σύγκρισης όλων αυτών ώστε να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Οι απαντήσεις εισήχθησαν στο πρόγραμμα με τη μορφή κωδικών για την ανάλυση τους και τη συλλογή των επιθυμητών στατιστικών αποτελεσμάτων ανάλογα με την συχνότητα εμφάνισής τους. Στις ερωτήσεις που τέθηκαν στο ερωτηματολόγιο οι ερωτώμενοι έπρεπε να διαλέξουν μία από τις προκαθορισμένες απαντήσεις οι οποίες κωδικοποιήθηκαν με τη μορφή ακέραιου αριθμού. Το γεγονός αυτό καθιστά τις παραπάνω μεταβλητές διακριτές και οι τιμές που λαμβάνουν βρίσκονται εντός ενός προκαθορισμένου διαστήματος ανάλογα με το εύρος των απαντήσεων του ερωτηματολογίου.

4.3 Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε και μοιράστηκε παρατίθεται στο παράρτημα. Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα και τονίστηκε και στους ερωτώμενους τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Τα στοιχεία που δόθηκαν είναι απόρρητα και εμπιστευτικά και χρησιμοποιήθηκαν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας.

4.4 Ανάλυση Των Αποτελεσμάτων

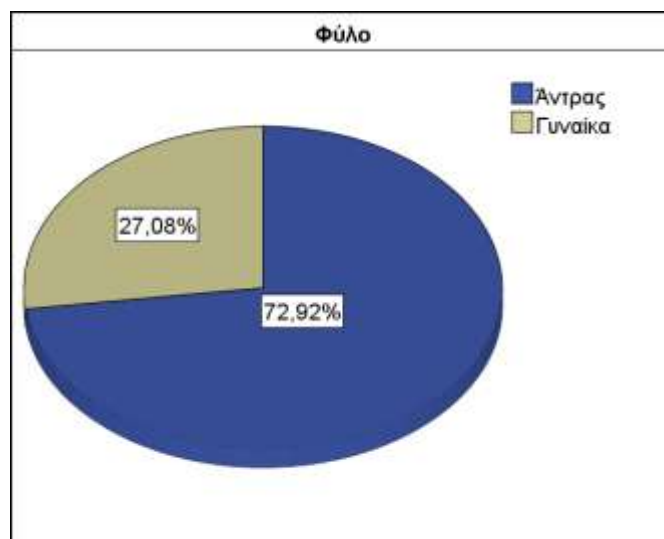
Ακολουθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων όπως αυτά προέκυψαν από την επεξεργασία τους με το SPSS. Η ανάλυση χωρίστηκε σε τέσσερις (4) ενότητες όσα και τα μέρη του ερωτηματολογίου.

4.4.1 Πρώτο Σκέλος Ερωτηματολογίου

Στο πρώτο σκέλος του ερωτηματολογίου οι ερωτήσεις αφορούν στα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων. Περιέχει δηλαδή γενικές ερωτήσεις με σκοπό την μετέπειτα σύγκριση τους με τις ουσιαστικές ερωτήσεις Ηθικής και Δεοντολογίας. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται να δοθεί απάντηση στο κατά πόσο η συμμόρφωση με τους κανόνες επαγγελματικής ηθικής επηρεάζεται άμεσα από το φύλο του ερωτώμενου, την ηλικία του, το επίπεδο σπουδών του ή ακόμη κι από τα χρόνια προϋπηρεσίας του χώρου. Οι μεταβλητές αυτές θα μας βοηθήσουν στη συνέχεια σε μία ειδικότερη σύγκριση με τις υπόλοιπες ερωτήσεις περί ηθικής.

Στην πρώτη ερώτηση, που αφορούσε το φύλο των ελεγκτών, απάντησαν 35 άντρες και 13 γυναίκες. Το ποσοστό των αντρών αποτελεί το 72,92 % σε αντίθεση με αυτό των γυναικών που ανέρχεται μόνο στο 27,08 %. Τα ποσοστά αυτά μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο αριθμός των ατόμων που ασχολούνται με το επάγγελμα του ελεγκτή κλίνει ποσοτικά προς το ανδρικό φύλο. Αυτό μπορεί κάλλιστα να οφείλεται στο ότι η δουλειά του ορκωτού ελεγκτή λογιστή είναι ένα επάγγελμα ιδιαίτερα απαιτητικό που προϋποθέτει πολλές ώρες εργασίας και ίσως οι γυναίκες να διστάζουν να το ακολουθήσουν λόγω των αυξημένων οικογενειακών τους υποχρεώσεων. Τα παραπάνω δεν σημαίνουν, φυσικά, ότι υπάρχουν στο επάγγελμα περιορισμοί με βάση το φύλο, όπως π.χ. συμβαίνει με το επάγγελμα του κληρικού ή αντίστοιχα με αυτό της αεροσυνοδού.

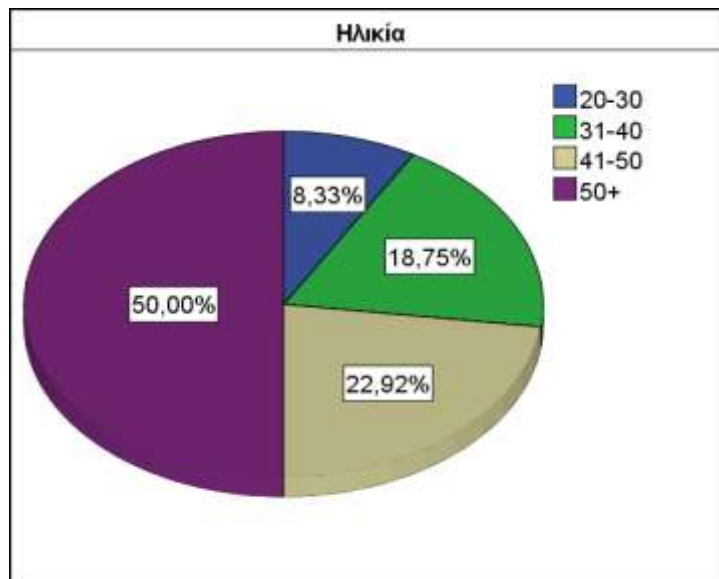
Διάγραμμα 1.1: Φύλο

Η δεύτερη ερώτηση είχε να κάνει με την ηλικία των ελεγκτών. Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του κλάδου (50%) αποτελούν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία ελεγκτές οι οποίοι είναι 24 άτομα. Ακολουθούν οι αμέσως μικρότεροι σε ηλικία οι οποίοι είναι 11

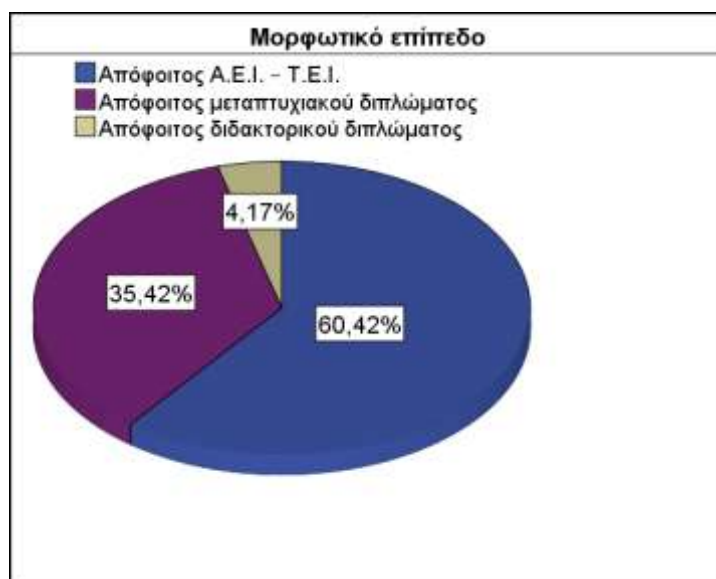
(22,92%), στη συνέχεια 9 άτομα αποτελούν την ηλικιακή ομάδα 31-40 (18,75%) και τέλος μόνο 4 άτομα αποτελούν τους νεοεισερχόμενους στο χώρο. Τα ποσοστά αυτά μπορούν να χαρακτηριστούν τόσο ευχάριστα όσο και δυσάρεστα. Από τη μία είναι καλό που το Σώμα των Ελεγκτών αποτελείται στην πλειοψηφία του από άτομα με εμπειρία στο χώρο, από την άλλη όμως αντανακλά και τους δυσμενείς καιρούς στους οποίους ζούμε με την ανεργία να μαστίζει τους σημερινούς νέους.

Διάγραμμα 1.2: Ηλικία

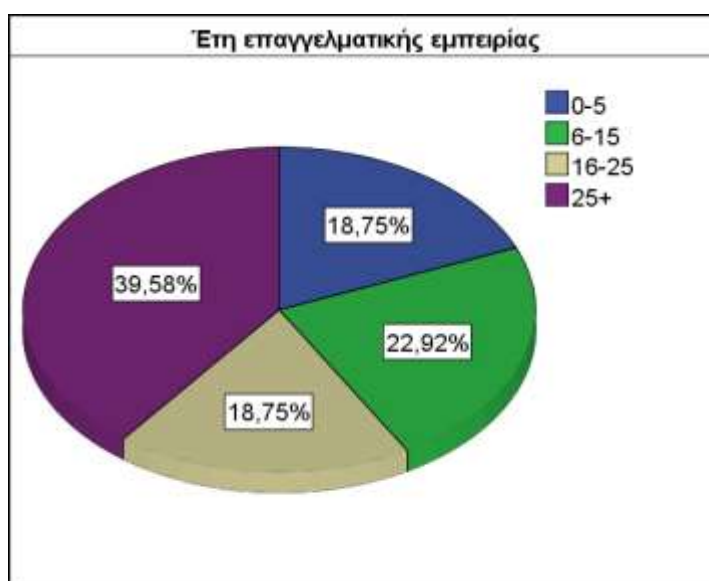
Η τρίτη ερώτηση ασχολούνταν με το επίπεδο των σπουδών των ελεγκτών. Οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση υποδεικνύουν ότι οι πλειοψηφία των εργαζομένων στο χώρο είναι κάτοχοι ενός βασικού τίτλου σπουδών πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (29 άτομα), ποσοστό που αποτελεί το 60,42%. Βέβαια είναι αρκετοί και οι απόφοιτοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων με ποσοστό 35,42% (17 άτομα) αλλά μόνο μια μικρή μειοψηφία, αυτή των 2 ατόμων, έφτασε τις σπουδές της στο έπακρον αποκτώντας και ένα διδακτορικό τίτλο (4,17%). Σε γενικές γραμμές τα αποτελέσματα είναι ενθαρρυντικά καθώς δείχνουν την επιθυμία των ελεγκτών να συνεχίσουν τις σπουδές τους, για αυτό παρατηρούμε και αυτά τα ποσοστά στις μεταπτυχιακές σπουδές. Ίσως κάποιος να περίμενε μεγαλύτερα ποσοστά περαιτέρω σπουδών από ανθρώπους με χρόνια εμπειρίας στο χώρο αλλά αυτό εξηγείται εύκολα εάν αναλογιστεί κανείς τις απαιτήσεις που είχε και έχει το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών καθώς και το φόρτο εργασίας, λόγοι ανασταλτικοί στην απόκτηση ενός μεταπτυχιακού διπλώματος πόσο μάλλον διδακτορικού.

Διάγραμμα 1.3: Μορφωτικό Επίπεδο

Στην τέταρτη ερώτηση οι ελεγκτές ερωτήθηκαν για τα έτη της επαγγελματικής τους εμπειρίας. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι ερωτώμενοι, 19 άτομα, απάντησαν ότι έχουν πάνω από 25 έτη επαγγελματικής εμπειρίας στο χώρο (39,58%). Ακολουθούν με ποσοστό 22,92% τα άτομα με επαγγελματική εμπειρία 6 με 15 έτη (11 άτομα), στη συνέχεια με το ίδιο ποσοστό της τάξεως του 18,75% συναντάμε τα άτομα τόσο με επαγγελματική εμπειρία 16 έως 25 έτη όσο και με 0 έως 5 έτη (9 άτομα). Συγκρίνοντας τα ποσοστά αυτά με την ηλικία παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι Ορκωτοί Ελεγκτές εισέρχονταν στο χώρο με το πέρας των σπουδών τους. Το γεγονός αυτό της αυξημένης σε έτη εμπειρίας αποτελεί δεδομένο ιδιαίτερα βοηθητικό για την έρευνα λόγω του ότι οι απαντήσεις στις ερωτήσεις του τελευταίου μέρους, των καθημερινών προκλήσεων στα πλαίσια των οικονομικών ελέγχων, θα δοθούν από άτομα με ιδιαίτερη γνώση και εμπειρία στο χώρο.

Διάγραμμα 1.4: Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας

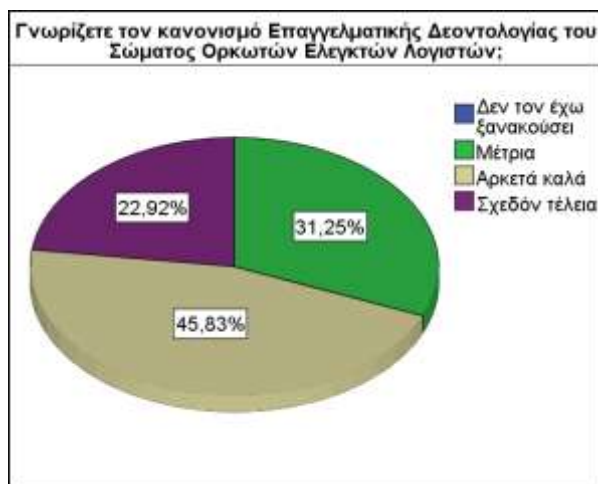
4.4.2 Δεύτερο Σκέλος Ερωτηματολογίου

Το δεύτερο σκέλος του ερωτηματολογίου έχει να κάνει με το κατά πόσο θεωρείται αναγκαία η γνώση και εξοικείωση των εργαζομένων σε θέματα επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής. Σκοπός είναι η κατανόηση του γνωστικού επιπέδου των λογιστών πάνω σε θέματα ηθικής φύσεως καθώς και των διαφόρων κανονισμών πάνω στην ηθική και τη δεοντολογία σε Ελλάδα και εξωτερικό. Επιπρόσθετα αναλύονται οι προσωπικές απόψεις των ερωτηθέντων σε θέματα όπως η διδασκαλία της ηθικής σε προπτυχιακά μαθήματα καθώς και η προσωπική τους ενημέρωση πάνω σε δημοσιευθείσες λογιστικές παραποιήσεις που έχουν απασχολήσει κατά καιρούς την κοινή γνώμη.

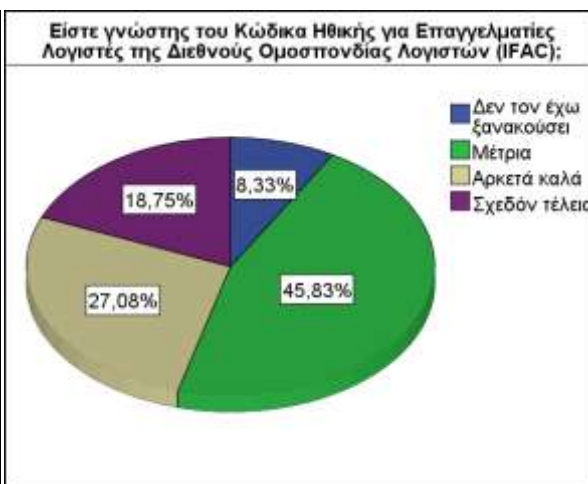
Με την πρώτη και δεύτερη ερώτηση του δεύτερου σκέλους των ερωτήσεων πραγματοποιήθηκε μια προσπάθεια να γίνει αντιληπτό σε ποιο βαθμό είναι οι ερωτώμενοι ενημερωμένοι πάνω σε Κανονισμούς Ηθικής και Δεοντολογίας εγχώριους και μη. Από τα παρακάτω γραφήματα παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι ελεγκτές έχουν καλή γνώση των Κανονισμών και Κωδίκων με τα ποσοστά με τα ποσοστά του «Αρκετά Καλά» να είναι ιδιαίτερα υψηλά και στα δύο γραφήματα (45,38% και 27,08% αντίστοιχα). Μάλιστα στον πρώτο διάγραμμα που αφορά και τον Κανονισμό της ελληνικής ένωσης Ορκωτών Ελεγκτών ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό, της τάξεως του 22,92%, δήλωσε ότι γνωρίζει τέλεια τους κανόνες αυτούς (11 άτομα). Το ποσοστό αυτό είναι λίγο μικρότερο όσον αφορά τους διεθνείς κανόνες, που 9 άτομα δήλωσαν ότι τους γνωρίζουν τέλεια (18,75%), γεγονός, όμως, που και πάλι παραμένει εντυπωσιακό. Συμπεραίνουμε έτσι ότι αρκετοί Έλληνες ελεγκτές μεγεθύνουν

το γνωστικό τους υπόβαθρο μελετώντας κανόνες δεοντολογίας όχι μόνο εγχώριων αλλά και διεθνών προδιαγραφών. Την επιλογή «Μέτρια» επέλεξαν 22 άτομα και στις δύο ερωτήσεις (ποσοστά 31,25% και 45,83% αντίστοιχα) και μόνο 4 άτομα (8,33%) δήλωσαν ότι δεν έχουν ξανακούσει για τον Κώδικα της IFAC, ενώ δεν υπήρχε ούτε ένας που να μην γνωρίζει τον Κανονισμό Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Σ.Ο.Ε.Λ..

Διάγραμμα 1.5: Γνώση του Κανονισμού Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Σ.Ο.Ε.Λ

Διάγραμμα 1.6: Γνώση του Κώδικα Ηθικής για Επαγγελματίες Λογιστές της (IFAC)

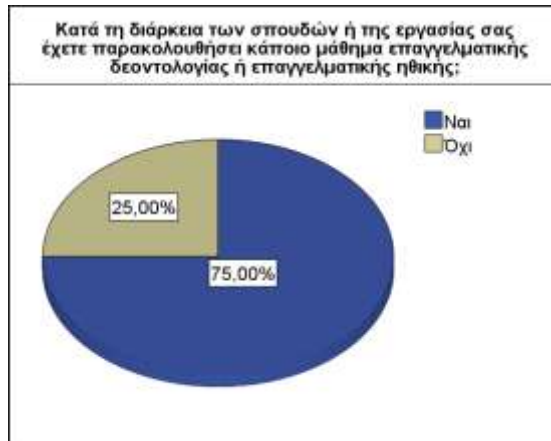

Τα αποτελέσματα των δυο αυτών ερωτήσεων κρίνονται ιδιαίτερα ενθαρρυντικά καθώς φανερώνουν ότι το επίπεδο εξοικείωσης των ελλήνων λογιστών πάνω σε κανόνες δεοντολογίας είναι κάτι παραπάνω από ικανοποιητικό. Η γνωστική τυπικότητα του υπόβαθρου ηθικής που φαίνεται ότι κατέχουν οι ορκωτοί ελεγκτές είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς στη δουλειά του ελεγκτή η ηθική διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην συνολική θετική εικόνα που επιδεικνύει προς τα έξω. Η προαναφερθείσα εξοικείωση προσδίδει στο φορολογικό αυτό οργανισμό την απαραίτητη εμπιστοσύνη που πρέπει να έχουν οι εξωτερικοί χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ως προς το πρόσωπό του.

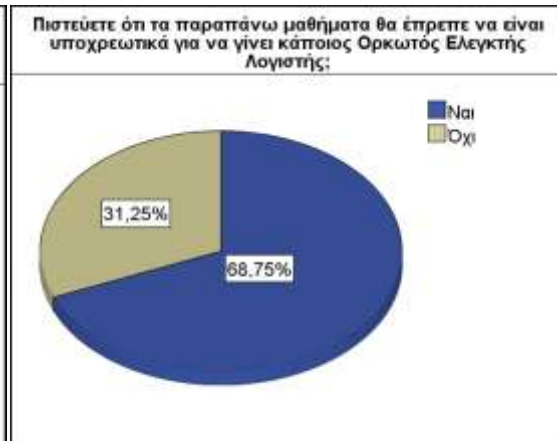
Στην τρίτη και τέταρτη ερώτηση, οι οποίες αφορούσαν τα μαθήματα Ηθικής και Δεοντολογίας και κατά πόσο αυτά κρίνονται ως σημαντικά, η πλειοψηφία υπήρξε θετική τόσο ως προς την παρακολούθησή τους όσο και ως προς τη σημασία τους. Με το συντριπτικό ποσοστό της τάξεως του 75% (36 άτομα), η πλειοψηφία των ελεγκτών δήλωσε ότι έχει παρακολουθήσει κάποιο μάθημα επαγγελματικής ηθικής ή δεοντολογίας και, μάλιστα, ένα αντίστοιχα μεγάλο ποσοστό, της τάξεως του 68,75% (33 άτομα) δήλωσε ότι πιστεύει ότι αυτά τα μαθήματα θα έπρεπε να είναι υποχρεωτικά για το επάγγελμα του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή. Αυτά τα ποσοστά δεν δείχνουν μόνο την επαρκή γνώση που κατέχουν οι ελεγκτές σε αυτά τα θέματα αλλά επιπλέον το γεγονός ότι η γνωριμία τους με τα μαθήματα αυτά τους

έδωσε τη δυνατότητα να αναγνωρίσουν την αναγκαιότητα διδασκαλίας τους στους εν δυνάμει ελεγκτές λογιστές.

Διάγραμμα 1.7: Παρακολούθηση Μαθημάτων Επαγγελματικής Ηθικής ή Δεοντολογίας

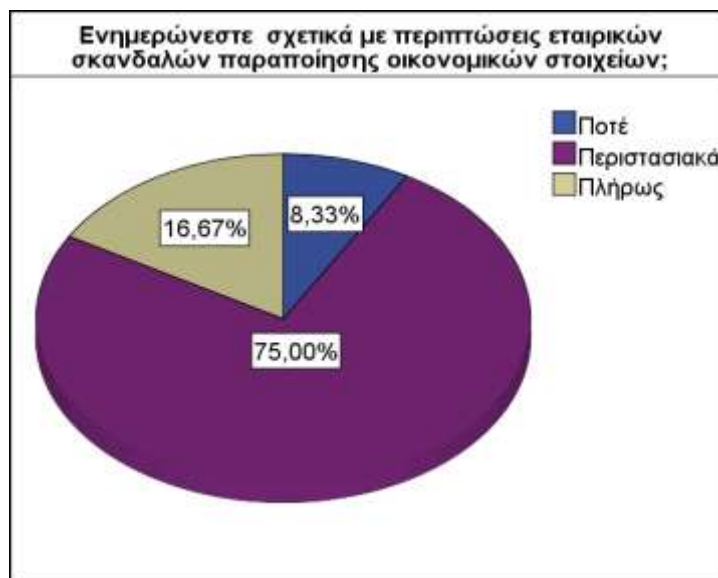

Διάγραμμα 1.8: Υποχρεωτική ή Όχι η Παρακολούθηση Μαθημάτων Επαγγελματικής Ηθικής ή Δεοντολογίας

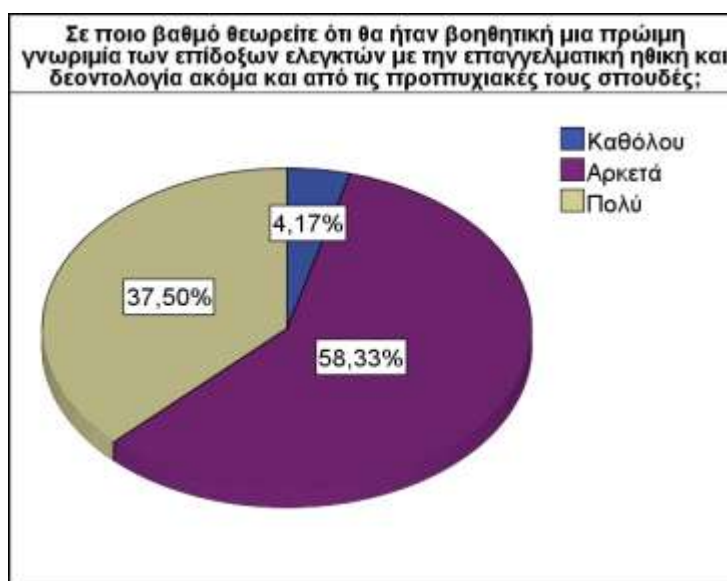
Στην πέμπτη ερώτηση, του δεύτερου σκέλους, οι ελεγκτές ρωτήθηκαν για το κατά πόσο ενημερώνονται σχετικά με περιπτώσεις εταιρικών σκανδαλών. Στην ερώτηση αυτή παρατηρούμε ότι 36 άτομα, δηλαδή ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (75 %), φροντίζει να ενημερώνεται περιστασιακά για τα τεκταινόμενα στο χώρο της λογιστικής. Μόνο 4 άτομα (8,33%) δεν ενημερώνονται ποτέ ενώ πλήρως ενημερώνονται 8 άτομα (16,67%). Σε γενικές γραμμές, δηλαδή, οι ορκωτοί ελεγκτές προσπαθούν να διατηρούν μία επαφή με τις λογιστικές απάτες που συμβαίνουν στον οικονομικό χώρο. Το φαινόμενο αυτό ίσως έχει τις βάσεις του στο ότι Ελλάδα είναι, δυστυχώς, μια κατεξοχήν χώρα διαφθοράς, άρα απάτες και σκάνδαλα που έχουν συμβεί είναι πολύ πιθανόν να επαναληφθούν. Με την ενημέρωση, όμως, πάνω σε αυτά οι ελεγκτές έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τι υπάρχει πιθανότητα να συναντήσουν, έτσι ώστε να δράσουν αποδοτικά, σε περίπτωση που χρειαστεί.

**Διάγραμμα 1.9: Ενημέρωση Σχετικά με
Οικονομικά Σκάνδαλα**

Το δεύτερο σκέλος του ερωτηματολογίου κλείνει με μία ερώτηση σχετική με τις ερωτήσεις εφτά και οχτώ (τρίτη και τέταρτη ερώτηση του δεύτερου σκέλους αντίστοιχα). Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά, 28 άτομα (58,33%) θεωρούν ότι θα ήταν αρκετά βοηθητική μία πρόιμη γνωριμία με την Ηθική και Δεοντολογία, 18 (37,50%) θεωρούν ότι θα ήταν πολύ βοηθητική και μόνο 2 (4,17%) δεν τη θεωρούν καθόλου βοηθητική. Η πλειοψηφία, λοιπόν, θεωρεί ότι μια γνωριμία με την Ηθική από τις προπτυχιακές ακόμα σπουδές θα αποτελούσε ιδιαίτερη βοήθεια για τους επίδοξους ελεγκτές. Συγκρίνοντας τη με την ερώτηση οχτώ συμπεραίνουμε ότι ενώ οι ελεγκτές θεωρούν ότι όντως μία πρόιμη γνωριμία με την ηθική θα έκανε καλό στους επίδοξους ελεγκτές (καθώς μόνο 2 άτομα επέλεξαν το «Καθόλου»), αυτό δεν την κάνει αυτόματα και απαραίτητη για την είσοδό τους στο επάγγελμα.

**Διάγραμμα 1.10: Πρώιμη Γνωριμία με την
Επαγγελματική Ηθική και Δεοντολογία**

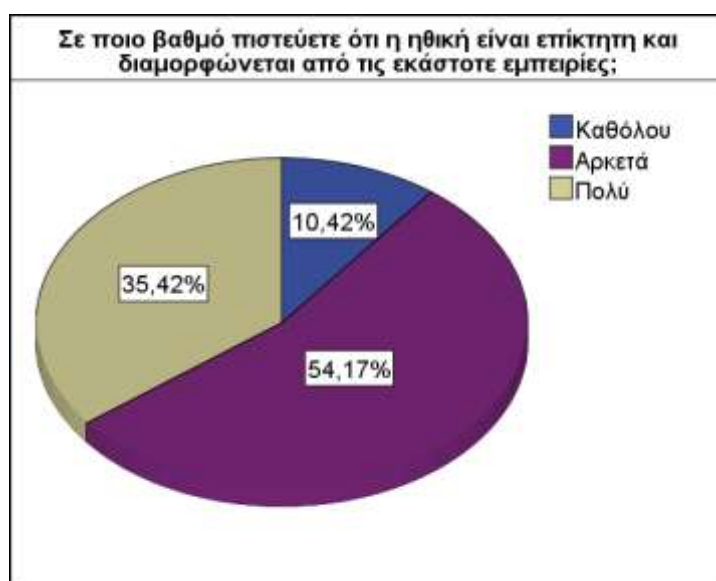

4.4.3 Τρίτο Σκέλος Ερωτηματολογίου

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου επιχειρείται μία προσπάθεια κατανόησης του πώς γίνεται αντιληπτή από τους ορκωτούς ελεγκτές η έννοια της ηθικής γενικά. Το τρίτο σκέλος περιέχει θέματα ηθικής φύσεως με σκοπό την ομαλή κατάληξη στον τομέα, που στην ουσία μας απασχολεί, αυτόν του ελέγχου. Η ηθική γενικά αποτελεί πολύ σημαντικό κομμάτι μιας υγιούς κοινωνίας καθώς αποτελεί την πεμπτουσία του σεβασμού προς το κοινωνικό σύνολο. Η βαρύνουσα σημασία της διαδραματίζει μείζονα ρόλο σε όλες τις πτυχές της σύγχρονης κοινωνίας πόσο μάλλον σε ότι έχει να κάνει με τα οικονομικά θέματα του ελέγχου.

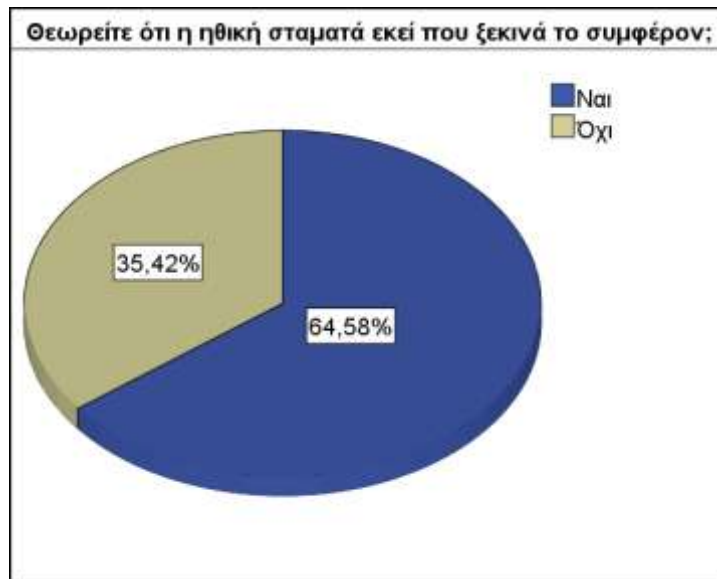
Η πρώτη από τις ερωτήσεις του τρίτου σκέλους αναφέρεται στο βαθμό που η ηθική διαμορφώνεται από τις εκάστοτε εμπειρίες. Το μεγαλύτερο ποσοστό (54,17%), που αποτελείται από 26 άτομα, θεωρεί ότι όντως ο άνθρωπος μεγαλώνοντας διαμορφώνει τις απόψεις του πάνω στα θέματα ηθικής σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Το ίδιο υποστηρίζουν και 17 επιπλέον ελεγκτές που έχουν ακόμη πιο ισχυρή πίστη πάνω σε αυτήν την πεποίθηση (35,42% επέλεξαν την επιλογή «Πολύ»). Μόνο το 10,42% πιστεύει ότι γεννιόμαστε με τις απόψεις περί ηθικής και οι εμπειρίες που βιώνουμε στη ζωή μας δεν διαδραματίζουν κανένα ρόλο. Έτσι, σε μια πρώτη γνωριμία με τις απόψεις των ελεγκτών πάνω ηθική γενικά, παρατηρούμε ότι ένα πολύ μεγάλο κομμάτι χαρακτηρίζει την ηθική σαν ένα μάθημα που παίρνει ο καθένας από τις εκάστοτε εμπειρίες και βιώματα του.

Διάγραμμα 1.11: Διαμόρφωση της Ηθικής από τις Εμπειρίες

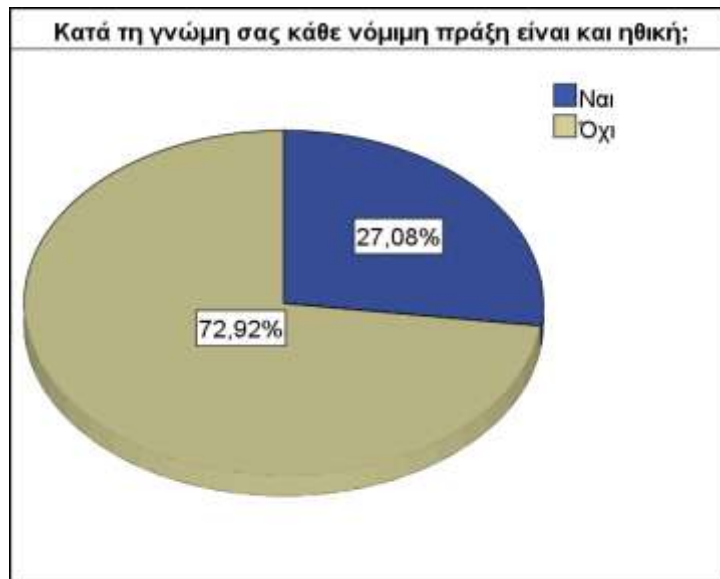
Η ερώτηση δώδεκα (η δεύτερη του τρίτου σκέλους) παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ενδιαφέρον όχι μόνο από οικονομικής απόψεως αλλά και κοινωνικής γενικότερα. Οι περισσότεροι, λοιπόν, από τους ελεγκτές απάντησαν θετικά, με το ποσοστό του 64,58% (31 άτομα) να υποστηρίζει ότι όντως η ηθική σταματά εκεί που ξεκινά το συμφέρον. Αυτό δεν σημαίνει, απαραίτητα, ότι αποτελεί μία προσωπική άποψη και ότι όλοι οι ελεγκτές που απάντησαν θετικά την ενστερνίζονται και ξεχνούν την ηθική τους μπροστά στο συμφέρον. Έχει γίνει φανερό, μέσω των αποτελεσμάτων, ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες αποτελούνται από άτομα με μακροχρόνια εμπειρία στο χώρο. Έχοντας, λοιπόν, τόσα χρόνια εργασίας και ερχόμενοι, μέσω του επαγγέλματος, σε επαφή με ένα μεγάλο αριθμό ατόμων, συναδέλφων και μη, ίσως έχουν οδηγηθεί στο δυσάρεστο συμπέρασμα ότι συμφέρον και ηθική είναι δύο έννοιες ασυμβίβαστες.

Διάγραμμα 1.12: Συμφέρον και Ηθική

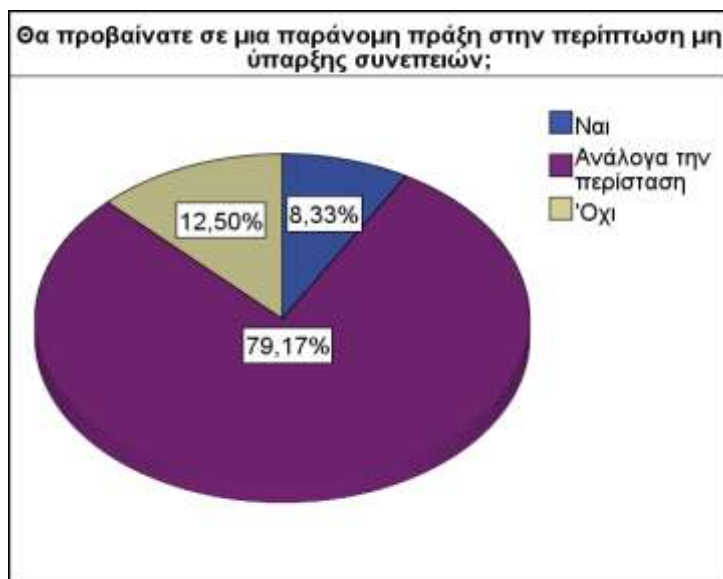
Η επόμενη ερώτηση εξετάζει τη γνώμη των ελεγκτών πάνω σε μια συνήθης παρεξήγηση, αυτή της ταύτισης της ηθικής με το συμφέρον. Φαίνεται από τις απαντήσεις ότι και οι ορκωτοί ελεγκτές είναι γνώστες αυτής της παρεξήγησης για αυτό και 35 άτομα απάντησαν αρνητικά (72,92%). Όπως έχει αναλυθεί εκτενώς και σε προηγούμενο κεφάλαιο δεν αρκεί μια πράξη να είναι νόμιμη για να είναι και ηθική. Η ερώτηση που τέθηκε είναι μια αμφιλεγόμενη πρόταση που χρίζει ιδιαίτερης προσοχής τόσο σε θέματα οικονομικής φύσεως όσο και καθημερινότητας. Εάν ο ελεγκτής λογιστής έρθει αντιμέτωπος με μια τέτοια κατάσταση απαιτείται από μέρους του λεπτή διαχείριση και προσοχή. Μπορεί από νομικής απόψεως να είναι προστατευμένος όταν προβαίνει σε μία πράξη χωρίς, όμως, αυτό να σημαίνει ότι η πράξη αυτή δεν αποτελεί, αυτόματα, έλλειψη σεβασμού ως προς το κοινωνικό σύνολο.

Διάγραμμα 1.13: Νόμος και Ηθική

Η ερώτηση δεκατέσσερα καλεί τους ερωτηθέντες στο δίλημμα της παρανομίας σε περίπτωση, όμως, που δεν θα διέτρεχαν κάποιο κίνδυνο. Βλέπουμε ότι οι περισσότεροι διαλέγουν μία μέση οδό και έχουμε 38 άτομα (79,17%) να δηλώνουν ότι θα προχωρούσαν σε αυτή την πράξη ανάλογα με το τι θα διακυβευόταν. Τις υπόλοιπες απαντήσεις επέλεξαν πολύ λίγα άτομα, 4 δήλωσαν, χωρίς δεύτερη σκέψη, ότι θα το έπρατταν (8,33%) και 6 ότι ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση δεν θα παρανομούσαν ποτέ (12,50%).

Διάγραμμα 1.14: Καταπάτηση του Νόμου στην Περίπτωση μη Ύπαρξης Συνεπειών

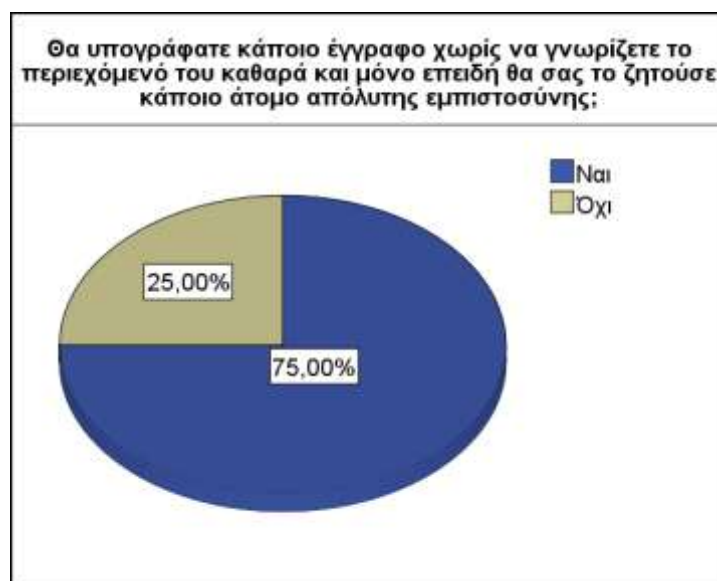

Η απάντηση της μείζονος πλειοψηφίας μπορεί να έχει δύο όψεις, είτε οι ελεγκτές την επιλογή «Ανάλογα» την ερμηνεύουν ως μία κατάσταση ζωής και θανάτου, στην οποία δεν θα

είχαν άλλη επιλογή από την παρανομία είτε ότι, όντως, αν υπήρχε απουσία νομικών συνεπειών οι περισσότεροι ερωτηθέντες θα προέβαιναν σε μια ανήθικη πράξη ικανοποιώντας το προσωπικό τους στόχο εναντίον του κοινωνικού συνόλου. Η πρώτη περίπτωση προδίδει την ευκολία με την οποία οι καταστάσεις μπορούν να πάρουν άλλη τροπή αφού τελικά οι δυσκολίες είναι ικανές να οδηγήσουν τον άνθρωπο σε λύσεις απελπισίας άδειες από επαγγελματισμό. Για τους ελεγκτές για τους οποίους ισχύει η δεύτερη περίπτωση, έρχεται στο φως η τεράστια σημασία που διαδραματίζουν οι εποπτικές αρχές στη διατήρηση της επαγγελματικής δεοντολογίας στα οικονομικά θέματα. Ένας ακόμη παράγοντας που θα μπορούσε να ληφθεί υπ' όψιν σε αυτή την απάντηση είναι και οι δύσκολες οικονομικές συγκυρίες που πλήττουν σήμερα την Ελλάδα με την οικονομική κρίση να οδηγεί τους ανθρώπους σε επιλογές εύκολου κέρδους.

Η τελευταία από τις ερωτήσεις του τρίτου σκέλους καλεί τους ελεγκτές να απαντήσουν αν θα υπέγραφαν ένα έγγραφο εφόσον τους το ζητούσε κάποιος τον οποίον εμπιστεύονται απόλυτα. Οι απαντήσεις στην ερώτηση αυτή, αν και αναμενόμενες, κρίνονται λίγο ανησυχητικές. Οδηγούμαστε, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι όσο κι αν ο επαγγελματισμός διακρίνει έναν ελεγκτή, αυτός δεν παύει να δημιουργεί και δεσμούς με τους ανθρώπους γύρω του, κάτι που καλώς ή κακώς φαίνεται να επηρεάζει, ως ένα βαθμό, και την εκτέλεση της εργασίας του. Η πλειοψηφία, λοιπόν, με 36 άτομα, δηλώνει ότι θα υπέγραφε ένα έγγραφο καθαρά και μόνο επειδή θα τους το ζητούσε ένα άτομο απόλυτης εμπιστοσύνης (75%), ενώ οι υπόλοιποι 12 απαντούν ότι δεν θα το έκαναν (25%).

**Διάγραμμα 1.15: Υπογραφή Εγγράφου μετά από
Αίτημα Ατόμου Απόλυτου Εμπιστοσύνης**

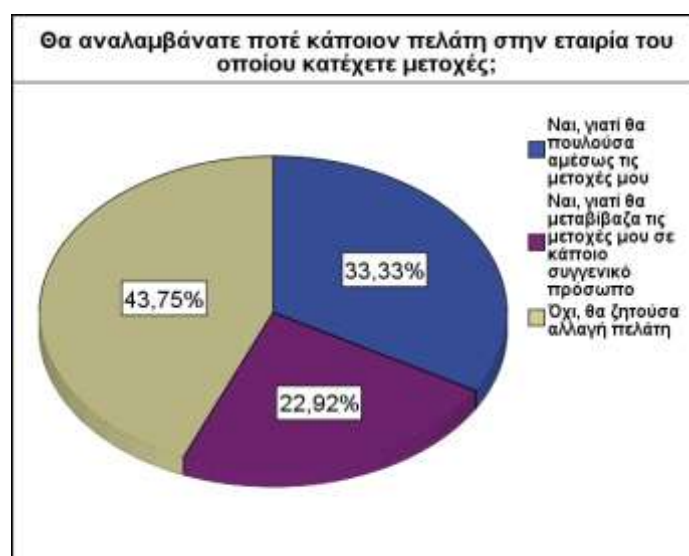

4.4.4 Τέταρτο Σκέλος Ερωτηματολογίου

Το τέταρτο και τελευταίο σκέλος του ερωτηματολογίου έχει να κάνει με τις αντιδράσεις των ελεγκτών σε προκλήσεις και συμβάντα που θα μπορούσαν να λάβουν χώρα κατά τη διεξαγωγή του ελέγχου. Αποτελούν, κατά ένα τρόπο, σύντομου τύπου case studies, τα οποία έχουν στόχο να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε εάν οι κανόνες δεοντολογίας έχουν καθολική εφαρμογή σε περιπτώσεις οικονομικού συμφέροντος ή η συμπεριφορά των ελεγκτών σε θέματα ηθικής φύσεως μεταβάλλεται ανάλογα την περίπτωση. Προχωρώντας στην ανάλυση των απαντήσεων μπορούμε να συμπεράνουμε υπό ποιες συνθήκες οι κώδικες και κανονισμοί τηρούνται κατά γράμμα και πότε καταστρατηγούνται είτε γιατί λαμβάνονται ως ήσσονος σημασίας είτε γιατί δίνεται προτεραιότητα στα προσωπικά συμφέροντα.

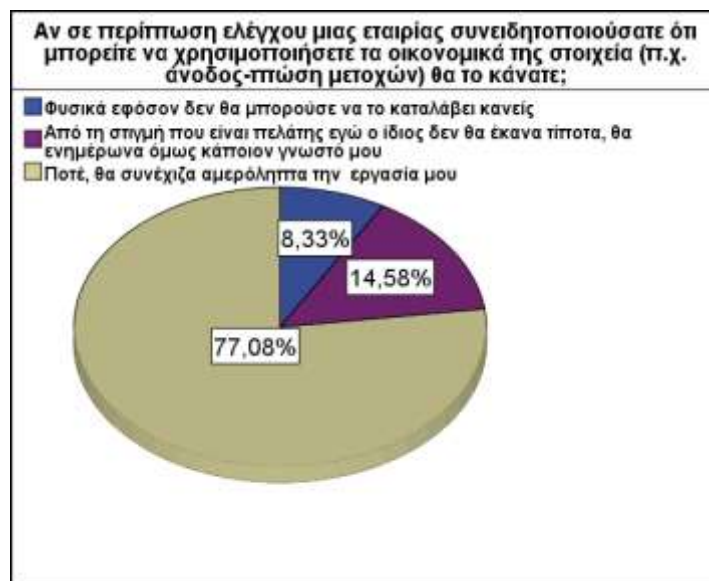
Το τέταρτο σκέλος ξεκινά με την ερώτηση που αφορά στην ανάληψη καθηκόντων σε εταιρία πελάτη, στην οποία, όμως, υπάρχει ιδιοκτησία μετοχών. Παρατηρούμε ότι τη νομική οδό που επιτάσσει ο Κανονισμός, αυτή της άμεσης πώλησης των μετοχών, θα ακολουθούσαν 16 άτομα, με το ποσοστό της τάξεως του 33,33%. Η μειοψηφία, 11, δηλαδή, άτομα, σε μια προσπάθεια απενοχοποίησης της συνείδησής τους, θα επέλεγαν να ακολουθήσουν επιφανειακά το γράμμα του νόμου και θα μεταβίβαζαν τις μετοχές σε κάποιο συγγενή (22,92%). Το ποσοστό της τάξεως του 43,75% (21 άτομα) δηλώνει ότι θα ζητούσε απαλλαγή των καθηκόντων του μέσω της άρνησής του να αναλάβει τον πελάτη. Αυτό, φυσικά, θα αποτελούσε μια απλή παρερμηνεία της διάταξης, στην οποία αναφέρεται καθαρά ότι απαγορεύεται η κατοχή μετοχών όχι μόνο από τον ίδιο τον ελεγκτή που αναλαμβάνει καθήκοντα αλλά από το σύνολο των ελεγκτών της εταιρίας γενικότερα.

Διάγραμμα 1.16: Κατοχή Μετοχών Πελάτη

Σκοπός της δεύτερης ερώτησης του τέταρτου σκέλους είναι να καταστήσει φανερό το κατά πόσο ακολουθείται η ηθική όταν προκύπτει η ευκαιρία του εύκολου κέρδους. Δυστυχές, φυσικά, είναι το γεγονός ότι 8,33% (4 άτομα), αν και χαμηλό το ποσοστό δεν παύει να είναι λυπηρό αν αναλογιστεί κανείς τι διακυβεύεται, θα εκμεταλλευόταν αυτήν την προνομιακή πληροφορία που θα είχε χάρη στη δουλειά του. Θα επένδυε, λοιπόν, ανήθικα προδίδοντας έτσι την εχεμύθεια που όφειλε να διατηρήσει ως προς τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα του πελάτη. Ο επαγγελματίας ελεγκτής λογιστής έχει δικαίωμα να λάβει μόνο τη νόμιμη αμοιβή από τον πελάτη και δεν μπορεί να έχει κανένα άλλο όφελος. Το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό, το οποίο αντιπροσωπεύουν 7 άτομα, δηλώνουν ότι, ενώ αυτά δεν θα τις χρησιμοποιούσαν προς ίδιο όφελος, παρ' όλα αυτά θα ενημέρωναν κάποιον γνωστό τους (14,58%). Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι τα άτομα αυτά θα επέλεγαν να λύσουν το πρόβλημα με πλάγιο τρόπο βγαίνοντας έτσι κερδισμένοι και από τις δύο πλευρές. Δεν θα υπήρχε μεν ο φόβος να αποκαλυφθούν, θα τους δινόταν δε η δυνατότητα να προσφέρουν στο στενό τους φιλικό περιβάλλον μία ευκαιρία να επωφεληθεί οικονομικά.

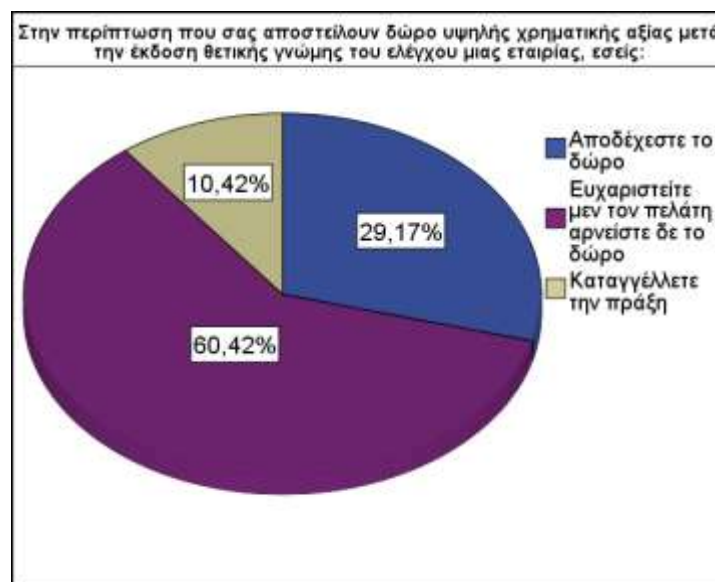
Διάγραμμα 1.17: Εκμετάλλευση Οικονομικών Στοιχείων Πελάτη

Την οδό της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας θα ακολουθούσε το συντριπτικό ποσοστό του 77,08% (37 άτομα), το οποίο θα έπραττε ηθικά και θα ακολουθούσε κανονικά την πορεία της εργασίας του. Στο σύνολό τους, λοιπόν, τα αποτελέσματα της ερώτησης αυτής είναι ενθαρρυντικά, όπως φανερώνουν τα παραπάνω ποσοστά, καθώς η εχεμύθεια και η διαφύλαξη της μυστικότητας των πληροφοριών των πελατών αποτελούν τις βασικότερες αρχές που θα πρέπει να χαρακτηρίζουν έναν ελεγκτή καθώς έτσι κερδίζει τόσο την εμπιστοσύνη των πελατών του όσο και των εξωτερικών χρηστών.

Η ερώτηση 18 θέτει στους ελεγκτές το ερώτημα αν θα αποδέχονταν ποτέ δώρο υψηλής χρηματικής αξίας από πελάτη. Οι περισσότεροι, 29 άτομα (60,42 %), δήλωσαν ότι θα αρνούνταν ευγενικά μια τέτοια πράξη, γεγονός που έρχεται σε συμφωνία με το αίσθημα ηθικής αν και δεν ταυτίζεται απόλυτα με αυτό που προβλέπει ο νόμος. Τις προβλεπόμενες διατάξεις θα ακολουθούσε κατά γράμμα ένα μικρό ποσοστό, της τάξεως του 10,42% καταγγέλλοντας την πράξη για χρηματισμό. Πολύ λίγοι, λοιπόν, θα επέλεγαν τη λύση της καταγγελίας, πιθανόν, θεωρώντας ότι κάτι τέτοιο το μόνο που θα μπορούσε να δημιουργήσει θα ήταν περιττές αψιμαχίες με τους πελάτες, καθώς οι νομικές κυρώσεις στην Ελλάδα για τέτοιου είδους παραβάσεις είναι ελάχιστες ή ακόμα κι ανύπαρκτες. Ναι μεν η ελεγκτική εταιρία έχει ως κύριο μέλημά της, πάντα, το δημόσιο συμφέρον, δεν παύει, όμως, να προστατεύει, μέσα φυσικά στα πλαίσια που ορίζει η ηθική, τους πελάτες της.

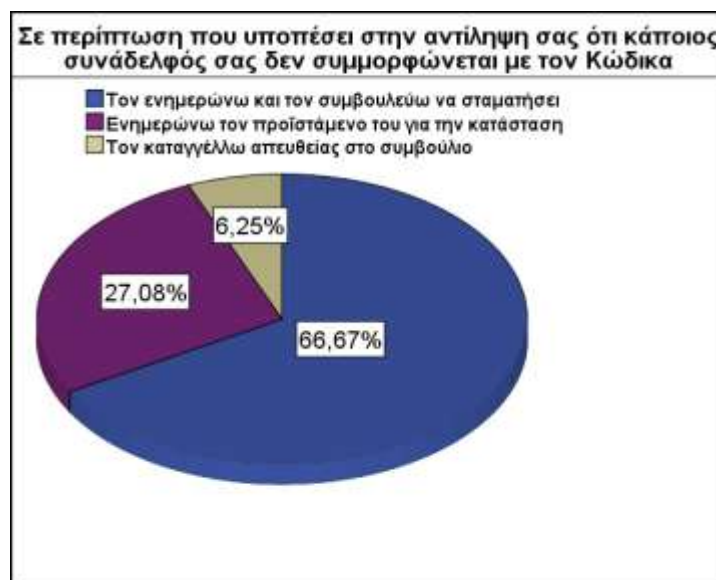
Διάγραμμα 1.18: Δώρο Υψηλής Χρηματικής Αξίας από Πελάτη

Δυσάρεστο είναι, φυσικά, το γεγονός ότι το 29,17%, 14 άτομα, θα αποδέχονταν ένα ακριβό δώρο από πελάτη. Αυτή η απόφαση θα αποτελούσε απειλή τόσο ως προς την προσωπική τους ακεραιότητα όσο και ως προς την ακεραιότητα της εταιρίας στην οποία εργάζονται. Ακόμα και στην περίπτωση της τίμιας διεκπεραίωσης του ελέγχου, η αποδοχή ακριβού δώρου δεν θα μπορούσε να εκληφθεί ως τίποτα άλλο παρά μόνο ως χρηματισμός. Ίσως μάλιστα να δημιουργούνταν στον ελεγκτή και η υποσυνείδητη σκέψη ότι αν και τον επόμενο χρόνο ευχαριστήσει με τον έλεγχό του τον πελάτη θα δεχτεί παρόμοια αντιμετώπιση. Οι ελεγκτές θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικοί σε τέτοιες περιπτώσεις καθώς μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη φήμη και αξιοπιστία τόσο της εταιρίας τους όσο και του ελεγκτικού επαγγέλματος γενικότερα.

Η επόμενη ερώτηση ασχολείται με την απόφαση που θα λάμβανε ο ελεγκτής σε περίπτωση θα αντιλαμβανόταν ότι κάποιος συνάδελφός του δεν συμμορφωνόταν με τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Σ.Ο.Ε.Λ.. Όπως και στην ερώτηση 15 παρατηρούμε ότι και εδώ οι διαπροσωπικές σχέσεις των ελεγκτών υπερτερούν της τυπικής οδού. Κατ' αυτόν τον τρόπο 32 άτομα, η συντριπτική πλειοψηφία (66,67%), θα υιοθετούσε μία πιο οικεία και ανθρώπινη αντιμετώπιση καθιστώντας έτσι τους ηθικούς νόμους ανενεργούς. Μόνο 3 άτομα (6,25%) θα κατέφευγαν στη λύση της καταγγελίας ακολουθώντας, έτσι, πιστά το γράμμα του νόμου και οι υπόλοιποι 13 θα ενημέρωναν κάποιον ανώτερο αποδεικνύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ότι η εργασιακή ακεραιότητα μπορεί να συνυπάρξει με τις συναδελφικές σχέσεις (27,08%).

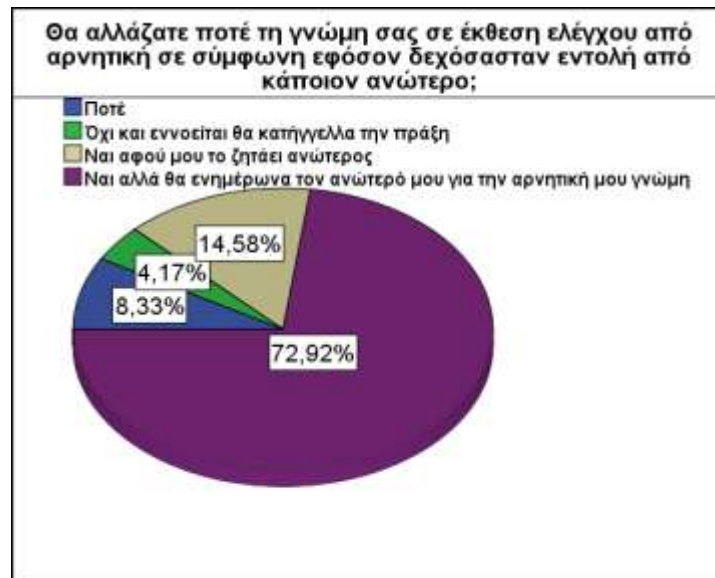
Διάγραμμα 1.19: Συνάδελφος που Λειτουργεί Ενάντια στις Αργές της Ηθικής

Στην ερώτηση 20 τέθηκε στους ελεγκτές το δίλημμα αν θα άλλαζαν ποτέ τη γνώμη τους σε έκθεση ελέγχου εφόσον θα δέχονταν εντολή από κάποιον ανώτερο. Από τις απαντήσεις γίνεται φανερό η ξεκάθαρη επιρροή που ασκούν τα υψηλά ιστάμενα στελέχη σε αυτά της χαμηλότερης κλίμακας. Με ξεκάθαρη πλειοψηφία, 72,92%, 35 ελεγκτές δήλωσαν ότι θα ήταν διατεθειμένοι να αλλάξουν τη γνώμη τους αφού, όμως, έχουν κάνει, πρώτα, σαφείς τις αντιρρήσεις τους. Το 14,58% μάλιστα δεν θα έμπαινε καν στη διαδικασία να εξηγήσει τις ενστάσεις του αλλά θα ακολουθούσε τυφλά τις εντολές που δέχτηκε (7 άτομα), ίσως λόγω του ότι θα θεωρούσε ότι δεν φέρει την άμεση ευθύνη. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι φαντάζει για τους ερωτώμενους ευκολότερο να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα του προϊσταμένου τους παρά αυτά του δημοσίου συμφέροντος. Ένα μικρό ποσοστό, μόλις της τάξεως του 8,33%, θα αρνούνταν να το κάνει μένοντας πιστό στις ηθικές του αξίες, ενώ

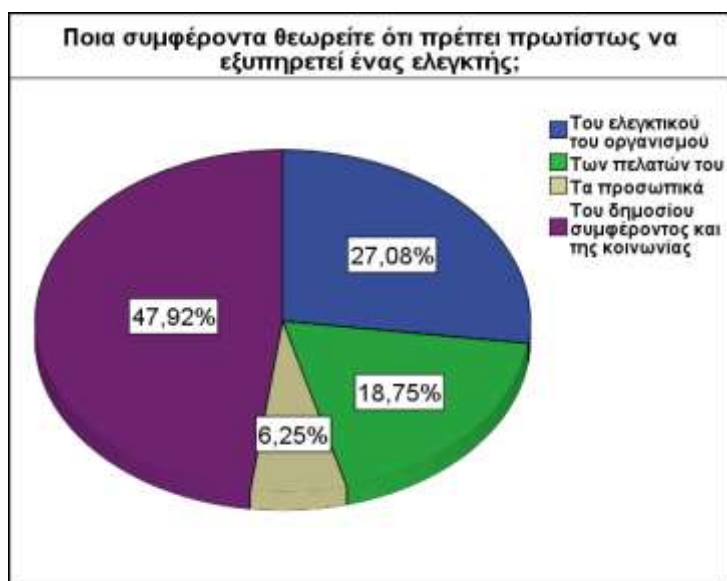
ακόμα λιγότεροι, 2 άτομα για την ακρίβεια, θα ακολουθούσαν τη νομική οδό καταγγέλλοντας την πράξη (4,17%).

Διάγραμμα 1.20: Αίτημα Ανωτέρου για Αλλαγή Γνώμης σε Έκθεση Ελέγχου

Η ερώτηση 21 αποτελεί, ίσως, τον ακρογωνιαίο λίθο του επαγγέλματος της ελεγκτικής καθώς αναφέρεται στα συμφέροντα που θα πρέπει, πρωτίστως, αυτός να εξυπηρετεί. Η πλειοψηφία με 47,92 % (23 άτομα) δήλωσε ότι πρωταρχική θέση στο επάγγελμα του ελεγκτή αποτελεί το δημόσιο συμφέρον. Παρόλο που αποτελεί την πλειοψηφία δεν μπορούμε με ευκολία να χαρακτηρίσουμε τα αποτελέσματα απολύτως ευχάριστα καθώς ο πρωταρχικός σκοπός κάθε ελεγκτή λογιστή, σύμφωνα με τους κανόνες της Ηθικής και της Δεοντολογίας, πρέπει να είναι η εξυπηρέτηση του συμφέροντος της κοινωνίας. Για να μπορούσε να χαρακτηριστεί, λοιπόν, το ποσοστό αυτό ενθαρρυντικό θα έπρεπε να είναι σαφώς υψηλότερο. Με την ερώτηση αυτή αποδεικνύεται, ακόμα μια φορά, το πόσο απέχει η θεωρία από την πράξη.

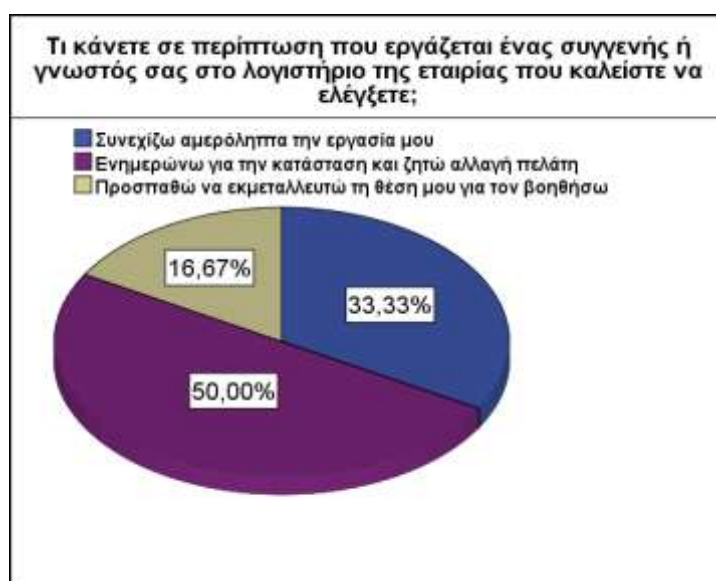
Διάγραμμα 1.21: Συμφέροντα που Εξυπηρετεί ένας Ελεγκτής

Η συγκεκριμένη, όμως, θεωρία δεν αποτελεί τα ψιλά γράμματα του κώδικα αλλά το ζωντανό πυρήνα του. Οι Κανονισμοί και οι Κώδικες έχουν αξία μόνο και μόνο αν ακολουθείται το ευρύτερο κοινό καλό. Έτσι διασφαλίζεται η ακεραιότητα και η εμπιστοσύνη ως προς το πρόσωπό των ελεγκτών, διαφορετικά η όλη η υπόσταση του επαγγέλματος δεν θα έχει νόημα και αξία. Ειδικότερα, το ποσοστό που αποτελεί το μεγαλύτερο κίνδυνο για τα παραπάνω είναι αυτό που εγωιστικά δηλώνει ότι εξυπηρετεί τα δικά του προσωπικά συμφέροντα (3 άτομα, ποσοστό 6,25%). Αρκετά υψηλό ποσοστό, της τάξεως του 27,08%, συγκέντρωσε και η απάντηση στην οποία τα συμφέροντα της εταιρίας στην οποία απασχολούνται οι ελεγκτές έρχονται πρώτα (13 άτομα), ενώ δεν ήταν λίγοι και αυτοί που δήλωσαν ότι εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα των πελατών τους (18,75%).

Το ερωτηματολόγιο κλείνει θέτοντας στους ελεγκτές το ερώτημα ποια θα ήταν η αντίδραση τους σε περίπτωση που θα εργαζόταν ένα συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο στην εταιρία που θα καλούνταν να ελέγξουν. Παρατηρούμε ότι η νομική και ηθική οδός ακολουθείται από 24 άτομα τα οποία δηλώνουν ότι θα ζητούσαν αλλαγή πελάτη έτσι ώστε να προστατευθεί η ακεραιότητα του επαγγέλματος (50%). Δυστυχώς, 8 άτομα δήλωσαν ότι θα εκμεταλλεύονταν τη θέση τους για να βοηθήσουν το συγγενικό ή φιλικό τους πρόσωπο. Αν και μειοψηφία το ποσοστό δεν παύει να παραμένει απογοητευτικό, καθώς η ανεξαρτησία και η αντικειμενικότητα αποτελούν τις βασικές αρχές του ελεγκτικού επαγγέλματος.

Διάγραμμα 1.22: Απασχόληση Συγγενή ή Γνωστού σε Εταιρία - Πελάτη

Το 33,33% θα ακολουθούσε την πλάγια οδό και προσποιούμενο ότι δεν συμβαίνει τίποτα θα συνέχιζε το ελεγκτικό του έργο. Μπορεί οι προθέσεις των 16 ατόμων που απάντησαν σε αυτή την ερώτηση να είναι αγνές δεν παύει όμως, κατ' αυτόν τον τρόπο, να τίθεται σε κίνδυνο η φήμη της εργασίας τους. Δεν αρκεί ένας ελεγκτής να είναι ηθικός θα πρέπει να φαίνεται και ηθικός. Εδώ συναντάμε την έννοια της φαινομενικής ανεξαρτησίας που είναι το ίδιο σημαντική όσο και η ανεξαρτησία αυτή καθ' εαυτή. Η συγγενική ή φιλική σχέση του ελεγκτή με έναν εργαζόμενο της υπό έλεγχο εταιρίας δεν ελλοχεύει μόνο τον κίνδυνο της μεροληπτικής αντιμετώπισης ως προς το πρόσωπό του, αλλά, ακόμα και αν ο ελεγκτής λειτουργεί όντως αμερόληπτα, εγκυμονεί τον κίνδυνο να καμφθεί η φαινομενική ανεξαρτησία του ελεγκτή σε περίπτωση που υποπέσει αυτό το γεγονός στην αντίληψη κάποιου τρίτου.

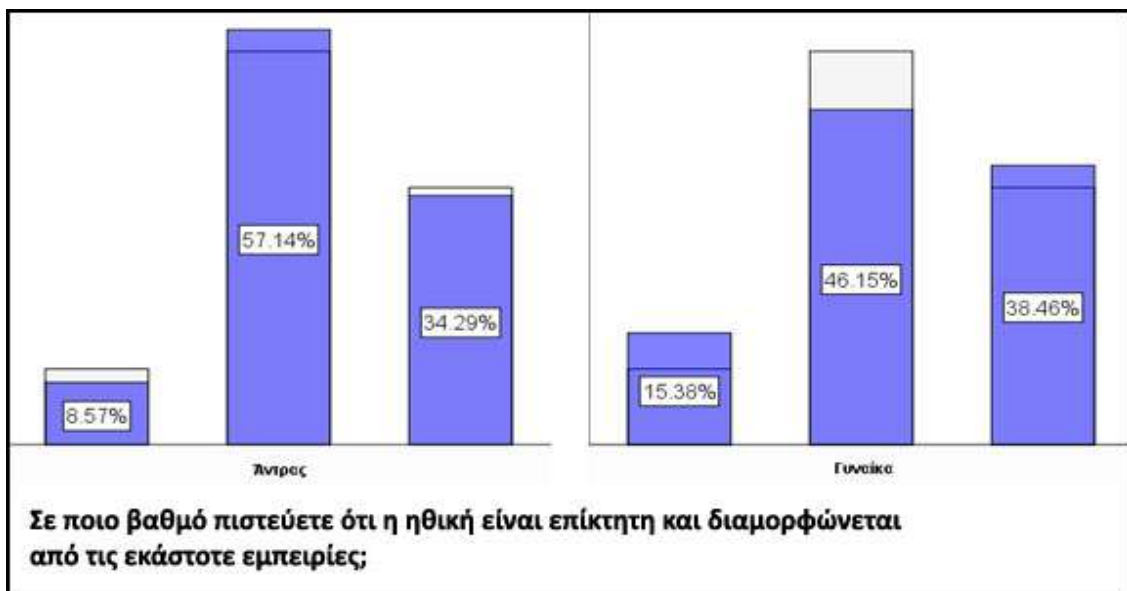
4.4.5 Συνδυαστική Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Στην υποενότητα αυτή ακολουθεί μία ανάλυση αποτελεσμάτων μετά από το συνδυασμό τους με τις μεταβλητές του πρώτου μέρους του ερωτηματολογίου. Αναλύονται οι συνδυασμοί των αποτελεσμάτων που προκαλούν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

Η πρώτη ερώτηση που αναλύεται είναι η 11, η οποία τέθηκε σε σύγκριση τόσο με τη μεταβλητή φύλο όσο και με την ηλικία των ελεγκτών. Παρατηρούμε ότι σε σχέση με το φύλο η απάντηση δεν φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Άντρες και γυναίκες φαίνεται να συμμερίζονται παρόμοιες απόψεις πάνω στη διαμόρφωση της ηθικής ως προς τις

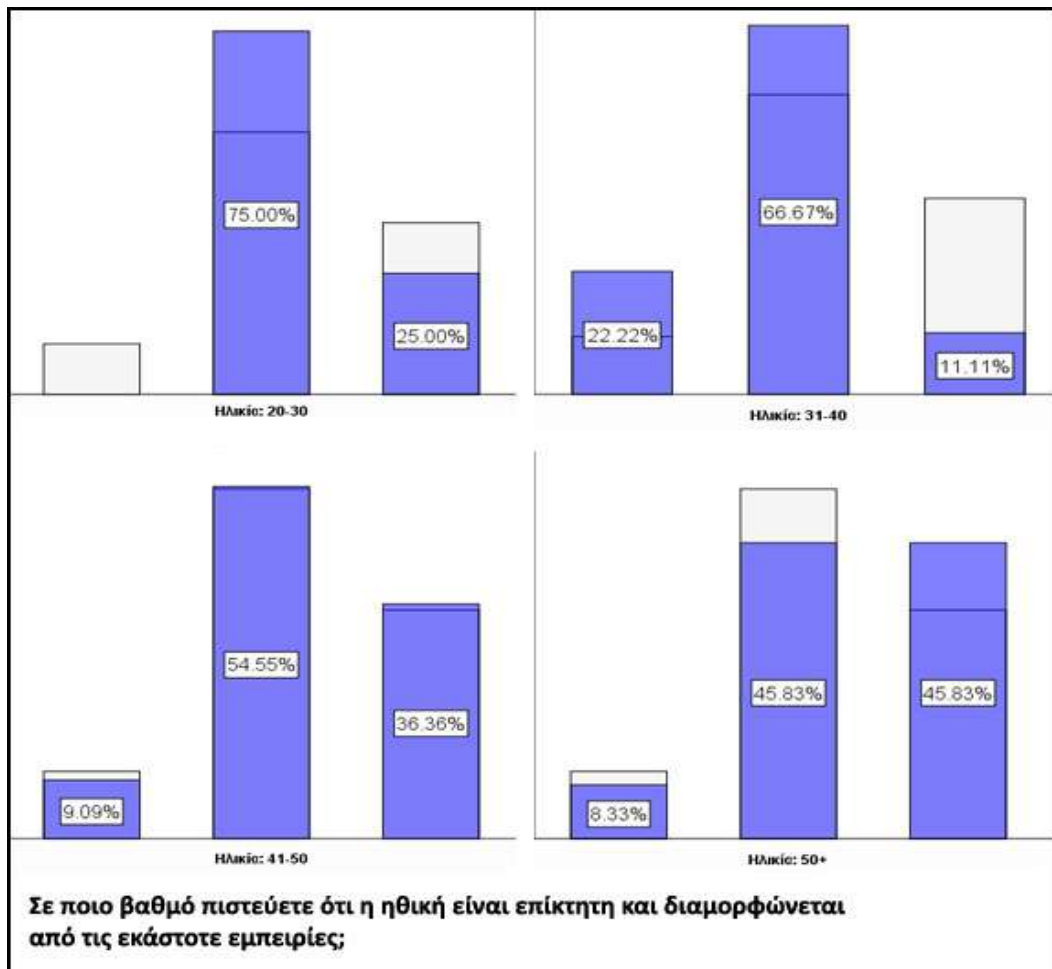
εμπειρίες, όπου και οι μεν και οι δε πιστεύουν ότι οι εκάστοτε εμπειρίες διαμορφώνουν τον άνθρωπο. Ένα ελάχιστο προβάδισμα ως προς το «Πολύ» φαίνεται να έχουν οι γυναίκες, το οποίο όμως, στην ουσία, αυτοαναιρείται από την άποψη «Καθόλου» που έχουν επιλέξει κάποιες από αυτές. Γενικά στις απαντήσεις του ερωτηματολογίου υπήρχε μία ομοιομορφία ως προς τα δύο φύλα, τα οποία επέλεξαν τις απαντήσεις με παρόμοια ποσοστά.

Διάγραμμα 2.1: Φύλο και Διαμόρφωση Ηθικής

Συγκρίνοντας, όμως, την ερώτηση αυτή ως προς την ηλικία παρατηρούνται σημαντικές διαφορές. Γίνεται εμφανές ότι όσο αυξάνεται το ηλικιακό όριο τόσο και η πεποίθηση ότι η ηθική διαμορφώνεται κατά την πορεία της ζωής του ανθρώπου γίνεται πιο ισχυρή. Ειδικότερα τα ποσοστά της επιλογής «Πολύ» παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές. Φυσικά, τα αποτελέσματα αυτά ουδεμία εντύπωση προκαλούν καθώς είναι λογικό επακόλουθο οι ελεγκτές, μεγαλώνοντας να συνειδητοποιούν τη συνεχή επιρροή που έχουν οι εμπειρίες τους στη διαμόρφωση των ηθικών τους αντιλήψεων.

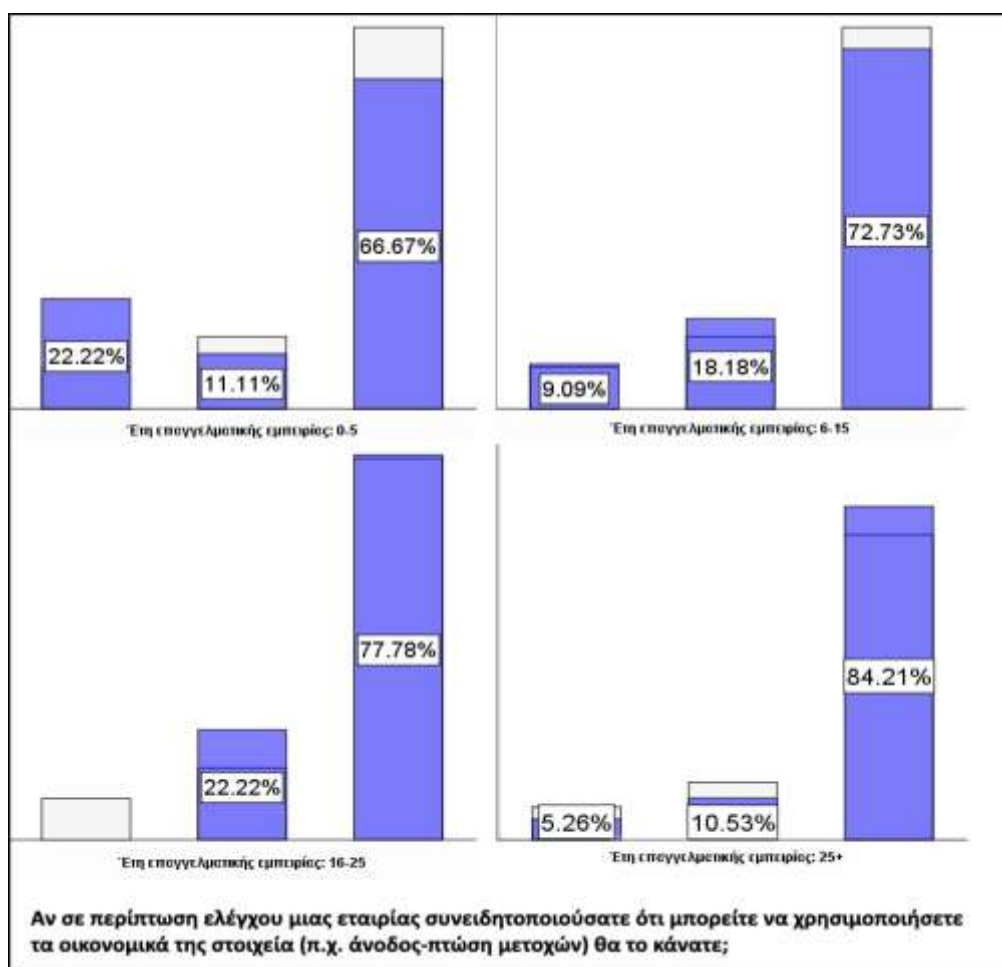
Διάγραμμα 2.2: Ηλικία και Διαμόρφωση Ηθικής

Με βάση τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας τέθηκε σε σύγκριση η ερώτηση 17 προκαλώντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Παρατηρούμε ότι όσο αυξάνεται ο βαθμός εμπειρίας τόσο λιγότερο πιθανό είναι να χρησιμοποιήσουν οι ελεγκτές προνομιούχες πληροφορίες που θα αποκομίσουν από τον έλεγχο της εταιρίας που ελέγχουν. Οι περισσότεροι από τους ελεγκτές της έρευνας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι άτομα με πολύ μεγάλη εμπειρία στο χώρο οπότε και η πιθανότητα εκμετάλλευσης πληροφοριών μειώνεται αισθητά. Επίσης, καθίσταται σαφές από τα διαγράμματα ότι μόνο το 5,26% θα το έπραττε από τους ελεγκτές με εμπειρία μεγαλύτερη των 25 ετών, ενώ ούτε ένας ελεγκτής με εμπειρία 16 έως 25 έτη θα πρόδιδε ποτέ την εμπιστοσύνη πελάτη προς ίδιο όφελος. Ενθαρρυντικό, λοιπόν, κρίνεται το γεγονός ότι όσο αυξάνονται τα χρόνια εργασίας τόσο οι ελεγκτές συνειδητοποιούν τη σημασία της μυστικότητας και εχεμύθειας των ευαίσθητων προσωπικών πληροφοριών των πελατών καθώς το συντριπτικό ποσοστό του 84,21% των ελεγκτών με την μεγαλύτερη εμπειρία θα διαφύλαττε πάση θυσία τη μυστικότητα.

Διάγραμμα 2.3: Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας και Εκμετάλλευση Οικονομικών

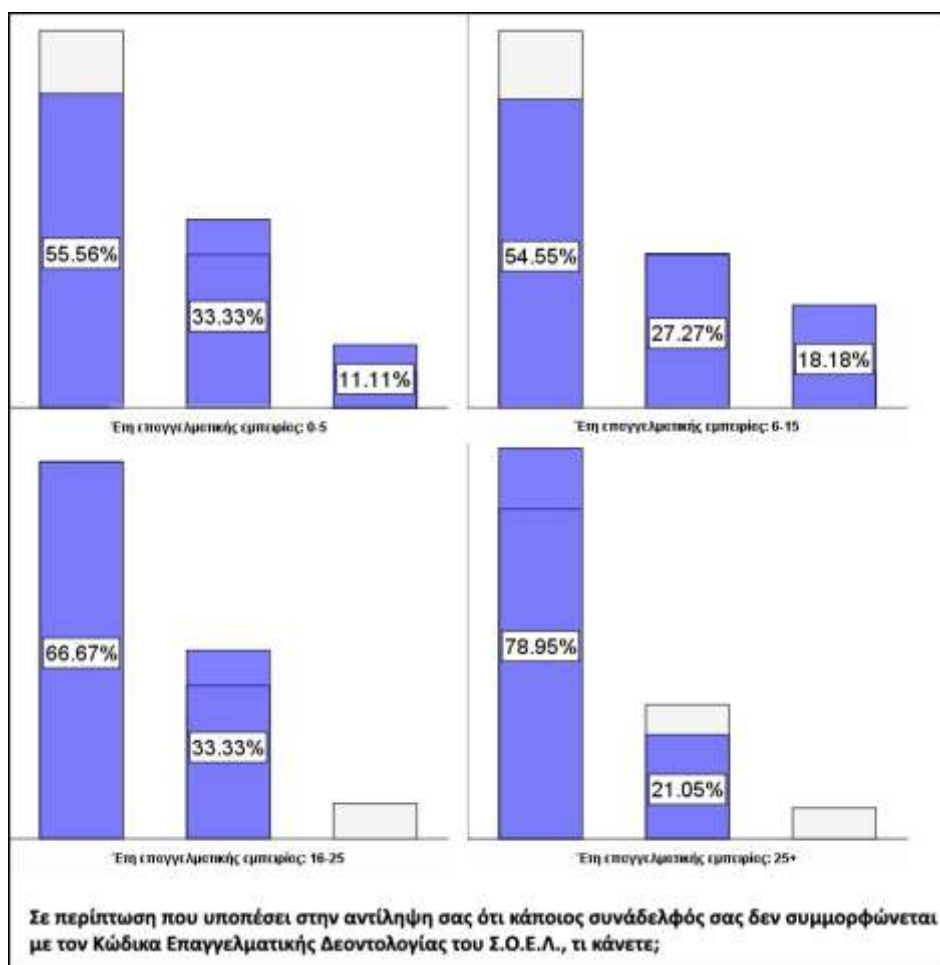
Στοιχείων

Ενδιαφέροντα ευρήματα παρουσιάζει και η ερώτηση 19 όσον αφορά τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας των ελεγκτών. Παρατηρούμε από τα διαγράμματα αυτό που είχε προκύψει και από την παραπάνω ανάλυσή της, ότι, δηλαδή, οι ελεγκτές επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις διαπροσωπικές τους σχέσεις, βάζοντας πάνω από τα νομικά πλαίσια τα ανθρωπιστικά. Με τη συγκριτική ανάλυση το παραπάνω συμπέρασμα γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρο καθώς καθίσταται σαφές ότι όσο περισσότερα τα έτη εμπειρίας τόσο περισσότερο επηρεάζονται οι ελεγκτές από τις σχέσεις που έχουν δημιουργήσει με τους συναδέλφους τους. Χαρακτηριστικά είναι τα διαγράμματα των νεότερων εμπειρικά, οι οποίοι δεν έχουν ακόμα προλάβει να δημιουργήσουν τόσο στενούς δεσμούς και είναι κατ' αυτόν τον τρόπο πιο πρόθυμοι να ακολουθήσουν τη νομική οδό της καταγγελίας μη φοβούμενοι σε τόσο μεγάλο βαθμό το πώς θα αντιμετωπιζόταν μία τέτοια πράξη από το εργασιακό τους περιβάλλον.

Διάγραμμα 2.4: Έτη Επαγγελματικής Εμπειρίας και Συνάδελφος που Λειτουργεί

Ανήθικα

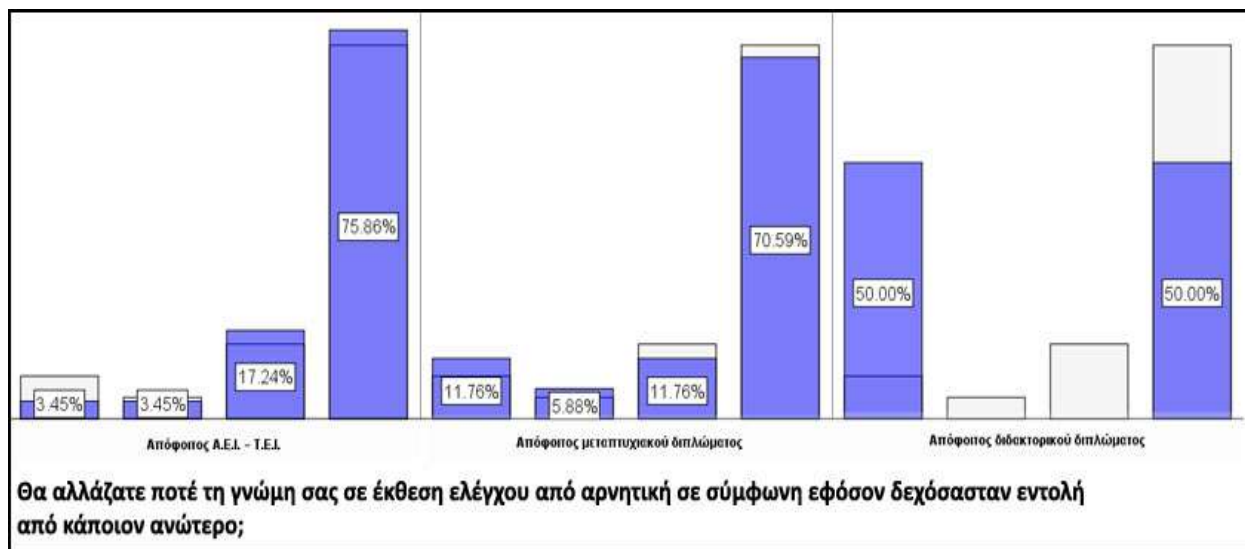

Η ανάλυση των συγκριτικών συμπερασμάτων κλείνει με την ερώτηση 20 η οποία αναλύεται με βάση το επίπεδο μόρφωσης των ελεγκτών. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι όσο αυξάνεται η γνώση των ελεγκτών τόσο δυσκολότερα θα υπέκυπταν σε εντολές κάποιου ανώτερου. Ειδικότερα την απάντηση «Ποτέ» επέλεξαν οι μισοί από τους κατόχους διδακτορικού διπλώματος, με τα ποσοστά στην προκειμένη απάντηση να είναι ανάλογα με το επίπεδο μόρφωσης, το οποίο όσο αυξανόταν, αυξάνονταν αντίστοιχα και τα ποσοστά. Αντιστρόφως ανάλογα λειτουργούν στην τελευταία απάντηση, οπου συνεχώς μειώνεται το ποσοστό των ατόμων που θα άλλαζαν τη γνώμη τους έστω και μετά από ξεκάθαρη δήλωση των αντιρρήσεων τους. Επίσης, κανένας με διδακτορικό δίπλωμα δεν θα ακολουθούσε πιστά τις εντολές ανωτέρου χωρίς καν να μπει στη διαδικασία να καταθέσει τις αναστολές του.

Από τα προαναφερθέντα, λοιπόν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι όσο μεγαλύτερος ο βαθμός μόρφωσης των ελεγκτών τόσο μικρότερη πιθανότητα έχουν να υποκύψουν σε

συγκρουόμενα συμφέροντα. Αυτό μπορεί κάλλιστα να οφείλεται στο γεγονός ότι οι ελεγκτές με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης έχουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και βεβαιότητα για τις γνώσεις τους και αντίστοιχα για τα αποτελέσματα του ελέγχου τους. Αντίθετα, οι απόφοιτοι Α.Ε.Ι – Τ.Ε.Ι που δεν έχουν προχωρήσει σε περαιτέρω σπουδές υποκύπτουν ευκολότερα στις επιταγές των προϊσταμένων τους.

Διάγραμμα 2.5: Μορφωτικό Επίπεδο και Εντολή Ανωτέρου

Η ανάλυση στην ερώτηση αυτή κάνει φανερό το βαθμό στον οποίο συνδράμει η περαιτέρω μόρφωση και η συνέχιση των σπουδών των ελεγκτών. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι και οι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, μετά την απόκτηση του, μπορούν να επαναπαυθούν και να σταματήσουν να αναζητούν τρόπους ενημέρωσης και απόκτησης γνώσεων. Η σύγχρονη και συνεχώς μεταβαλλόμενη επιχειρηματική κοινωνία επιτάσσει τη διαρκή και αδιάλειπτη προσπάθεια για την πραγμάτωση της επιστημοσύνης. Η συνέχιση της εκπαίδευσης των ελεγκτών ακόμα και μετά την επίτευξη του στόχου της κατάρτισης ως ορκωτού ελεγκτή λογιστή κρίνεται εκ των ων ουκ άνευ για την επίτευξη της επαγγελματικής επιδεξιότητας.

4.4.6 Ανακεφαλαίωση Των Αποτελεσμάτων

Η Εμπειρική Έρευνα που αναλύεται στην προηγούμενη ενότητα είχε ως σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων για το βαθμό εξοικείωσης των ελεγκτών λογιστών όσον αφορά στην Ηθική και Δεοντολογία κατά την άσκηση των ελεγκτικών τους καθηκόντων όπως, επίσης, το να γίνει φανερό το επίπεδο γνώσης και εφαρμογής των εννοιών αυτών. Η κατανομή των

αποτελεσμάτων ήταν ομοιόμορφη κατά ένα μεγάλο ποσοστό παρουσιάζοντας κάποιες αναμενόμενες αλλά μικρές διακυμάνσεις.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων απέδειξε ότι ο κύριος κορμός του Σ.Ο.Ε.Λ. αποτελείται από ανθρώπους με συνέπεια και επαγγελματική συνείδηση. Στην πλειονότητα του απαρτίζεται από άτομα με πολλά χρόνια εμπειρίας στο χώρο, κυρίως αρσενικού φύλου, μεγαλύτερης ηλικιακής κλίμακας ελεγκτές και κυρίως αποφοίτους Α.Ε.Ι.- Τ.Ε.Ι. Οι ελεγκτές φαίνεται να είναι γνώστες των ισχυόντων κανόνων ηθικής, ιδιαίτερα τους εγχώριων και των διαφόρων οικονομικών σκανδάλων των εταιριών. Απαραίτητα για το επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή φαίνεται να θεωρούνται τα μαθήματα επαγγελματικής δεοντολογίας κι επαγγελματικής ηθικής και επιπλέον οι περισσότεροι από αυτούς απάντησαν ότι είχαν παρακολουθήσει ήδη κάποιο παραπλήσιο μάθημα κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Η πλειοψηφία των ελεγκτών, και ειδικότερα οι μεγαλύτερες ηλικιακά βαθμίδες, δήλωσαν ότι η ηθική διαμορφώνεται από τις εκάστοτε εμπειρίες του ατόμου και ότι είναι έννοια ασυμβίβαστη με το συμφέρον, όπου η πρώτη παύει να υφίσταται όταν το τελευταίο κάνει την εμφάνισή του. Η γνωστή παρεξήγηση περί νομιμότητας και ηθικής δείχνει να είναι γνωστή στους ελεγκτές, οι οποίοι, όμως, φαίνεται να αφήνουν ανοιχτό το ενδεχόμενο παρανομίας τους σε περίπτωση ανάγκης. Αποδείχτηκε ότι οι διαπροσωπικές σχέσεις στην εργασία επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τους ελεγκτές καθώς η πλειοψηφία δήλωσε ότι θα υπέγραφε κάποιο έγγραφο εφόσον τους το ζητούσε άτομο της απόλυτης εμπιστοσύνης τους.

Οι ελεγκτές δήλωσαν σθεναρά ότι οπωσδήποτε θα διαφύλατταν τις ευαίσθητες πληροφορίες πελατών, παρ' όλο που συνήθως επιλέγονταν οι διακριτικές μέθοδοι επίλυσης των προβλημάτων. Στεγανό αποδείχθηκε η νομική λύση της καταγγελίας, για την οποία κύριο εμπόδιο στέκονταν και πάλι οι εργασιακές σχέσεις, καθώς δεν υπήρχε η διάθεση δημιουργίας αρνητικού κλίματος στη δουλειά ακόμα και αν αυτό όριζαν οι κανονισμοί. Η λύση της καταγγελίας αποφεύγονταν και στις πελατειακές σχέσεις με τους ελεγκτές να προσπαθούν να αποφύγουν τη σύγκρουση μαζί τους λύνοντας το πρόβλημα όσο πιο παθητικά γίνεται, μέσα στα νομικά πάντα πλαίσια.

Η δύναμη και επίδραση που ασκούν τα ανώτερα στελέχη στους ελεγκτές κατέστη σαφής, με την επιρροή τους, σταδιακά, να μειώνεται όσο αυξάνεται το επίπεδο μόρφωσης των ελεγκτών. Επίσης, από τη συνδυαστική ανάλυση φανερώθηκε και ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζουν τα έτη εμπειρίας στη συμπεριφορά των ελεγκτών. Τέλος, στην περίπτωση εμπλοκής συγγενικών ή φιλικών σχέσεων και εργασίας φάνηκε η πλήρης

συνειδητοποίηση των μελών του Σώματος ως προς την νομική οδό που είναι απαραίτητο να ακολουθούν καθώς η συναίσθηση της ευθύνης που έχουν απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.

Παρατηρούμε, λοιπόν, από τα αποτελέσματα ότι υπάρχουν σημεία τα οποία εγείρουν προβληματισμό, όπως είναι ο δισταγμός των ελεγκτών να ακολουθήσουν τη νομική οδό της καταγγελίας καθώς και η τυφλή υπακοή στις επιταγές των ανωτέρων. Αποτελούν συνθήκες οι οποίες ενδέχεται πολλές φορές να οδηγήσουν τους ελεγκτές στο να παραστρατήσουν από το δρόμο των ηθικών τους πιστεύω. Φυσικά, ακόμα και στις περιπτώσεις αυτές υπήρχαν οι φωτεινές εξαιρέσεις, στις οποίες κάποιοι ελεγκτές ακολούθησαν την προβλεπόμενη νομική οδό, αποτελώντας παράδειγμα για όλους τους υπόλοιπους.

Παρά τα προαναφερθέντα προβληματικά σημεία, η παρούσα έρευνα έδειξε, στο σύνολό της, ότι η πλειονότητα των ελεγκτών αποτελείται από άτομα με ηθική συνείδηση, αμεροληψία και υπευθυνότητα καθώς και ισχυρό αίσθημα ευθύνης ως προς το κοινό καλό και το δημόσιο συμφέρον. Απομένει τα παρόντα συμπεράσματα να επαληθευτούν από μελλοντικές έρευνες πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την παρούσα εργασία έγινε μία προσπάθεια να αναλυθούν οι έννοιες της Ηθικής και της Δεοντολογίας στον έλεγχο τόσο μέσω θεωρητικής όσο και μέσω εμπειρικής προσέγγισης. Η θεωρητική προσέγγιση είχε σκοπό να παρουσιάσει τα θεωρητικά εχέγγυα που διαθέτουν οι ελεγκτές κατά τη διενέργεια του ελέγχου τους, ενώ κύριος στόχος της εμπειρικής έρευνας ήταν η διερεύνηση του κατά πόσο είναι γνωστά τα παραπάνω εχέγγυα, ο βαθμός στον οποίο είναι εξοικειωμένοι με αυτά και αν τελικά ακολουθούνται.

Μέσω της θεωρητικής προσέγγισης αναλύθηκαν όσο το δυνατόν περισσότερο οι έννοιες του Ελέγχου, της Ηθικής και της Δεοντολογίας. Έγινε φανερό ότι οι έννοιες αυτές έχουν μελετηθεί ενδελεχώς από τους επιστημονικούς συγγραφείς λόγω του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν στο σημερινό οικονομικό γίνεσθαι.

Από την ανάλυση της βιβλιογραφίας προέκυψε ότι ο κύριος στόχος της επιστήμης του ελέγχου είναι να αποτυπώσει την πραγματική και αντικειμενική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό είναι άλλωστε που καθιστά την Ελεγκτική και ως έναν από τους δυναμικότερους κλάδους της Οικονομικής Επιστήμης. Αποτελεί έναν θεσμό, καθώς τα αποτελέσματα του ελέγχου είναι αυτά που σχηματίζουν γνώμη στους εξωτερικούς χρήστες. Μια γνώμη σχετικά με την ακρίβεια, την αξιοπιστία καθώς και την αντικειμενικότητα των οικονομικών καταστάσεων των υπό έλεγχο επιχειρήσεων και εταιριών.

Από τα παραπάνω καθίσταται εμφανές ότι η Ελεγκτική είναι σήμερα από τις πλέον εξέχουσες επιστήμες και ακριβώς για τον λόγο αυτό δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην επαγγελματική συμπεριφορά των ανθρώπων που την εκπροσωπούν, δηλαδή αυτή των ελεγκτών λογιστών. Μία από τις βασικότερες πτυχές της παραπάνω συμπεριφοράς, που χαίρει ιδιαίτερης ανάλυσης από την αρθρογραφία του ελεγκτικού χώρου, είναι ο ηθικός προσανατολισμός των ελεγκτών.

Η επαγγελματική, λοιπόν, ηθική κατά τη διενέργεια του ελέγχου αναλύθηκε με τη σειρά της εκτενώς στην επιστημονική βιβλιογραφία. Το παραπάνω γεγονός οδήγησε στη δημιουργία αρχών και διατάξεων πάνω σε αυτόν τον τομέα, όπως είναι ο Κώδικας Ηθικής για Επαγγελματίες Λογιστές της Διεθνούς Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC), ο οποίος χαίρει ευρείας αναγνώρισης. Ο Κώδικας αυτός αποτελεί έναν πλήρη οδηγό πάνω στα διάφορα ηθικά

διλλήματα τα οποία ενδέχεται να προκύψουν κατά την άσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων ενός ελεγκτή λογιστή, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να ξεπεράσει τις δυσμενείς αυτές καταστάσεις ηθικής φύσεως ώστε ναπραχθούν αποτελέσματα ελέγχου αντικειμενικά και αξιόπιστα.

Αντιστοίχως η επαγγελματική δεοντολογία είναι, και αυτή με τη σειρά της, αξία που είναι απαραίτητο να χαρακτηρίζει έναν ελεγκτή λογιστή. Όπως η ηθική, αποτελεί κι αυτή μία έννοια που διαμορφώνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ελεγκτή και χαρακτηρίζεται από όλες τις πτυχές της και υφίσταται ως συστατικό της προσωπικότητάς και του χαρακτήρα του. Ομοίως έχουν δημιουργηθεί αρχές και διατάξεις και για την έννοια αυτή, με τον Κανονισμό Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών να αποτελεί το μόνο επίσημο οδηγό ως προς την επαγγελματική δεοντολογία. Μέσω του κανονισμού αυτού οι ελεγκτές έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή τον τρόπο αντίδρασής τους όταν έρχονται αντιμέτωποι με διλήματα δεοντολογικού χαρακτήρα.

Στόχος της εμπειρικής έρευνας ήταν, λοιπόν, να διαπιστωθεί κατά πόσο όλα τα παραπάνω συμπεράσματα της θεωρητικής προσέγγισης εφαρμόζονται στην πράξη σε υποθετικές μεν, πολύ πιθανόν να συμβούν δε καταστάσεις. Τα συμπεράσματα της εμπειρικής μελέτης ήταν στο σύνολο τους ενθαρρυντικά και έδειξαν ότι το Σ.Ο.Ε.Λ. αποτελείται στην πλειονότητα του από μέλη τα οποία διακατέχονται από ευσυνειδησία και ευθυκρισία.

Πιο συγκεκριμένα μέσω της μέσω της ανάλυσης των αποτελεσμάτων κατέστη σαφές ότι ο κύριος κορμός του Σ.Ο.Ε.Λ. αποτελείται από μεγαλύτερης ηλικιακής κλίμακας ελεγκτές, κυρίως αποφοίτους Α.Ε.Ι.- Τ.Ε.Ι., άτομα με πολλά χρόνια εμπειρίας στο χώρο και κυρίως αρσενικού φύλου. Οι ελεγκτές παρουσίασαν ιδιαίτερη εξοικείωση με τους ισχύοντες ηθικούς κανόνες, ιδιαίτερα τους εγχώριους και φάνηκε να είναι ενημερωμένοι για τα διάφορα εταιρικά σκάνδαλα που κάνουν την εμφάνισή τους, κατά καιρούς, στον οικονομικό χώρο. Ανέδειξαν, επίσης, τα μαθήματα επαγγελματικής δεοντολογίας κι επαγγελματικής ηθικής ως απαραίτητα για το επάγγελμα του ορκωτού ελεγκτή λογιστή καθώς οι περισσότεροι από αυτούς είχαν παρακολουθήσει ήδη κάποιο παρεμφερές μάθημα.

Το πλήθος των ερωτηθέντων δήλωσε ότι αντιλαμβάνεται την ηθική ως αξία η οποία διαμορφώνεται από τις εκάστοτε εμπειρίες του ατόμου, άποψη την οποία υποστήριξαν σθεναρά, όπως ήταν και λογικό, οι μεγαλύτερες ηλικιακά βαθμίδες. Η πλειονότητα, επίσης, φαίνεται ότι έχει οδηγηθεί στο συμπέρασμα του ασυμβίβαστου των εννοιών ηθικής και συμφέροντος, καθώς θεωρεί ότι σε περίπτωση σύγκρουσής τους η δεύτερη επικρατεί.

Επιπροσθέτως, οι περισσότεροι ελεγκτές φαίνεται ότι δεν πέφτουν θύματα της γνωστής παρεξήγησης περί νομιμότητας και ηθικής, αφήνοντας όμως ανοιχτό το ενδεχόμενο παρανομίας τους, εφόσον το απαιτούσαν οι συνθήκες. Ακόμα, έγινε φανερή η μεγάλη επιρροή που διαδραματίζουν οι συναδελφικές και εργασιακές σχέσεις, με την πλειοψηφία να δηλώνει ότι θα υπέγραφε κάποιο έγγραφο μετά από αίτημα άτομου της απολύτου εμπιστοσύνης τους.

Ενώ, όπως, προαναφέρθηκε οι ελεγκτές φάνηκε να έχουν καλή γνώση των κανονισμών και κωδίκων περί ηθικής, παρ' όλα αυτά, αυτό δεν σήμανε στη πράξη και την ευλαβική τήρηση τους. Με εξαίρεση τις ευαίσθητες πληροφορίες πελατών, τις οποίες οι ελεγκτές σθεναρά δήλωσαν ότι οπωσδήποτε θα διαφύλατταν, συνήθως επιλέγονταν οι διακριτικές μέθοδοι επίλυσης των προβλημάτων αποφεύγοντας κατά κύριο λόγο τη νομική λύση της καταγγελίας. Στεγανά αποδείχθηκαν και πάλι οι διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς δεν υπήρχε η διάθεση δημιουργίας αρνητικού κλίματος στη δουλειά ακόμα και αν αυτό όριζαν οι κανονισμοί, διαλέγοντας να συμβουλέψουν οι ίδιοι κάποιο συνάδελφο τους από το να τον καταγγείλουν για κάποια παράνομή του πράξη. Επίσης, και στις πελατειακές σχέσεις οι ελεγκτές προσπαθούσαν να λύσουν το πρόβλημα όσο πιο διακριτικά γίνεται, μέσα στα νομικά πάντα πλαίσια, έτσι ώστε να αποφευχθεί η σύγκρουση με τους πελάτες.

Επιπλέον έγινε εμφανής η δύναμη και η επίδραση που ασκούν τα ανώτερα στελέχη στους ελεγκτές, με την επιρροή τους, σταδιακά, να μειώνεται όσο αυξάνεται το επίπεδο μόρφωσης των ελεγκτών. Πέραν του επιπέδου μόρφωσης, υπογραμμίστηκε από τη συνδυαστική ανάλυση και ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζουν τα έτη εμπειρίας στη συμπεριφορά των ελεγκτών. Τέλος φάνηκε η πλήρης συνειδητοποίηση των μελών του Σώματος ως προς την ευθύνη που έχουν απέναντι στο δημόσιο συμφέρον και την κοινωνία και φυσικά ως προς την νομική οδό που είναι απαραίτητο να ακολουθούν στην περίπτωση εμπλοκής συγγενικών ή φιλικών σχέσεων και εργασίας.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι το Σώμα των Ελεγκτών απαρτίζεται στην πλειονότητα του από ανθρώπους αξιόπιστους και επαγγελματίες. Υπάρχουν, βέβαια, κάποια στεγανά όπως ο δισταγμός των ελεγκτών να ακολουθήσουν τη νομική οδό της καταγγελίας αλληλοϋποστηρίζοντας τα μελή το ένα το άλλο. Η τυφλή υπακοή στις επιταγές των ανωτέρων είναι, επίσης, ένα σημείο που εφίσταται προσοχής καθώς οδηγεί πολλές φορές τους ελεγκτές να λειτουργήσουν ενάντια στα ηθικά τους πιστεύω. Φυσικά, ακόμα και στις περιπτώσεις αυτές υπήρχαν οι φωτεινές εξαιρέσεις, οι οποίες ακολούθησαν τις

προβλεπόμενες κινήσεις των κανονισμών, αποτελώντας παράδειγμα για όλους τους υπόλοιπους.

Η θεωρητική προσέγγιση, όπως ήταν αναμενόμενο, παρουσιάζει διαφορές, σε κάποια σημεία, από την εμπειρική σε πολλά όμως ταυτίζεται, γεγονός το οποίο αποτελεί ενθαρρυντικό αποτέλεσμα. Η ανεξαρτησία είναι βαθιά ριζωμένη στη συνείδηση των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ.. Παρά τα προαναφερθέντα προβληματικά σημεία, η παρούσα έρευνα έδειξε, στο σύνολό της, ότι η ισχυρή πλειοψηφία των ελεγκτών αποτελείται από άτομα με ευθυκρισία και ακεραιότητα σκέψεων και απόψεων. Επιπρόσθετα, οι ελεγκτές φάνηκε να δίνουν τη δέουσα σημασία, σε αυτό που αποτελεί τη βάση του ελέγχου, έχοντας πάντα ως πρωταρχικό στόχο την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και της κοινωνίας.

Καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια ώστε η παρούσα εργασία να παραγάγει όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρα και αξιόπιστα αποτελέσματα τόσο μέσω της θεωρητικής όσο και της πρακτικής προσέγγισης. Στη θεωρητική προσέγγιση πραγματοποιήθηκε μία προσεκτική επιλογή της βιβλιογραφίας ώστε να αναλυθούν τα κυριότερα και πιο έγκυρα άρθρα πάνω στον τομέα της Επαγγελματικής Ηθικής και Δεοντολογίας και αντίστοιχα στην εμπειρική προσέγγιση έγινε προσπάθεια ώστε οι απαντήσεις να δοθούν από ελεγκτές οι οποίοι είναι μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ. ώστε να προκύψουν όσο το δυνατόν πιο ποιοτικώς επαρκή αποτελέσματα.

Παρ' όλο που η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων της θεωρητικής προσέγγισης είναι σε μεγάλο βαθμό εγγυημένη καθώς, όπως προαναφέρθηκε, βασίστηκε στη σημαντικότερη επιστημονική αρθρογραφία που αφορά στις έννοιες αυτές, απόλυτη δεν μπορεί να είναι και η εγκυρότητα της εμπειρικής έρευνας καθώς υφίστανται κάποιοι περιορισμοί στο κομμάτι αυτό.

Κύριος περιορισμός αποτέλεσε το γεγονός ότι ενώ οι απαντήσεις δόθηκαν από ελεγκτές μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ., παρ' όλα αυτά ως δείγμα για τη διεξαγωγή των ερωτηματολογίων επιλέχθηκε ένας αριθμός ελεγκτών λογιστών μόνο από ελεγκτικές εταιρίες που δραστηριοποιούνται στη Θεσσαλονίκη. Το παραπάνω γεγονός αποτελεί εμπόδιο στο να διαπιστωθεί αν τα αποτελέσματα αυτά χαρακτηρίζουν τους επαγγελματίες ελεγκτές λογιστές σε εθνικό επίπεδο. Σε μελλοντικές, λοιπόν, έρευνες θα μπορούσαν να αποσταλούν ερωτηματολόγια σε ελεγκτές οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε κάποιο άλλο σημείο της Ελλάδας είτε ακόμη και πανελλαδικά ώστε να επαληθευτούν τα παρόντα συμπεράσματα.

Συνοψίζοντας, είναι απαραίτητο να τονιστεί, για μία ακόμη φορά, η εξέχουσα σημασία που διακατέχει η Ηθική και η Δεοντολογία στον Έλεγχο. Αποτελούν έννοιες οι οποίες διαμορφώνουν το βασικό πυρήνα της Ελεγκτικής επιστήμης καθώς δίχως αυτές είναι

σχεδόν αδύνατο να παραχθούν αποτελέσματα αντικειμενικά και αξιόπιστα. Μέσω της συγκεκριμένης εργασίας κατέστη σαφής η σπουδαιότητα τους όπως, επίσης και η σημασία του να διακατέχονται από τις αξίες αυτές τα άτομα που εκπροσωπούν την Ελεγκτική επιστήμη, οι ελεγκτές λογιστές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαξεβανίδου Μ. (2011). «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», Εκδόσεις Σταμούλης,
2. Γεωργιάδης Απόστολος Σ. (2012), «Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου», Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας,
3. Γρηγοράκος Θ. (1989), «Γενικές Αρχές Ελεγκτικής» Εκδόσεις Σμπίλιας, Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών,
4. Θανόπουλος Γιάννης Ν. (2009), «Επιχειρηματική Ηθική και Δεοντολογία», Interbooks,
5. Καζαντζής, Χρήστος (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος - Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Business Plus A.E.,
6. Κάντζος, Κ. και Χονδράκη, Α. (2006), «Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική», Αθ. Σταμούλης,
7. Κάρκαλης Ι. (2005), «Αντιδιαφθορά & Ελεγκτικό Συνέδριο», Τόμος ΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλα,
8. Κοτσίρης Λάμπρος (1995), «Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου», Εκδόσεις Σάκκουλα,
9. Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2013), «Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου», Εκδόσεις Διπλογραφία,
10. Παπαδάτου Θεοδώρα (2001), «Εσωτερικός και Εξωτερικός Έλεγχος Ανωνύμων Εταιριών», Εκδόσεις Σάκκουλα,
11. Παπάς Α. (1999), «Εισαγωγή στην Ελεγκτική», Εκδόσεις Γ. Μπένου
12. Παπάς Α. (2005), «Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική», Εκδόσεις Γ. Μπένου,
13. Τσακλάγκανος Α. (2005), «Ελεγκτική», Αφοί Κυριακίδη,

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Anderson, B., Maletta, M. and Wright A., (1998), “Perceptions of auditor responsibility: Views of the judiciary and the profession”, *International Journal of*

- Auditing*, Vol.2, pp. 215-232,
2. Asplin S. Q.C., (2004), “Auditor’s Liabilities – Is Caparo the last word?”, Stone Buildings Seminar Royal College of Surgeons,
  3. Buchanan, A. and Mathieu, D. (1986), “Philosophy and Justice”, in R. L. Cohen (ed.), *Justice: Views from the Social Sciences* (Plenum, New York), pp. 11-46.
  4. Carasco, E.F. and Singh, J.B. (2003), “The Content and Focus of the Codes of Ethics of the World’s Largest Transnational Corporations”, *Business and Society Review*, 108:1, pp. 71–94,
  5. Chen, W., Menzefricke U. and Smieliauskas, W. J. (2011), “Dynamic analysis of Bayesian audit strategies with tests of controls and reliability modeling”, *Grey Systems: Theory and Application*, Vol. 1, pp. 216 – 227,
  6. Chris Patel (2006), “A Comparative Study of Professional Accountants' Judgments”, Volume 15 (Studies in Managerial and Financial Accounting), Emerald Group Publishing,
  7. Cook-Wincle (1976), “Auditing, Philosophy and Technique”, Houghton Mifflin,
  8. Bowie, N. E. and Freeman, R. E. (1992), “Ethics and Agency Theory”, *New York: Oxford University Press*, pp.37-38
  9. Duska R. (2005), “The Good Auditor – Skeptic or Wealth Accumulator? Ethical Lessons Learned from the Arthur Andersen Debacle”, *Journal of Business Ethics*, pp. 17-29,
  10. Evans S. (2011), “Vultures and voyeurs”, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 24,
  11. Farrell, B., D.M. Cobbin and Farrell, H. (2002), “Codes of Ethics: Their Evolution, Development and other controversies”, *The Journal of Management Development*, 21:2, pp. 152–163.
  12. Felton, E. L., Jr. and Sims, R. R. (2005), “Teaching Business Ethics: Targeted Outputs”, *Journal of Business Ethics* 60, pp.377–391.
  13. Ferry V. (2012), “The Dissociation of Notions as a Tool for Justification: A study on Practical Reasoning in Common Law Decisions”, *International Journal of Law, Language & Discourse*, Vol.2, pp. 143-155,
  14. Gillon R. (1986), *Philosophical medical ethics*, Wiley Medical Publications,
  15. Grove, H. and Basilico, E. (2011), “Major Financial Reporting Frauds of the 21st

- Century: Corporate Governance and Risk Lessons Learned”, *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, Vol. 3,
16. Hartley R. F. (2005), “Business ethics: mistakes and successes”, Wiley, Hoboken N.J.,
  17. Hamilton, S. and Micklethwait, A. (2006), “Greed and corporate failure : the lessons from recent disasters”, Palgrave Macmillan, Hampshire,
  18. Handbook of International Auditing, Assurance and Ethics Pronouncements, International Federation of Accountants (March 2008),
  19. Hemraj M. B. (2001), “Guarding the Company against Dishonest Employees”, *Journal of Financial Crime*, Vol. 9, pp.90 – 95
  20. Jones, B., Bowd, R. and Tench R., (2009), “Corporate irresponsibility and corporate social responsibility: competing realities”, *Social Responsibility Journal*, Vol. 5, pp. 300 – 310,
  21. Keller, A. Craig, Smith, Katherine T. and Smith, L. Murphy (2007) “Do gender, educational level, religiosity and work experience affect the ethical decision-making of U.S. accountants?” *Critical Perspectives on Accounting* 18, 299-314,
  22. Lin, Kenny Z. and Fraser, Ian A.M. (2008), “Auditors’ Ability to Resist Client Pressure and Culture: Perceptions in China and the United Kingdom”, *International Financial Management & Accounting Journal*, 19:2,
  23. Moore Andrew (2007), “ Ethical Theory, Completeness & Consistency”, *Journal of Ethical Theory and Moral Practice*, 10:3, 297-308,
  24. Porter, M. and Kramer, M.R. (2007), “ Strategy and Society the link between competitive advantage and corporate social responsibility”, *Harvard Business Review*, Vol. 48 No 12, pp. 78-94,
  25. Rawls J. (2001), *A Theory of Justice*, Harvard University Press,
  26. Rushton Ken (2002), “Business Ethics: A Sustainable Approach”, *Business Ethics: A European Review*, Vol. 11, pp. 137-139,
  27. Salehi, M. and Mahadevaswamy, G.H. (2008), “Audit Expectation Gap in Auditor Responsibilities”, *International Journal of Business and Management*, Vol.3,
  28. Schwartz M. S. (2002), “A Code of Ethics for Corporate Code of Ethics”, *Journal of Business Ethics* 41, pp. 27–43.
  29. Singh K. P. (2002), *Infrastructure in India*, Excel Books,
  30. Thomas C. W. (2002), “The Rise and Fall of Enron”, *Journal of Accountancy*,
  31. Wayne C.J. (1995), “Public Service Reform: The Auditor’s Perspective”,

International Journal of Government Auditing,

32. Welford, Richard, Chan, Clifford and Man, Michelle, (2007), “Priorities for Corporate Social Responsibility: a Survey of Businesses and their Stakeholders”, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 15, 52-62,
33. Wilkins, Michael S., Desai, Hemang and Hogan, Chris E. (2006), “The Reputational Penalty for Aggressive Accounting: Earnings Restatements and Management Turnover”, *The Accounting Review*, January 2006,
34. Ziegenfuss, D.E. and Anusorn, Singhapakdi (1994), “Professional Values and the Ethical Perceptions of Internal Auditing”, *Managerial Auditing Journal*.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ) – www.soel.gr
2. Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - www.eur-lex.europa.eu
3. Center For Corporate Ethics – www.ethics-center.com/faq.htm
4. Institute For Global Ethics – www.globalethics.org
5. Taxheaven – www.taxheaven.gr

NOMOI- ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. ΕΕΠ 2240, «Η ευθύνη του ελεγκτή να διερευνήσει, στα πλαίσια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, το ενεχόμενο εκούσιων και ακούσιων λαθών», Ε.τ.Κ. τεύχος Β΄/22.10.2004,
2. Νόμος 2190/1920, «Περί Ανώνυμων Εταιρειών»,
3. Νόμος 3693/2008, ΦΕΚ 174, τεύχος Α΄,
4. Νόμος 3251/2004, ΦΕΚ 127, τεύχος Α΄,
5. Νόμος 3090/2002, ΦΕΚ 329, τεύχος Α΄,
6. Φ.Ε.Κ. 364 Β΄/7-5-1997, «Κανόνες Επαγγελματικής Δεοντολογίας».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα Ι: Κατάλογος Πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1: Οι προτεραιότητες της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Κατάταξη	Εστίαση	Μέσος Όρος
1	Περιβάλλον	2.147
2	Υγιεινή & Ασφάλεια	2.094
3	Διακυβέρνηση	1.939
4	Διοίκηση Ανθρώπινου Παράγοντα	1.853
5	Διαφθορά	1.843

Πηγή : Welford et al. (2007) (Μ.Ο. 3: απαραίτητη, 2: πολύ σημαντική, 1: σημαντική)

Παράρτημα ΙΙ: Ερωτηματολόγιο

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΜΕΡΟΣ Α' - Ατομικά Στοιχεία

1	Φύλο	1. Άντρας 2. Γυναίκα
2	Ηλικία	1. 20-30 2. 31-40 3. 41-50 4. 50+
3	Μορφωτικό επίπεδο	1. Απόφοιτος Α.Ε.Ι. – Τ.Ε.Ι. 2. Απόφοιτος μεταπτυχιακού διπλώματος 3. Απόφοιτος διδακτορικού διπλώματος
4	Έτη επαγγελματικής εμπειρίας	1. 0-5 2. 6-15 3. 16-25 4. 25+

ΜΕΡΟΣ Β' - Γενικές Ερωτήσεις

5	Γνωρίζετε τον Κανονισμό Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών;	1. Δεν τον έχω ξανακούσει 2. Μέτρια 3. Αρκετά καλά 4. Σχεδόν τέλεια
6	Είστε γνώστης του Κώδικα Ηθικής για Επαγγελματίες Λογιστές της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (IFAC)	1. Δεν τον έχω ξανακούσει 2. Μέτρια 3. Αρκετά καλά 4. Σχεδόν τέλεια
7	Κατά τη διάρκεια των σπουδών ή της εργασίας σας έχετε παρακολουθήσει κάποιο μάθημα επαγγελματικής δεοντολογίας ή επαγγελματικής ηθικής;	1. Ναι 2. Όχι
8	Πιστεύετε ότι τα παραπάνω μαθήματα θα έπρεπε να είναι υποχρεωτικά για να γίνει κάποιος Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής;	1. Ναι 2. Όχι
9	Ενημερώνεστε σχετικά με περιπτώσεις εταιρικών σκανδαλών παραποίησης οικονομικών στοιχείων;	1. Ποτέ 2. Περιστασιακά 3. Πλήρως
10	Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι θα ήταν βοηθητική μια πρώιμη γνωριμία των επίδοξων ελεγκτών με την επαγγελματική ηθική και δεοντολογία ακόμα και από τις προπτυχιακές τους σπουδές;	1. Καθόλου 2. Αρκετά 3. Πολύ

ΜΕΡΟΣ Γ' - Η Ηθική Γενικά

11	Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η ηθική είναι επίκτητη και διαμορφώνεται από τις εκάστοτε εμπειρίες;	1. Καθόλου 2. Αρκετά 3. Πολύ
12	Θεωρείτε ότι η ηθική σταματά εκεί που ξεκινά το συμφέρον;	1. Ναι 2. Όχι
13	Κατά τη γνώμη σας κάθε νόμιμη πράξη είναι και ηθική;	1. Ναι 2. Όχι
14	Θα προβαίνατε σε μια παράνομη πράξη στην περίπτωση μη ύπαρξης συνεπειών;	1. Ναι 2. Ανάλογα την περίπτωση 3. Όχι
15	Θα υπογράφατε κάποιο έγγραφο χωρίς να γνωρίζετε το περιεχόμενό του καθαρά και μόνο επειδή θα σας το ζητούσε κάποιο άτομο απόλυτης εμπιστοσύνης;	1. Ναι 2. Όχι

ΜΕΡΟΣ Δ' -Η Επαγγελματική Ηθική στον Έλεγχο

16	Θα αναλαμβάνετε ποτέ κάποιον πελάτη στην εταιρία του οποίου κατέχετε μετοχές;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ναι, γιατί θα πουλούσα αμέσως τις μετοχές μου 2. Ναι, γιατί θα μεταβίβαζα τις μετοχές μου σε κάποιο συγγενικό πρόσωπο 3. Όχι, θα ζητούσα αλλαγή πελάτη
17	Αν σε περίπτωση ελέγχου μιας εταιρίας συνειδητοποιούσατε ότι μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τα οικονομικά της στοιχεία (π.χ. άνοδος-πτώση μετοχών) θα το κάνατε;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Φυσικά, εφόσον δεν θα μπορούσε να το καταλάβει κανείς 2. Από τη στιγμή που είναι πελάτης εγώ ο ίδιος δεν θα έκανα τίποτα, θα ενημέρωνα όμως κάποιον γνωστό μου 3. Ποτέ, θα συνέχιζα αμερόληπτα την εργασία μου
18	Στην περίπτωση που σας αποστείλουν δώρο υψηλής χρηματικής αξίας μετά την έκδοση θετικής γνώμης του ελέγχου μιας εταιρίας, εσείς:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αποδέχεστε το δώρο 2. Ευχαριστείτε μεν τον πελάτη αρνείστε δε το δώρο 3. Καταγγέλλετε την πράξη
19	Σε περίπτωση που υποπέσει στην αντίληψη σας ότι κάποιος συνάδελφός σας δεν συμμορφώνεται με τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Σ.Ο.Ε.Λ., τι κάνετε;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τον ενημερώνω και τον συμβουλεύω να σταματήσει 2. Ενημερώνω τον προϊστάμενο του για την κατάσταση 3. Τον καταγγέλλω απευθείας στο συμβούλιο
20	Θα αλλάζατε ποτέ τη γνώμη σας σε έκθεση ελέγχου από αρνητική σε σύμφωνη εφόσον δεχόσασταν εντολή από κάποιον ανώτερο;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ποτέ 2. Όχι και εννοείται θα κατήγγελλα την πράξη 3. Ναι αφού μου το ζητάει ανώτερος 4. Ναι αλλά θα ενημέρωνα τον ανώτερό μου για την αρνητική μου γνώμη
21	Ποια συμφέροντα θεωρείτε ότι πρέπει πρωτίστως να εξυπηρετεί ένας ελεγκτής;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Του ελεγκτικού του οργανισμού 2. Των πελατών του 3. Τα προσωπικά 4. Του δημοσίου συμφέροντος και της κοινωνίας
22	Τι κάνετε σε περίπτωση που εργάζεται ένας συγγενής ή γνωστός σας στο λογιστήριο της εταιρίας που καλείστε να ελέγξετε;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Συνεχίζω αμερόληπτα την εργασία μου 2. Ενημερώνω για την κατάσταση και ζητώ αλλαγή πελάτη 3. Προσπαθώ να εκμεταλλευτώ τη θέση μου για τον βοηθήσω

